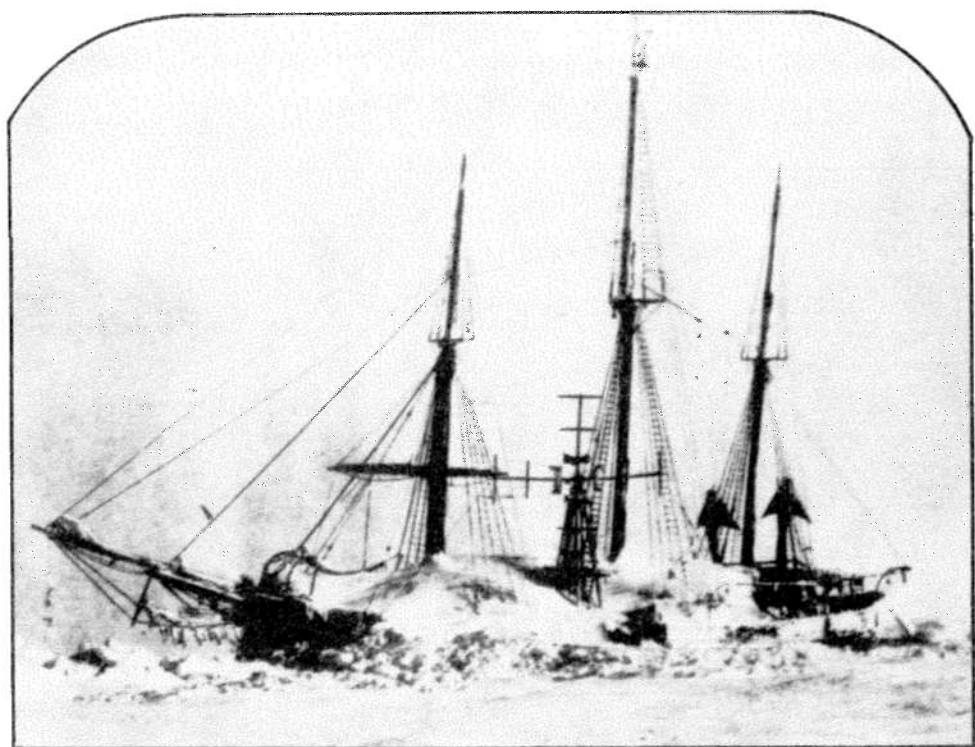

POLAR BOKEN

1991 – 1992

POLARBOKEN 1991–1992

Omslagsbildet:

«Fram» fotografert i måneskinn 10. januar 1895.

POLARBOKEN

1991–1992

Utgitt av
NORSK POLARKLUBB
*Med bidrag fra Komiteen til Bevarelse av
Polarskipet «Fram».*

OSLO 1992

Redaksjonskomité:

ANNEMOR BREKKE
ARNOLDUS SCHYTTE BLIX
TORE GJELSVIK
ODD LØNØ

ISSN 0332-7620 Polarboken

Trykk: Kristiansen & Wøien, Oslo

Innhold

Krysning av Grønlands innlandsis fra 1888 til 1988. <i>Gunnar Jensen og Odd Lønø</i>	7
Den Norske Sydpol-ekspedisjon 1990-91	64
Transarktis - 92	69
Syd til Nord. Internasjonal Nordpol-ekspedisjon 1992	71
Sovjetisk-norsk ekspedisjon til Frans Josef Land sommeren 1990. <i>Susan Barr</i>	72
Polarskipet FRAM har hundreårs-jubileum. <i>Arne Hartmark</i>	84
Gigantisk isfjell i Sør-Atlanteren. <i>Olav Orheim</i>	89
Longyear City Hospital. Del 5b 1945-46. Legekone i Longyearbyen. <i>Unni Smith</i>	93
Longyear City Hospital. Del 6. 1946-47 og sommerhalvåret 1948. <i>Herman Ziegler</i>	99
Oppstandelsen. <i>Ian Gjertz</i>	1 10
Myr som den bratteste skibakke. <i>J. Låg</i>	1 12
Med kajakk til Nordaustlandet	1 18
Underlagt Nordens Lover. To franskmenns padletur på Svalbard. <i>Michel Janssens</i>	1 19
Med kajakk rundt Spitsbergen. <i>Bengt Flygel Nilfsors</i>	1 22
Terror på tundraen. <i>Scott Haugen</i>	1 29
Fra Polarfronten	1 33
Reinjakt på Svalbard	1 33
Litt statistikk fra Svalbard	1 33
Overvintrende fangstfolk	1 34
Isbjørnhistorier	1 36
«Nysgjerrig» hvalross	1 40
Avbrudt padletur	1 40
Tragisk båtulykke	1 40
Norsk-russisk samarbeide på Frans Josef Land	1 41
Ekspedisjoner som har gjennomført og forsøkt seg på traversering av grønlandsisen etter 1988	1 41

Fallskjermhopp på Nordpolen.....	143
Internasjonal Nordpol-ekspedisjon 1992.....	143
Spansk Nordpol-ekspedisjon 1992.....	143
Norsk Polarklubb.....	144

Krysning av Grønlands innlandsis fra 1888 til 1988

Av Gunnar Jensen* og Odd Lønø

Forhistorie

I 1888 gjennomførte Fridtjof Nansen sin berømte skitur tvers over Grønlands innlandsis. Vi skal se på hva han visste om Grønlands geografi før han startet og gi et utdrag fra hans bok «Paa ski over Grønland». Nansen omtaler her alle ekspedisjoner som hadde gjort forsøk på å finne ut av det indre av Grønland.

Den engelske kaptein Martin Frobisher oppdaget Grønland på nytt i 1576. De første besøkende tegnet svært mangelfulle kart over landet. Noen hadde brede sund tvers gjennom landet, og på ett bestod Grønland av mange skogbevokste øyer.

Misjonær Hans Egede som kom til Grønland i 1721 fikk i 1723 følgende skrivelse fra det kompani i Bergen som stod for forbindelsen med Grønland:

Dersom det ikke er skeet, da synes os at være hel tjenligt, at der bliver udkommanderet en otte Mand, som kunne marchere ind over Land, thi efter Kortet sjunes det, at det ikke kun skal være 12 a 16 Mil bredt over, hvor det smalleste er, for, om muligt, at komme over til den østre Side, hvor de gamle Kolonier have været, og under Veis at inkvirere efter skov med videre; . . .

Egede svarte tilbake at det ikke var mulig å foreta en slik ekspedisjon. Han visste langt mer om Grønland enn kontorfolkene i Bergen. Som vi forstår, ble Egede bedt om å gjøre et forsøk på å finne Østerbygden.

Paars ekspedisjon i 1729

Den første og siste guvernør på Grønland, dansken Claus Enwold Paars, forsøkte i 1729 å trenge innover innlandsisen. I alt åtte mann tok seg frem

*Gunnar Jensen driver firmaet Arctic Expeditions Adviser, Kastanie Alle 5, 3520 Farum, Danmark. Dette firma gir råd og assistanse til alle typer ekspedisjoner på Grønland. Jensen er utdannet jagerpilot i Danmark og USA og har tjenestegjort ved NATOs hovedkvarter i Norge. I tiden 1968-80 har han hatt mange oppdrag i Grønland av logistisk og planmessig art og hadde bl.a. ansvaret for driften av Station Nord i Nordøst-Grønland. Siden 1983 har han bare arbeidet som ekspedisjonsrådgiver.

til brekanten etter en marsj fra bunnen av Ameralikfjorden, altså om trent fra samme sted som Nansen kom ned fra sin tur i 1888. Etter å ha vandret på innlandsisen i bare et par timer ga de opp. I beretningen står det blant annet:

Da vi saa os ingen Fremkomst videre, satte vi os ned paa Isen, fyrede vores gevær af med dansk Losung af 9 Skud, og udi et Glas Brændevin drak vores allernaadigste Konges Skaal paa det Sted, den aldrig før var bleven drukket, hvilken Ære Isfjædet aldrig heller tilforn er sket; efter at vi havde siddet at hvile en Times Tid, vendte vi tilbage igjen.

Dette skjedde i de første dager av mai.

Egentlig var ekspedisjonen tenkt utført året før. Guvernøren hadde fått i oppdrag fra Danmark å gå over innlandsisen for å finne Østerbygden. Det var lagt opp til en stor ekspedisjon. Fra Danmark var det sendt opp utstyr, blant annet 11 hester. De døde alle på veien opp og i Godthåb.

Dalagers ekspedisjon i 1751

Den danske kjøpmannen Lars Dalager som bodde i Frederikshåb, foretok en tur innover innlandsisen i 1751. Han var sammen med en annen danske, hans datter og to eskimoer. Fra innerst i fjorden ved Frederikshåb gikk de frem til breen. Den 4. september startet de på marsjen innover breen og kom etter en mils gange til første nunatak. Neste dag gikk de en mil videre og kom til enda en nunatak. Fra toppen hadde de god utsikt utover den store breflaten. Langt i nordøst så de noen fjelltopper. Dalager mente det måtte være fjellene i Østerbygden på østsiden av Grønland. Det er disse nunatakene som nå heter Jensens Nunataker. De ligger milevis fra østkysten. Dalager var øyensynlig ikke særlig godt utrustet for en tur på innlandsisen. Han skriver om sin tur blant annet:

. . . . af mange Aarsager være betænkt paa Hiem-Reyse, hvorpaa en var meget vigtig, nemlig, at vi gik saa got som Barfodede. Thi, ihvorvel enhver af os var til Reysen forsynet med tvende par gode Støvler, saa vare de dog nu allerede af Isens og Steenens Skærphed gandske i tu slitte . . . . Og som vores medhavende Jomfru til all Ulykke havde tabt sine Sye-Naale, kunde vi ikke faae noget lappet om os, hvorfore vi bleve meget betattede, dog trøstede vi hverandre med Latter, naar vi betragtede de nøgne Tæer fremkrøbe af Støvlerne.

Hele ekspedisjonen varte seks dager.

Hayes ekspedisjon i 1860

Den amerikanske polarfarer dr. Hayes med sitt følge trengte inn på innlandsisen ved Porte Foulke (78° 18' n.br.) i oktober 1860. Han angir å ha kommet 96 km. innover breen. Hele turen varte seks dager, og Hayes gir hårreisende beskrivelser av kulden og de lidelser de led på turen.

Nansen betviler sterkt i sin bok riktigheten av de distanser Hayes oppgir å ha gått innover breen.

Denne ekspedisjonen var den eneste som før Nansen gikk over breen, hadde gått innover innlandsisen så langt mot nord.

Whymper ekspedisjon 1867

Den engelske tindebestigeren Edward Whymper satte seg som mål å gå tvers over Grønland. Han mente at det var store muligheter for at det var øygrupper og fjordarmer mellom vest- og østkysten. Han mente også at det måtte være bart land der, fordi villreinen kom og forsvant i perioder fra Vestkysten. Reinen, mente han, måtte søke inn til beiteland langt inne på breen. Dette var ikke en original ide fra Whymper. Kongspeilet antydet også en slik mulighet 400 år tidligere.

Den 18. juni 1867 foretok Whymper sammen med noen eskimoer en rekognoseringstur innover breen fra fjorden Ilordlek (60° 25' n.br.) nord for Jakobshavn. Etter å ha kommet 6 eng. mil inn på breen mente han å ha funnet forholdene så gode at han kunne gå tilbake for å slutføre forberedelse til turen tvers over breen. Men han møtte de største vanskeligheter. Her siterer vi fra Nansen:

Netop paa den tid rasede i kolonierne ved Discobugten en dødelig farsot («brystsygge»), som angreb og dræbte saavel unge som gamle. Af Jakobshavns 300 indbyggere var 100 syge. Dette lammede al foretagsomhed. Uheldigvis havde der desuden netop raset en hundepest, som havde nær sagt udryddet de fleste brugbare slædehunde i omegnen, og at skaffe det nødvendige antal var derfor en meget vanskelig ting. Til hundslæder havde Whymper medbragt træmateriale fra Europa, men de faa, som kunde gjøre slæder, var fuldstændig optagne med at forfærdige ligkister til alle dem, som døde af den allerede omtalte farsot. Der var saaledes ingen anden raad for end at benytte almindelige grønlandske hundslæder, som var gjorte af daarligt materiale og var alt andet end skikkede for en færd som den paatænkte. Til føde for ekspeditionens deltagere, saavel som for hundene, var der medbragt Hudsonbay-pemmican. Da det imidlertid viste sig, at de grønlandske hunde ikke vilde spise dette stof, saa maatte tørret sælkjød skræbes sammen fra alle kanter. Dette var imidlertid lettere sagt end gjort; thi da de fleste fangere var syge, var der næsten hungersnød.

Den 20. juli var ekspedisjonen likevel kommet så langt at de seks deltagerne kunne dra av sted. En av dem het Olsvig, og Nansen mener derfor at han kunne ha vært norsk. Da de kom inn til breen var den helt forandret. I juni var breen dekket av sne og den var god å gå på, nå var den hard is med mange sprekker. Den 26. juli gjorde de et forsøk, men kom bare et par engelske mil inn på breen. To av hundesledene var da allerede ødelagt. Tre av deltagerne gikk et par mil videre, men så var det å vende tilbake for alle.

Nordenskiölds ekspedisjon 1870

Den 19. juli 1870 dro de to svenskene Nordenskiöld og Berggren sammen med to eskimoer innover innlandsisen. De trakk en slede med utrustningen med seg. Telt hadde de ikke. De sov i to soveposer på isen.

De kom ikke langt innover før det ble klart at de ikke kunne klare å dra sledene på den oppsprukne isen. De la derfor igjen en del utrustning og dro videre med det de måtte ha med på skuldrene.

Etter to dagers marsj ville ikke eskimoene mer og gikk tilbake. Nordenskiöld og Berggren fortsatte å gå østover i to dager til. I alt kom de 56 km øst for bunnen av Austsivik-fjordens østre arm. De hadde da vært oppe i 960 meter o.h. De hadde tilbragt sju dager på innlandsisen og var den ekspedisjon som inntil da hadde oppholdt seg lengst på innlandsisen.

Jensens ekspedisjon til Nunatakene i 1878

I 1878 foretok J. A. D. Jensen to turer innover innlandsisen sammen med to andre dansker og en grønlander. Den første varte bare en dag, den 3. juli, og de besøkte en nunatak. Utgangspunktet var breen ved Frederikshåb.

Til den andre turen valgte de å starte fra nordsiden av breen ved Frederikshåb. De trakk utrustningen på tre sleder. De nådde inn til det som i dag har fått navnet Jensens Nunatak. De startet 14. juli og var borte i 23 dager, derav sju dager uvirksomme på grunn av storm. Forholdene på breen var vanskelige med mye oppsprukket is.

Jensens observasjoner av innlandsisen fra den innerste nunatak som var 1556 meter høy, var viktige. Han så en jevnt stigende isflate så langt øyet kunne se østover.

Nordenskiölds ekspedisjon 1883

Nordenskiöld kom tilbake til Grønland i 1883 med en ny ekspedisjon. Han ville forsøke å nå Østkysten og få beviser for sin teori om at det midt tre av

Grønland måtte være isfritt — der måtte det finnes et «nordens Sahara». Han begrunnet teorien med at vindene ville ha gitt fra seg sin fuktighet etter å ha passert kystfjellene. Innenfor kystfjellene, i Grønlands indre, ville det bli en føhneffekt med tørr luft. Det kunne også være muligheter for skog.

Den 4. juli begynte han vandringen på innlandsisen sammen med ni mann. Utgangspunktet var det samme som i 1870. To av deltagerne var samer som hadde ski med. Etter å ha kommet 117 km innover og kommet opp i en høyde av 1510 meter, møtte de store vanskeligheter med bløt snø som stoppet videre fremdrift. Samene som hadde ski, ble sendt videre for å observere hva der var å se videre østover. Selv etter for annen gang å ha kommet langt inn på innlandsisen, og bare observert snø og is videre fremover, ga han samene denne skriftlige ordren:

Om land naaes, tages af blomster og græs i hast, hvad som kan faaes, et eller en par stilke af hver blomst eller græsart.

Samene kom tilbake etter 57 timer og sa de hadde gått 230 km mot øst. De rapporterte bare om en jevn snøflate så langt øyet rakk.

Pearys ekspedisjon 1886

Amerikaneren Robert E. Peary og dansken Maigaard gikk i 1886 fra bunden av Pakitsok-fjorden inn over innlandsisen. Det var samme startsted som Whymper brukte i 1867. Meningen var å få hjelp av eskimoer med hundespenn, men de trakk seg i siste øyeblikk. Peary og Maigaard trakk kjelker og brukte også ski og truger. Telt hadde de ikke, men brukte en presenning som de dekket seg med i ly av sledene når de skulle hvile. De startet 28. juni og avsluttet 24. juli etter å ha gjort to turer innover innlandsisen og oppholdt seg der i alt 23 døgn. På tre av dagene på tilbaketuren fikk de vinden i ryggen og utnyttet dette ved å seile på sledene.

De observerte som tidligere ekspedisjoner en bre som steg jevnt oppover.

Nr. 1. Fridtjof Nansen krysser innlandsisen i 1888

I 1882 var Nansen ombord i selfangeren «Viking». Skuten ble fast i drivisen ved Grønlands østkyst og drev sørover i 24 døgn før den kom løs. Nansen brukte hele tiden kikkerten flittig mot fjellene, og det var da hans

drøm om å gå over Grønlands innlandsis ble født. I 1887 la han frem planen for offentligheten. De fleste mente det var rene vanvidd å forsøke. Midler til ekspedisjonen ble avslått av den norske regjering, men dansken Augustin Gamél ga Nansen de 5000 kronene som ekspedisjonen var beregnet å koste.

Alle som tidligere hadde forsøkt seg på innlandsisen, hadde gått opp på vestsiden. Den østre delen hadde ingen forsøkt seg på, og her var kysten bare kjent i grove trekk. Nansen ville gå fra øst mot vest — ingen hadde tidligere hatt planer om det. Det måtte bli «vestkysten eller død».

Nansen var 30 år gammel og ville ha gode skiløpere med seg. Han valgte ut kaptein Otto Neumann Sverdrup (33), premierløytnant Oluf Christian Dietrichson (32) og bonde Kristian Kristiansen Trane (24). Da Nansen opprinnelig hadde planer om å ta med kjørerene fikk han også med seg fjellsamene Samuel Johannesen Balto (26) og Ole Nielsen Ravna (45).

Ekspedisjonen gikk ombord i den norske selfangeren «Jason» på Island. Den skulle drive klappmyssfangst i Danmarkstredet og sette ekspedisjonen i land når anledningen bød seg. Den 5. juni møtte de drivisen, men først den 17. juli forlot de fartøyet. De stuet utrustningen i to båter. Den ene, 6 meter lang, var bygget for formålet, den andre var en fangstbåt de fikk fra «Jason».

De forlot «Jason» 25 km fra munningen av Sermilikfjorden. Planen var å gå opp på breen inne i Sermilikfjorden og gå derfra til Christianshåb. Det første døgnet kom de godt frem i drivisen, men så begynte en lang, livsfarlig ferd i drivisen. De forsøkte å arbeide seg gjennom isen mot land, men strømmen tok dem stadig ut mot kanten av drivisen. Nansen forteller om dagene 20. og 21. juli:

Sjøgangen vokser, det bryder stadig voldsommere ind over vort flag, isstykker og snesjap (is, som er sønderslaaet mellem flagene) kastes imidlertid op og danner en vold, som tager imod for meget af sjøerne. Det værste af alt er dog, at vi nærmer os havet med en uheldspaaende hastighed. Vi læsser paa kjælkerne og forsøger at trække indover mod land, men opdager straks, at den hastighed, hvormed vi drives udad, er os for stærk. Det blir derfor dermed, at vi ser os om for at finde et tryggere flag at bo paa, da det, vi har, forekommer os meget skrøbeligt. Fra begyndelsen var det vel en rund flade, omtrent 30 meter i tvermaal, men om natten revnede det engang, og nu revner det igjen paa en anden kant, det blir temmelig lidet. Tæt ved os er et stort og tykt flag, som endnu er ubrudt; vi flytter did.

«Imidlertid bærer det brændingen nærmere og nærmere, larmen, stiger, ruilingen vælter sig indover mod os og bryder over flaget paa alle kanter. Situationen tegner til at bli kritisk.

«Stakkars lappene, de er ikke i det bedste humør. Om formiddagen var de forsvundne, jeg kunde ikke forstaa, hvor de var bleve af, da der just ikke var mange steder

paa det lille flag, hvor man kunde gjemme sig. Da blev jeg opmærksom paa, at nogle presenninger var omhyggelig bredte over den ene baad. Jeg lettede sagte paa en af dem og saa begge lapper ligge i bunden af baaden, den yngste, Balto, læste høit for den ældre af det nye testament paa lappisk. Uden at de merkede det, dækkede jeg atter over for den egne lille kirke, som de saaledes havde indrettet sig. De havde opgivet livet og beredte sig til døden.

De to samene var ikke så godt motivert som de fire andre. Noen muntre innslag var det også i dette farefulle livet. Nansen skriver:

23de juli. Inat sattes atter vagt, hver vagtmand skal gå 2 timer. I anledning af afløsningen havde vi mangen god latter af Ravna; han skjønte nemlig ikke klokken, og vidste saaledes ikke, naar han havde gaaet sine to timer; for sikkerheds skyld gik han derfor gjerne 4 eller 5, før han purrede næste mand ud for at spørge, om han ikke troede, de 2 timer var forløbne.

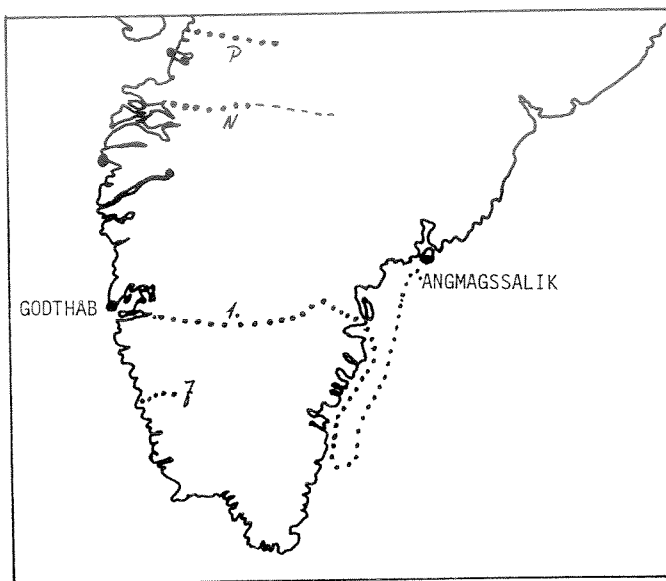
Seilasen ute i drivisen varte i 12 døgn inntil de endelig den 29. juli kunne sette foten på land. Nansen skriver om den siste etappen:

Efter nogle timer var vi gjennom isen. Den følelse, som greb os, da vi styrede baadene forbi de sidste isflag og saa det aabne vand hvælve sig lige mod land, lader sig neppe beskrive i ord. Ikke ofte har en arm ført gladere en styraare end dengang, det var, som om man havde undsluppet et langt og trist fangenskab og med engang saa fremtiden ligge lys og blinkende foran sig.

Selv om de hadde nådd land var de milevis fra det stedet hvor den planlagte oppstigningen på breen skulle begynne. De måtte ro nordover. Denne delen av ekspedisjonen var ikke så farefull som den første, men likevel ble det en meget slitsom rotur mellom isflak nordover langs land i 12 døgn. Det var opplevelsesrike dager i storlått natur. De møtte eskimoer også — til stor forbauselse for begge parter. Nansen bestemte seg for å gå opp på innlandsisen ved Umivik istedenfor ved Sermilikfjorden, og han skri ver den 10. august da de landet på siste teltplass etter den lange roturen:

Balto var saa modig og ovenpaa den dag, at han neppe var kommen op paa berget, før han tillod sig den store synd at foredrage en længere messe efter en af presterne i Finmarken, hvilket han gjorde ypperlig, men aldrig turde, naar han ikke var sikker paa livet. Idag tillod han sig desuden en liden ed, og det var længe siden det hændte. Ja, han leverede endog det nye testamente paa lappisk, som han havde laant og opbevaret for Ravna, tilbake til denne. Han mente, at han nu ikke havde mere brug for det.

Den 15. august startet de sin ferd innover innlandsisen, etter å ha fullført de siste forberedelsene. Kursen ble satt mot Christianshåb selv om de nå startet

Nansens rute er tegnet inn fra han forlater «Jason» sør for Angmagssalik til han når inn til land etter en 650 km rotur og drift sørover med drivisen. Deretter rodde de 450 km nordover til Umivik hvor de startet på ferden over innlandsisen. J viser Jensens rute i 1878 inn til de innerste nunatakkene. N viser Nordenskiölds rute i 1893. P viser ruten til Peary i 1886.

300 km lenger syd enn planlagt. Den første del av oppstigningen var hard med vanskelig is og mange sprekker i breen. Men fremover kom de i skiftende vær fra øsregn til solskinn. Allerede etter to dager ble de tvunget til å ligge tre døgn i teltet på grunn av vind og regn.

Den 27. august rigget de til seil på alle fem kjelkene. Alle var ikke enige i dette. Om Balto sier Nansen i den anledning:

Aa saa til h-, saa galne folk havde han aldrig set før, de vilde seile paa sneen. Vi kunde vistnok lære ham seilads paa sjøen og adskillig andet, men lære ham noget paa land og paa sneen, nei, det skulde vi ikke, det var noget s - - sludder.

Samme dag bestemte Nansen seg til å forandre kursen mot Godthåb. Han mente det var så sent på året at de ikke ville nå siste båt fra Grønland hvis de tok veien om Christianshåb, og dessuten var det kortere. Enda en grunn veide tungt for Nansen; isen mot Godthåb var mindre utforsket.

Utstyret de brukte forklares godt med et kort avsnitt fra boken:

Den dag blev sneen ogsaa saa løs og dyb, at Sverdrup, Dietrichson og jeg tog india-
trugerne paa. Det voldte os dog adskilligt bryderi i begyndelsen at bruge disse indret-
ninger, som vi ikke havde prøvet noget videre før; de første skridt bar det uafslædig paa
næsen, snart sprigede vi ikke nok i benene, den ene truge slog mod det andet ben, og saa
overende; saa tog vi os i vare herfor en stund, men saa satte vi den ene truge oppaa den
anden, og da vi skulde skridte til igjen, bar det atter paa næsen; saa skrævede vi mere ud,
paa næsen; saa skrævede vi mere ud, og det gik bra, men saa tog forenden paa en truge
ned i sneen, og atter laa vi der. Paa denne vis holdt vi det en stund gaaende, stadig laa vi
paa næsen og rodede; men snart blev vi afvænte fra dette, og siden fandt vi dem meget
hensigtsmæssige . . .

. . . Lapperne, som tidligere havde svoret saa høit og dyrt paa, at de aldri skulde bruge
disse «dumme indretninger», kunde nu naturligvis ikke bekvemme sig dertil og saa med
megen foragt og misbilligelse paa os dumme mennesker, da vi tog dem paa. Det var
ogsaa til deres synlige tilfredshed, at vi i et væk laa overende i begyndelsen; men da det
saa gik bedre, og vi aabenbart fik stor overlegenhed over dem, kunde Balto efter en stund
ikke længere dy sig, men kom med en forsigtig forespørgsel, om det virkelig var godt at
gaa paa, og det samme spørgsmaal gjentog han flere gange; det var let at forstaa, at han
var nær paa nippet til at tage trugerne paa sig, trods alle tidligere fordømmelser over dem.

Maten, og rasjonene av den, er alltid et problem på arktiske ekspedisjoner.
Nansen viet dette problemet all mulig omtanke:

Maden udgjorde selvfølgelig for os midtpunktet i tilværelsen; skulde vi tænke os eller
ønske os en rigtig høi lykke, saa var det altid tilstrækkeligt af mad i en eller anden form,
især var det fedt, tankerne dreiede sig om; som tidligere meddelt, havde vi faaet alt for
lidet af den vare, og det bragte os tilslut til at lide af fuldstændig fedthunger. Vi fik udveiet
1/4 kg smør om ugen til hver mand, og saa længe denne ration varede, var det det bedste,
vi kjendte, at kunne spise smør i store klumper uden noget andet til. For enkelte af os
varede denne nydelse temmelig kort. Ja, Kristiansen, som var den værste i saa hense-
ende, spiste hele rationen den første dag, hvilket var en meget slet husholdning.

Fedthungeren gik saa vidt, at Sverdrup en dag spurte mig, om jeg troede, han vilde
have noget ondt af at drikke vor skosmørelse, det var gammel koft linolje.

Som regel blev der omhyggelig udveiet rationer til hver mand med en liden brevvægt.
Disse rationer skulde efter min beregning være fuldstændig tilstrækkelige, der var omtrent 1
kg. mad tilmands om dagen. Da vi nærmede os vestkysten, fik man imidlertid lov at
spise, saameget man vilde af det tørrede kjød, hvoraf vi havde overflod. Men merkelig
nok kunde vi ikke engang da opnaa følelsen af at være mæt. Balto blev spurgt, da han
kom tilbage til Norge, om han nogensinde var mæt. «Nei, jeg var ikke mæt,» svarede
Balto; «husket du, Sverdrup, da vi havde festmaaltid ind paa indlandsisen og havde faaet
dobbelt ration, og jeg sagde til Dig, da vi havde spist: «Er Du mæt, Sverdrup?» og saa
sagde Du til mig: «Jeg er sulten som en skrub.»

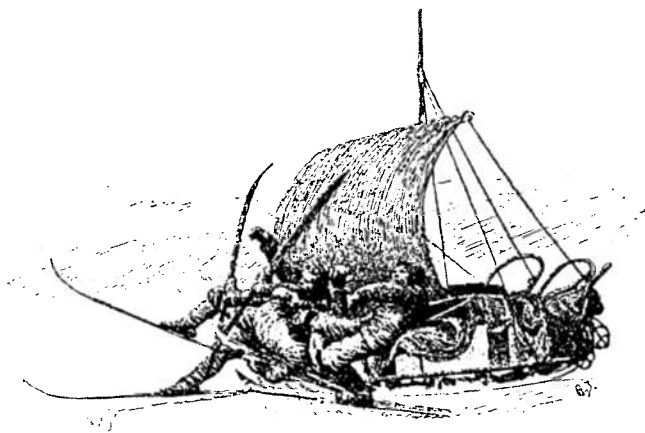

Den 19. september da de nærmet seg vestkysten bestemte de seg for å seile. De surret to og to kjelker sammen. Den femte hadde de satt igjen tidligere. Nansen skriver mye om denne seilasen her siterer vi noe fra starten:

Jeg var uhyre spændt paa, hvordan det vilde gaa med vor skude, om seilet var stort nok til alene at trække de to kjælker. Det heisedes og gjordes godt fast, det gav et voldsomt ryk i dem; men de var under arbeidet bleven nedsneede og kom ikke af flekken; det bare sled i mast og takkelage, som det vilde rive alt istykker, og vi spændte os skyndsomt fremfor. Saa rykkede vi til og fik skuden flot; men den var ikke før løs, før vinden j og den i læggene paa os, og overende bar det. Op igjen og forsøge paa nyt, men det gik ikke bedre, aldrig saa snart vi var paa benene, sloges de væk under os, og vi laa der igjen. Da nu dette var gjentaget en del gange med samme udfald, saa indsa vi, at det ikke kunde gaa paa den vis, en maatte staa foran paa ski og styre ved hjælp af en styrestang, som lagedes istand af et bambusrør og blev surret fast mellem kjælkerne, og som han kunde gribe i og derved holde dem paa passelig afstand, idet han blev skøvet afsted; de andre fik staa paa skierne og holde sig fast bagpaa eller følge efter.

Vi kom os da løs, og Sverdrup, som skulde styre første tørt, havde aldrig saa snart sat skuden i sig, før det bar afsted med en svimlende fart; jeg klorede mig fast agterud paa siden af den ene kjælke, staaende paa skierne og holdende mig i kjælkeryggen, som bedst jeg kunde, mens Kristiansen foretrak at komme rækende paa skierne efter.

Det suste afsted over den ujevne sne, over skavler og fonner, saa man næsten ikke sansede sig. Kjælkerne vred og snoede sig i alle ender og kanter som en orm frem over ujevnhederne, som oftest dansede de bare hen over skavletoppene; jeg havde arbeide nok med at holde mig fast der agter uden at falde. Saa begyndte snefladen at helde udover med et fald sterkere end noget, vi endnu havde havt, farten øgede og øgede, og skuden rørte næsten ikke længer ved sneen.

Nansens første forsøk på seilas.

Samme dag som de startet seilasen hendte det store ting. De så «land», en nunatak i det fjerne. Det ble en gledens dag. Balto så det først og ropte det ut. Han skriver:

Straks Nansen hørte dette, stansede han og uddelte 2 stykker kjødsukkerlade til hver av os. Vi hadde alltid for skik, hver gang vi rak frem til et sted, som vi længe hadde længet etter at komme til, at spise af det beste, vi havde.

I tillegg til sulten som plaget dem, var de også plaget av tørste. Da de nærmet seg slutten av turen, og var på vei ned mot brekanten, fant de vann:

Det saa livagtig ud, som det var vand; men det kunde jo ogsaa være is, og jeg sagde derfor intet til de andre. Men da jeg kom derhen, stak staven deri og saa, det var blødt, da kjendte vor glæde ingen grænser. Vi kastede os ned, lagde munden til vandfladen og sugede i os af hjertens lyst; efter i maanedes liv med knappe vandrationer var det en ubeskrivelig nydelse at have overflod; hvor mange liter vi dengang satte tillivs, skal jeg ikke kunne sige, men faa var det ikke. Vi kunde formelig kjende, hvorledes maverne svulmede.

Den 23. september begynte den vanskeligste delen av vandringsen. De måtte ta seg frem på svært oppsprukken og ujevn is. Dagen etter nådde de bart land:

Og saa satte vi udover denne sidste skraaning. Den var brat, den bratteste, vi endnu havde havt, og det gjaldt at holde igjen; men det gik lystelig, og snart var vi nede paa vandet under bræen; — indlandsisen laa for altid bag os.

Vi drog tvers over vandet mod elveoset paa den anden side; der var isen ikke sikker, men ved forsigtighed slap vi uden noget koldt bad ind til stenene, spændte isbrodderne, som vi havde brugt de sidste dage, af og sprang lette som rener afsted ind over landet. Ord kan umulig beskrive, hvad det var for os bare at føle jord og sten under fødderne, den velvære, der rislede gjennom os ved at kjende lyngen bøie sig under saalen og at kjende en vidunderlig duft af græs og mos.

Ogsaa paa *Ravnas* ansigt var endelig en glad mine at opdage, stakkars fyr, han havde mange gange opgivet haabet om at føle fast jord under fødderne igjen. Det første, han og Balto gjorde, da de blev kvit kjælken, var at rende bent tilfjelds, ligesom dengang vi naaede østkysten.

Tre dager senere hadde de båret en del av utrustningen ned til deltaet ved bunnen av Ameralikfjorden. Nå var problemet å komme frem til folk, og å få skipsleilighet hjem. Nansen og Sverdrup begynte straks å bygge en båt av to bambusstenger og vidjestenger som de hugget i buskene. Denne rammen trakk de med teltduken. De andre gikk for å hente det nødvendigeste av utstyret ned til leiren.

Den 29. september bar Nansen og Sverdrup den skrøpelige farkosten* ned til sjøen og begynte sin farefulle rotur i «den halve baad» som måtte øses hvert 10. minutt. For å komme til folk måtte de ro 65 km ut Ameralikfjorden og deretter 15 km nordover for å komme frem til Godthåb. De små matrasjonene de hadde ble supplert med måker og krækling. Den 3. oktober kom de frem til Godthåb og ble hjertelig mottatt av eskimoene og de få hvite som bodde der.

Det var noe som hadde opptatt tankene deres mange ganger på ferden. Ville de nå siste båt hjem? De fikk straks vite at den var gått fra Godthåb et par måneder tidligere. Et håp var å få gitt beskjed til et skip i Ivigtut. Noen eskimoer klarte å få beskjeden frem, men skipperen turde ikke gå til Godthåb så sent på året. Brev om at vandringen tvers over innlandsisen var lykkelig gjennomført fikk de imidlertid sendt.

De fire innerst i Ameralikfjorden ble hentet av eskimoer, og den 12. oktober var hele ekspedisjonen samlet i Godthåb. De fikk en meget interessant overvintring som Nansen gir en god beskrivelse av.

I midten av april 1889 forlot de Godthåb ombord i «Hvidbjørnen» og kom den 21. mai til København. Den 30. mai seilte båten med ekspedisjonsmedlemmene inn Oslofjorden. Det ble en triumfferd. Hundre vis av seilbåter og en hel flokk dampskip møtte dem. De ble behørig hyldet for sin store bragd å ha krysset Grønlands innlandsis.

At Nansens ble hyllet og beundret i Norge var forståelig og helt naturlig. Men det var en bragd som ble kjent langt utenfor landets grenser. Her er det interessant å høre hva den berømte Knud Rasmussen som var født og oppvokst på Grønland forteller:

Jeg var kun ti år gammel, da Fridtjof Nansen gikk på ski tversover Grønland. Åh — for en bedrift! Det gyste i os drenge, der kendte innlandsisen fra de fjeldtoppe, vi havde besteg. Disse uendelige masser af sne og is, som blev helt borte i horisonten, og så de giftgrønne, bundløse spalter, der rev innlandsisens hvide ryg op omkring den isfjord, ved hvis isfjelde vi levede.

Vi kunne slet ikke forstå, at denne skifærd var mulig; men hvad vi straks begreb, det var den fanfare, der lå i den fremmede mands navn. Der var klang i det af modig handling, af dåd og af eventyrlyst, og vi tog den fremmede mand til os som vor egen, en grønlander, vor helt og vort forbillede. Ham ville vi ligne, når vi engang blev voksne!

Til en begyndelse fik vi alle et par ski. Der havde aldrig før været ski ved Jakobshavn. De var vel heller ikke lavede sådan ganske efter kunstens regler; men det var ligegyldigt. Vi fik allesammen fri fra skole for at kunne øve os, og så gav vi os til at dyrke noget helt nyt og vidunderligt. Det var glæden over farten, glæden over balancen, glæden over at

*Båten er utstilt på Skimuseet.

kunne stå ned over et fjeld uden at falde. Den, der overgik de andre, skulle så have den belønning at blive kaldt Fridtjof Nansen!

Jeg skal love for, at dette indfald avlede kappelyst, og vær overbevist om, at den dreng, der fik æresnavnet, uvilkårligt rankede ryggen og fik varme i kinderne, når han blev kaldt ved sit nye navn.

Kilde:

Nansen, Fridtjof, 1890: *Paa ski over Grønland*. H. Aschehoug & Co., Kristiania.

Søby, Regitze M., 1992: Knud Rasmussen: Drengår. *Grønland nr. 2*.

Nr. 2. North Greenland Expedition of 1891-92 (U.S.A.)

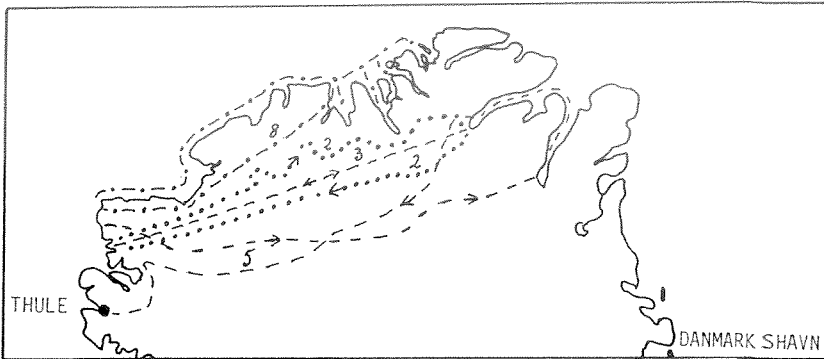
I 1891 landet Robert E. Peary med sin ekspedisjon i McCormick Fjord helt nord ved Smidt Sund på Grønland. Planen var å gå tvers over innlandsisen til den nordøstligste del av Grønland som ingen hvit mann tidligere hadde sett. Han bygget et hus og overvintret sammen med sin kone, to andre amerikanere og nordmannen Eyvind Astrup (20 år).

Peary mente etter sine erfaringer at eskimoenes utstyr var det beste, og han baserte sine forsyninger på jakt av rein og sel. Han fikk straks kontakt med de få eskimoene som levde i nærheten. Eskimokvinnene bereidde skinnene og sydde klær og soveposer av dem.

Den 1. mai 1892 startet Peary fra sitt Grønlandshus. Et parti på tre menn og mange eskimoer med utstyr var gått i forveien opp til innlandsisen. Den 4. mai tok Peary dem igjen. Et støtteparti på to mann fulgte med 200 km til 24. mai. Deretter var det bare Peary og Astrup med to sleder (av Nansen-typen) og 14 hunder som fortsatte. De tok en for nordlig kurs og kom flere ganger ut i sprekkområder, slik at de måtte gå omveier, noe som forsinket en del.

Etter 47 døgn satte de foten på bar mark. Her la de igjen det meste av utstyret og gikk videre. På den amerikanske uavhengighetsdag, den 4. juli, så de fra et fjell som de kaldte Navy Cliff, en fjord som de ga navnet Independence Bay.

På det isfrie området oppholdt de seg i sju døgn med de åtte hundene de hadde igjen. De observerte både humler, sommerfugler og moskusokser. De skjøt fem moskus som ga et kjærkommet tilskudd av mat for folk og hunder.

Kartet viser rutene til ekspedisjonene nr. 2, 3, 5 og 8.

Tilbaketuren ble lagt mer sørlig og de unngikk sprekkområdene. Den 5. august hadde de fullført frem og tilbaketuren over innlandsisen, en imponerende innsats hvor de på 97 døgn hadde tilbakelagt over 2000 km på isen. Fem hunder overlevet.

Peary hadde på en utmerket måte tilegnet seg eskimoenes levestil. Av «siviliserte» klær brukte de flanellskjorter og undertøy og sokker av ull. Alt annet var pels og sydd av eskimoene. Soveposene la de igjen etter en stund. Telt brukte de ikke, men rigget til et ly av snøblokker og en presenning. Her sov de i pelsklærne sine selv i de verste stormene. Et par setninger fra boken til Peary gir et godt bilde av livet på breen (15. juli):

Om morgenen var det kaldere. Den kraftige snøføyka som vi hadde da vi la oss, hadde dekket oss med snø som hadde frosset. Astrup var helt nedfrosset under snøen som dekket ham, og jeg måtte spa ham frem.

Det kaldeste de hadde var -21°C . Astrup brukte ski hele tiden. Peary brukte både ski og truger, men sier at ski var det beste. På tilbaketuren brakk Peary en ski og måtte bruke truger resten av veien. Enkelte ganger når de hadde laglig vind, rigget de til seil på sledene.

Kilde

Peary, Robert E., 1893: *The Great White Journey. From McCormick Bay to the northern shore of Greenland and return*. London.

Nr. 3. North Greenland Expedition (1893-95, U.S.A.)

Første forsøk 1894

Peary kom tilbake til Grønland i 1893 med sitt ekspedisjonsskip «Falcon». Han bygget et hus i Bowdoin Fjord som ligger noen få kilometer øst for Redcliffe, og som han startet fra i 1891. Planen var igjen å gå over til Independence Fjord. Derfra skulle et parti gå nordover og undersøke den nordøstlige delen av Grønland. Ett parti skulle være igjen i Independence Fjord og skulle gå tilbake sammen med det første. Et tredje parti skulle gå sørover til Kap Bismark og derfra direkte til Bowdoin Fjord.

Peary hadde med seg esler denne gangen. Med disse og hunder til hjelp la han høsten 1893 opp et depot et stykke inne på breen.

Den 6. mars 1894 startet ekspedisjonen som bestod av åtte menn. Til støtte inn til depotet på innlandsisen hadde de hjelp av fem eskimoer. I alt hadde de 12 sleder og mer enn 90 hunder.

Ved depotet returnerte eskimoene mens Peary og hans sju mann startet derfra den 12. mars. Allerede dagen etter måtte to mann, den ene var Astrup som hadde vært med Peary i 1891, bryte på grunn av forfrysninger og sykdom. De måtte skyte en hund som hadde fått «piblockto» (eskimoisk for gal hund).

Været var stormfullt og marsjen ytterst krevende. Et lite sitat fra boken til Peary viser dette:

«23. mars vinden begynte å avta, og klokken 7 var jeg ute og så noe som gjorde meg svært bedrøvet. Halvparten av hundene våre var frosset fast i snøen, noen med bena, noen med halen og noen med begge deler. To var døde. Alle var i den verste ynke like tilstand, pelsen var en kake av is. Snøen hadde trengt helt inn i pelsen av den ubarmhjertelige vinden.

Den 25. mars måtte enda to mann sendes tilbake på grunn av forfrysninger. Det var nå bare fire mann igjen med hver sin slede som hver ble trukket av 18 hunder. De la opp et depot fordi de hadde overskudd av forsyninger.

Den 10. april bestemte Peary seg for å snu. De var nå 206 km fra Bowdoin Fjord og bare en fjerdepart på vei til Independence Fjord. De la opp et depot.

Hundene hadde vært alvorlig plaget av sykdom på veien innover breen. Nå ble det helt ille. Etter noen få dagsmarsjer måtte Peary legge opp enda et depot fordi de hadde måttet skyte så mange hunder at de ikke fikk med seg alt utstyret. I tillegg måtte en av deltagerne kjøres på sleden på grunn av forfrysninger i bena.

Den 20. april var de tilbake i hytten. Da hadde de bare 25 hunder igjen. Som grunn til dette fullstendig mislykkede resultatet angir Peary de ekstremt lave temperaturene og hundesykdommen piblockto. Både folk og hunder fikk alvorlige forfrysninger.

Annet forsøk 1895

Selv den mislykkede ekspedisjon året før kunne ikke stoppe Peary fra å gjøre et nytt forsøk på å nå Independence Fjord. Den 1. april 1895 startet han igjen fra Bowdoin Fjord sammen med Hugh Johnson Lee, negeren Matthew A. Henson og fire eskimoer. De hadde seks sleder og 60 hunder. Først måtte de søke etter depotene som Peary hadde vært nødt til å legge igjen året før. Det første fant de ikke. Depot nummer to fant de etter utrolig flaks, bare 3 tommer av merket var over sneen. Det var det minste og inneholdt bare endel kjeks og melk. Det tredje og meget viktige depot fant de ikke. Herfra, 206 km fra utgangspunktet, vendte eskimoene tilbake.

Peary var i en fortvilet situasjon nå når de to viktigste depotene som inneholdt all hundepemmikanen og det meste av provianten, ikke ble funnet. Til hundemat hadde de bare hvalrosskjøttet de fraktet med seg, og reinkjøtt til seg selv. Det verste av alt var at spriten til kokeapparatet lå i depotene. Til reserve hadde han i løpet av vinteren laget et apparat som kunne brukes til parafin, men denne var av dårlig kvalitet. I brevet Peary sendte med eskimoene til sin kone skriver han:

Jeg skal presse på frem til Independence Fjord og gjøre alt som er mulig for en mann å gjøre. Etter det, vet jeg ikke hva. Alt vil avhenge av forholdene, og under ingen omstendighet vil kjennskap til mine planer være til nytte. Vi har bare oss selv og den allmektige å stole på. I tilfelle det mislykkes vil intet menneske finne eller nå oss.

De fortsatte med fem sleder og 42 hunder. Denne gangen hadde de telt med. Etter 640 km var det ikke mere hundemat igjen til de 17 hundene som fremdeles levde. Under marsjen videre måtte noen hunder skytes for å fores til de andre hundene.

Da de så land ved Independence Fjord var folk og hunder sterkt medtatte. De la utstyret igjen. Lee som var dårligst ble igjen for å hvile og passe de 11 gjenlevende hundene. Peary og Henson med tre dagsrasjoner satte alt inn på å komme ned til bart land og finne moskus. Peary tørde ikke ta hundene med seg, for hvis de ikke fant moskus så ville de ikke klare å få hundene opp på breen igjen.

Lee fikk en velfortjent hvil, men nyhetene Peary og Henson kom tilbake med var ikke oppløftene. De hadde bare sett gamle spor etter moskus. Alt måtte settes inn på å finne moskus. Peary skriver:

Jeg gjorde det helt klart for guttene at vi nå tok livet i våre egne hender. De gav uttrykk for at de var helt villige til å ta sjansen.

De tre utmattede menn og ni utsultede hunder gikk ned til bart land ved Independence Fjord for å skyte moskus. De fikk to liggedager på grunn av storm. Den 15. mai kunne de gå videre og skjøt en hare. Det ble et herlig måltid — det første fulle måltid siden eskimoene forlot dem 35 dager tidligere. Etter en del søkning så de 22 moskus og skjøt seks av dem. Dette var redningen, og Peary skriver:

Jeg kan neppe forestille meg, når jeg skriver disse linjer, hva virkelig dyrisk hunger får menn til å gjøre. Nå kan jeg som sant si at aldri har jeg smakt mere velsmakende mat enn dette møre, varme kjøttet — en munnfull her og en munnfull der, kuttet fra dyret mens jeg flådde. Jeg åt til jeg ikke torde mere, allikevel ikke tilfredsstillt. — Da Matt kom tilbake kom den største luksus av alle! Det var å kaste store stykker av rikt, varmt kjøtt til de trofaste skygger som vi kalte hunder, til heller ikke de klarte å ete mere og lå fullstappede og rolig på steinene.

Tiden ved Independence Fjord ble brukt til å jakte på moskus, men de var forsvunnet. Det som var å gjøre nå var å få kjøttet opp på breen slik at de hadde forsyninger på veien hjem. Den opprinnelige planen om å utforske fjorden ble det ikke noe av. Det hele gikk nå ut på å forberede seg på hjemveien og berge livet.

Etter å ha spist moskuskjøtt, og folk og hunder var kommet noe til krefter igjen, kunne de starte tilbaketuren den 1. juni. De første 240 km gikk ganske bra, men da begynte farten, stigningen og høyden å tære på dem alle. Hundene falt sammen. Noen stupte under marsjen. Andre kjempet seg fram til leiren, la seg ned og reiste seg aldri mer. Den 16. juni var det slutt på hundeforet. Den 22. juni slo de leir for siste gang. Peary skriver:

Vi hadde fire kjeks igjen til aftens og frokost. Vår eneste gjenlevende hund måtte ta det han kunne få ut av et par selskinnstøvler og noen meter reimer.

Dagen etter, den 23. juni, var de fremme ved hytten i Bowdoin Fjord. De hadde klart å forsere innlandsisen på 25 døgn på hjemveien. Det utgjør i gjennomsnitt 32,4 km pr. døgn.

Kilde

Peary, Robert, E., 1898: *Northward over the great ice. Vol. 1 and 2*, London.

Nr. 4. Alabama-Ekspedisjonen (1909-12, dansk)

Ejnar Mikkelsen ledet denne ekspedisjonen til Nordøst-Grønland, og den hadde som formål å finne de to omkomne som ennå ikke var funnet fra Danmark-Expedisjonen 1906-07. Videre var det viktig å finne dagbøkene og notatene deres til kartleggingen av den nyoppdagede Danmark Fjord.

Ekspedisjonen ombord på Jakten «Alabama» la seg i vinterhavn nordøst ved Shannon i september 1909. Det var sju deltagere i alt.

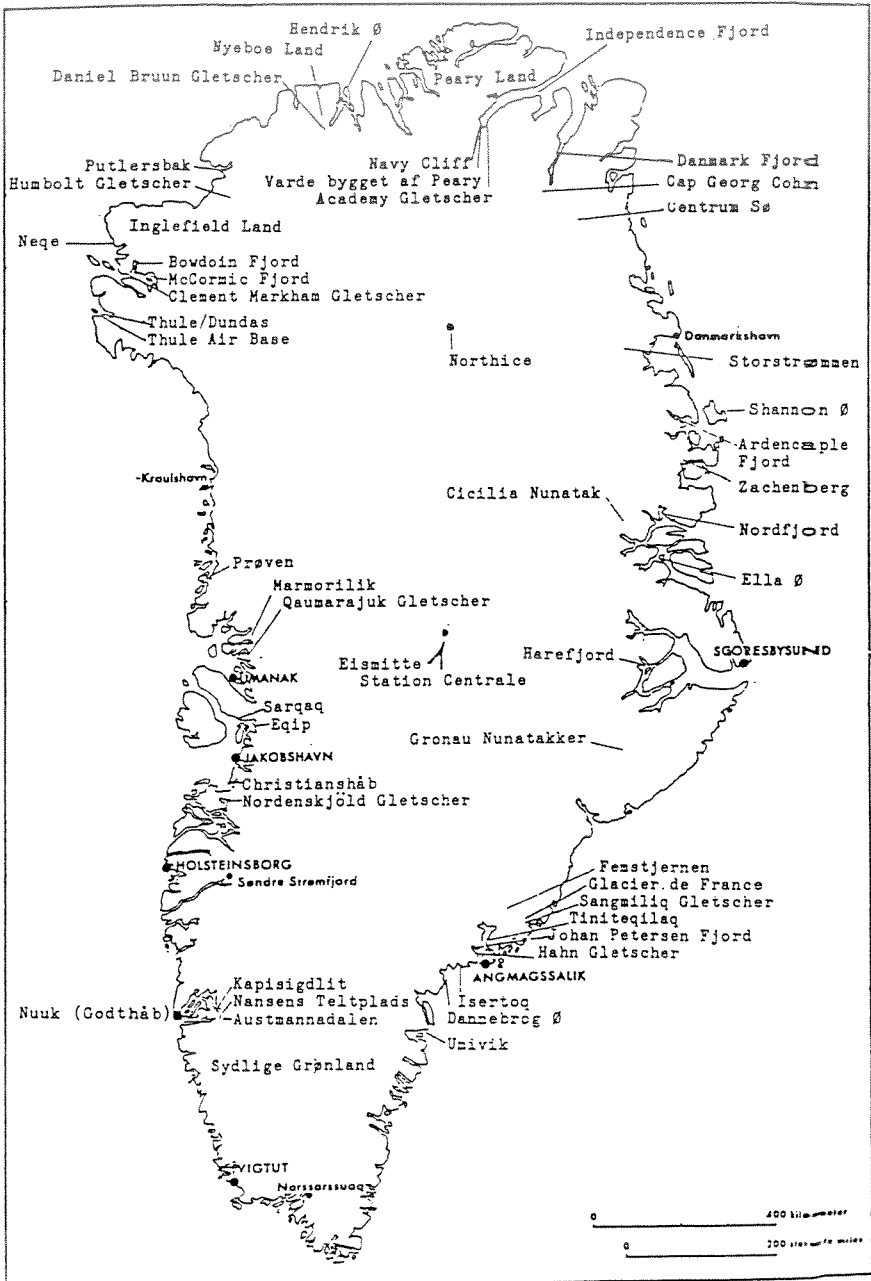
Den 3. mars 1910 startet Mikkelsen og Iver P. Iversen på reisen nordover. De ble fulgt av et støtteparti på tre mann med tre sleder. Den 24. mars forlot de fjordisen og startet oppstigningen på innlandsisen innerst i Dove Bukt. Kursen var omtrent rett nord, og de hadde et hardt slit med å komme opp. Støttepartiet snudde den 10. april, og de to fortsatte for å nå Danmark Fjord med 15 hunder og to sleder. Den turen de tok, langs innlandsisens utkant, gjorde at de måtte gå på tvers av daler og elveleier på breen. Det var et vedvarende slit for å komme frem. Flere hunder døde eller måtte skytes. Den 13. mai forlot de innlandsisen, og den 18. mai nådde de ned til Danmark Fjord sterkt avkrefte og mange dager forsinket.

Vandringen på innlandsisen var unnagjort, men nå begynte vanskelighetene for alvor. En oppmuntring var det at de fikk skutt to moskusokser slik at de fikk supplert den dårlige matforsyningen.

Fra bunnen av Danmark Fjord begynte letingen etter bl.a. dagbøkene etter Mylius-Erichsen og Høegh-Hagen ekspedisjonen. Den tredje, grønlander Brønlund, var tidligere funnet på Lamberts Land av en ettersøknings ekspedisjon i 1908. I grotten hvor Brønlund hadde lagt seg til å dø, hadde man funnet dagboken hans hvor det sto:

Omkom 79-fjorden efter forsøg hjemreise over indlandsisen i november måned. Jeg kommer hertil i aftagende måneskin og kunne ikke gå videre af forfrysninger i fødderne og af mørket. De andres lig findes midt i fjorden foran bræ (omtr. 2 1/2 mil). Hagen døde 13. november og Mylius omtrent 10 dage efter.

Mikkelsen visste dette, men mente det var mulighet for å finne dagbøkene i en varde, som sikkert var bygget før Mylius-Erichsens ekspedisjon bega seg opp på isen, d.v.s. innerst inne i Danmark Fjord. De fant to varder som de tre hadde bygget og lagt ved beskjed om videre reise. Den reisen Mikkelsen og Iversen nå foretok ble for det meste å berge seg sørover langs kysten. Proviant hadde de lite av, og bare sju utsultede hunder og en s lede. Det som reddet dem var depotene som ettersøknings ekspedisjonen hadde lagt ut i 1907. Noen av de sju depotene inneholdt en del proviant, men mye

var muggent og ødelagt. De fire siste var tomme. Mikkelsen fikk skj ørbuk og måtte kjøres på sleden i mange dager. Iversen ble også syk, men de holdt det gående. Det eneste de fikk skutt var noen harer og ryper. Til slutt spiste de sine to siste hunder.

De siste dagene satte de alt på ett kort: Å nå frem til hytta i Danmarks-havn eller sulte ihjel. Den siste vandring i kulde og snø ble gjort uten soveposer og telt. Iversen ble redd han skulle skyte Mikkelsen for å spise ham. Mikkelsen skriver om dette:

. . . Men der var jo intet at gjøre. Vi havde Mat et halvt Hundrede Kilometer Længere fremme, i Danmarks Havn, og inden da var der ingen Chancer for noget spiseligt. Hvis vi da ikke løb paa en Bjørn og skød den.

Skød--? Jeg saa spørgende paa Iver, der bar Riffelen og en Tanke jog gennem min Hjerne: Sig mig ærligt, Iver, er det Riffelen, du er bange for?

Han nikkede opgivende, saa paa mig med trofaste Venneøjne og rakte mig Riffelen: Tag du den og lad mig faa noget af dit at bære! Jeg orker ikke længere at gaa med Riffelen — den er farlig!

. . . . . Hver Gang vi siden har dvælet ved de sidste Dages Hungermarch, er et enkelt Spøragsmaal dukket frem: Vilde vi, eller vilde vi ikke have prøvet at bjerge Livet ved eventuelt at spise af den afdøde Kammerats Lig?

Vi ved det ikke, men saa meget ved vi med Sikkerhed, at Spøragsmaalet dukkede op i vore Hjerner, da Sultens Angreb blev for voldsomme, og vi saa, hvor svært Kammeraten havde ved at klare sig igennem til den frelsende Proviant i Hytten ved Danmarks Havn.

Den 18. september var de fremme, men i en elendig forfatning. Oppholdet i hytta med rikelig med proviant hjalp dem til krefter igjen, og den 5. november kunne de dra sørover til den innefrosne «Alabama». Skuffelsen var stor da de fant jakten skrudd ned av isen og forlatt. Mannskapet hadde brukt materialet fra skipet til å bygge en hytte på land før de ble tatt med til Norge av en selfanger.

Våren 1911 drog de nordover igjen for bl.a. å hente dagbøkene som de hadde lagt igjen 300 km nord for «Alabama». Da de kom tilbake til hytten («Alabama») drog de til en hytte sørøst på øya Shannon, bygget av amerikaneren Baldwin i 1901. Den var fyllt opp med så mye proviant at sagnet om den nådde hver mann som i begynnelsen av århundret oppholdt seg på kysten. Her fant de en melding fra kameratene på «Alabama». De hadde ventet i det lengste, men til slutt reist hjem med en norsk selfanger.

Sommeren gikk uten at noen båt kom. Planen var da å hente en jolle i hytten ved «Alabama» ned til Shannon og seile derfra til Angmagssalik, 2000 km lenger sør. De bygget en slede og fraktet jollen på den. I oktober 1911 drog de i vei, og fra Shannon drog de så videre til øya Bass Rock 100

km lenger sør. På Bass Rock fant de to beskjeder. Den ene var fra en selfanger som hadde forsøkt å nå frem til Shannon for å se etter dem. Den andre var fra den norske skonnerten «Laura» som også hadde forsøkt å komme til Shannon.

De kom bra gjennom vinteren i hytten på Bass Rock, og 19. juli 1912 ble de hentet av selfangeren «Sjøblomst» og tatt med til Ålesund.

Kilde

Mikkelsen, Ejnar, 1913: *Tre Aar paa Grønlands Østkyst*. Nordisk Forlag, København og Kristiania.

Mikkelsen, Ejnar, 1955: *Farlig tomandsfærd*. Nordisk Forlag A/S, København.

Nr. 5. Første Thule Ekspeditionen (1912, dansk)

I 1912 organiserte Knud Rasmussen (33) Den første Thule-Ekspedisjon. De andre deltagerne var kartograf Peter Freuchen (26) og de to dyktige eskimoiske hundekjørerne Uvdloriaq (35) og Inukitsoq (24). Formålet var å kartlegge deler av det nordligste Østgrønland. Dessuten ville de søke etter Mikkelsen og Iversen som til da ikke hadde gitt livstegn fra seg (se nr. 4).

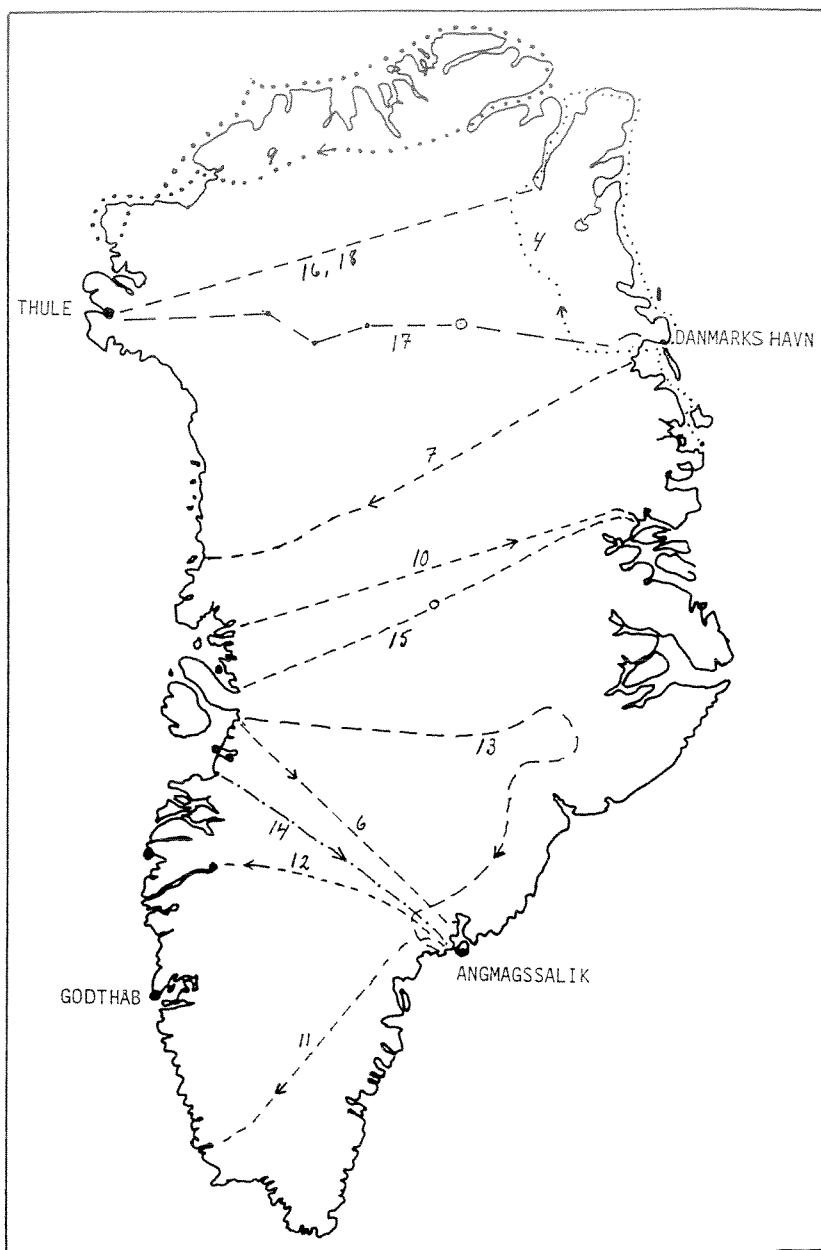
Ekspedisjonen startet fra eskimolandsbyen Neqe 14. april 1912 med fire sleder og i alt 53 hunder. Hundeforet bestod av hvalross- og narhvalhund med en del spekk på. Provianten bestod for det meste av kjøtt av hvalross og narhval. Sledene ble derfor tunge. De veide 5-600 kg hver ved start. De første 173 kilometerne fikk de hjelp av ni eskimoer og deres hundespenn.

Kjøttet spiste de for det meste rått, og Rasmussen skriver om dette:

Kun fordres der stærke Maver, thi det er jo ikke alle, der taaler at nedsvælge en Kødklump, som har en Temperatur af 30-40 Graders Kulde; og her maa man være meget forsiktig med først at aande forsvarligt paa det, før man putter det i Munden, thi ellers brænder det sig fast og tager al Huden af Læber og Tunge med sig.

Reisen med kurs for Danmark Fjord gikk raskt med dagsmarsjer som var dobbelt så lange som Nansens og Pearys. Den 9. mai nådde de land øst for Danmark Fjord, men da var alt hundeforet brukt opp. Bare to hunder hadde de måttet ta livet av.

I tiden 10. mai til 1. juni tok de seg ned til isen innerst i Danmark Fjord. Det var ekspedisjonens vanskeligste tid. De kjempet for sine og hundenes liv. Rasmussen skriver:

Kartet viser rutene til ekspedisjonene nr. 4, 6, 7, 9 og videre til og med nr. 18.

I Zig-Zagdalen fikk vi i alt tretten Moskusokser, men det forsløg jo ingenting, og da den endelig var kørt til Ende, havde dens sølle 100 Kilometer taget omtrent saa lang Tid som Indlandsisens 1000. Den smukke Dal med de rolige og elegante Sandstensfjælde havde solgt sin Opdagelse dyrt; foruden Slid og Sult havde den kostet os omtrent 20 hunde. Endelig den 1. juni var vi da nede paa Danmarksfjord.

Fra Danmark Fjord tok de seg over til Independence Fjord hvor de hadde god jakt på sel og moskus som de skjøt 17 stykker av. Deres observasjoner viste at Peary-kanalen ikke eksisterte.

Fra Independence Fjord hadde de store vanskeligheter med å komme opp på innlandsisen igjen. Alt måtte bæres i vanskelig terreng. Den 10. august startet de hjemturen på breen og nådde Thule 15. september.

Kilde

Rasmussen, Knud, 1915: Report of the First Thule Expedition 1912. *Meddelelser om Grønland, b. 51, nr. 8.*

Rasmussen, Knud, 1915: *Den første Thule-Ekspedition til Grønlands N. O. Kyst, frem og tilbage over isen.* København.

Nr. 6. Schweizerische Grønland-Expedition 1912-13

Ekspedisjonen hadde to partier. Det ene partiet som bestod av lederen Alfred de Quervain, Hans Høssli, Roderich Fick og Karl Gaule, skulle gå over innlandsisen. Det andre partiet på tre mann skulle overvintre og drive vitenskapelige undersøkelser etter å ha assistert det første partiet. Vi skal her se på partiet som gikk over innlandsisen.

Quervain valgte å gå opp på breen ved Atasund (Eqip). Det er en liten fjordarm øst for Disko (70° n.b.). Han valgte et så nordlig utgangspunkt for å undersøke innlandsisen midt på Grønland. Nansen hadde gått i syd og Peary i nord.

Den 20. juni 1912 hadde de fått båret alt utstyret opp på breen og kunne starte. De to første dagene hadde de hjelp av et støtteparti på sju mann. De fortsatte med tre sleder og 25 hunder. De brukte ski.

De tre første ukene hadde de vinden rett i mot til de nådde det høyeste punktet på 2500 meter. En hund frøs ihjel i en storm. Den laveste temperaturen de hadde var -23 °C. Etter å ha passert det høyeste punktet den 14. juli, fikk de en del medvind og kunne bruke seil på sledene.

Sommeren før hadde Quervain fått lagt ut et depot i Sermilikfjorden hvor de beregnet å komme ned. Dette inneholdt blant annet fire kajakkerslik slik at de kunne ta seg fram til Angmagssalik.

Den 20. juli nådde de kanten av innlandsisen og var overrasket over ikke å finne mange farlige sprekker. Nå kom de til å oppleve noe av det vanskeligste. Det var å finne depotet. Kartet de hadde stemte ikke med terrenget. Quervain og Gaule måtte foreta en vanskelig og farlig ferd på fire døgn før de fant depotet. Den 30. juli var alle samlet der og kunne padle mot Angmagssalik. Men allerede dagen etter traff de på eskimoer, og ved deres hjelp kom de frem til Angmagssalik 1. august. Herfra reiste de en måned senere til Danmark med båten som brakte forsyninger til Angmagssalik.

Kilde

Quervain, Alfred, 1914: *Quer Durchs Grønlandsis*. München.

Nr. 7. Den danske Ekspedition til Dronning Louises Land og tversover Nordgrønlands Indlandsis 1912-13

Formålet var først å overvintre på østkysten en del kilometer inn på innlandsisen og drive vitenskapelige undersøkelser. Om våren skulle de så gå over Grønland til Vestkysten. Leder var Jens Petter Koch (D), de andre var Lars Larsen (D), Alfred Wegener (T) og Vigfus Sigurdsson (Is).

Ekspedisjonen ble landsatt i Danmarkshavn i juli 1912. De hadde med 16 hester til transport av gods til brekanten og senere på innlandsisen. 13 hester rømte ved landsettingen og måtte fanges inn igjen.

Fra Danmarkshavn ble utstyret fraktet til vest for Borgfjorden hvor de skulle bygge vinterhuset på en utløper av innlandsisen. Først den 12. oktober kunne de komme i gang med byggingen etter en masse slit og vanskeligheter med transporten. Etter dette ble ti av hestene slaktet.

Randsonen av innlandsisen hvor vinterhytten stod var full av sprekker. Koch falt i en bresprekk. Dette var den første ulykke av dette slaget som en ekspedisjon på innlandsisen hadde hatt. Ved tidligere fall hadde noen blitt hengende øverst i sprekken, men ikke kommet til skade. Men Koch falt 12 meter ned og ble hengende på en hylle. Larsen som var med, måtte til hytten for å hente hjelp og utstyr. Etter en time var Koch berget. Han hadde

bruket et ben og måtte holde seg i ro i tre måneder. I fallet mistet han deres eneste teodolitt slik at de måtte lage et primitivt instrument til å måle solhøyden med. Dette brukte de på turen tvers over Grønland.

Den 20. april 1913 forlot de hytten og startet på turen over til Vestkysten. På de første 40 dagene hadde de 12 liggedager for storm og bare to dager med godt vær. På hver teltplass bygget de snehus til hestene. Her sto de godt, men de led meget under selve marsjen i kulde og snøføyke. Tre av hestene måtte slaktes. Midt på breen ble været bedre, men høyden på opp til 3000 meter ga pustebesvær for både hester og mennesker. På den første delen var det sterkt vindfuret snø så sledene veltet ofte. Da vinden stilnet av ble det mye løs snø. De brukte da truger på hestene og det hjalp dem meget.

Den 11. juni måtte de slakte den nest siste hesten på grunn av forman gel. Rasjonen hadde vært 2,5 kg høy og 2 kg kraftfôr pr. dag, men det var for lite. Nå når de hadde bare en hest, måtte alle fire hjelpe hesten med å trekke sleden.

Under nedstigningen fikk de mildvær og vanskeligheter med sprekker i breen. Det var deres ønske å få den siste hesten «Grauni» med seg. Fordi den var så utmattet at den ikke kunne stå oppreist, måtte de surre den på sleden og dra den. I første omgang klarte de ikke å bringe den helt ned, så tilsist etterlot de den med litt fôr 6-8 km fra brekanten. Den 4. juli kom de ned av breen og fant depotet de hadde lagt ut to år tidligere. De vendte tilbake til «Grauni» med fôr fra depotet, men den kunne ikke reddes. Det var med sorg de måtte skyte den.

Koch forteller om den siste del av ferden:

Da en fortsat Rekognoscering den 5.-6. juli havde vist os, at vi ikke kunde passere Lakseelven eller Laksefjorden uden særlige Midler, blev det nødvendigt af Slæden og Soveposebetræk at bygge en Færge. Efter at have bragt alt vort Gods ind til Land, bygget Færgen og deponeret vort Gods i et Depot ved Isranden, fortsatt vi den 9. Juli Marschen til Fods. Vi medførte kun Færgen, der maatte bæres 20 Kil. over Fjeldene til Laksefjorden, samt Proviant for 5 Dage, derimod ikke Telt eller Soveposer eller andet til at beskytte os mod Vejrliget.

Den 11. Juli færgede vi over Laksefjorden og fortsatte Marschen mod Prøven. Den 13. Juli naaede vi Kangeks Halvø, ca. 20 Kil. fra Prøven. Her blev vi paa Højfjeldet overfaldet af Taage, Regn og Sneykning. Vi byggede os et Ly paa eskimoisk Vis af Sten og Mos og laa her vejrfast i 35 Timer uden at faa noget at spise, da vor sidste Proviant var sluppen op. Da Vejret den 15. Juli begyndte at klare af, vilde vi fortsætte Marschen; men Kræfterne svigtede; udmattede som vi var af Sult, Kulde og Fugtighed formaaede vi ikke at bane os Vej over et indviklet og vanskeligt Fjeldterræn, der var dækket af foddyb Sne. Vi slagtede nu vor Hund, der havde fulgt os over Indlandsisen, kogte Kødet og skulde netop til at begynde paa Maaltidet, da vi opdagede en Sejlbaad ude paa Fjorden øst for Prøven. Vi raabte den an, gav Signal med Skud og blev heldigvis hørte. Baaden der

tilhørte Pastor Chemnitz fra Upernivik, lagde til Land og optog os. Pastor Chemnitz var paa Konfirmationsrejse fra Prøven til Sr. Upernivik, men bragte os ikke desto mindre straks til Prøven, hvor vi blev modtagne med overvældende Elskværdighed af Kolonibestyrelsen Lembeche-Otto og Frue.

De tre ankom Prøven den 17. juli etter å ha gått over det bredeste av Grønland, en ferd på mer enn 1100 kilometer. Overraskende for dem var det å se tyvjo, snøspurv og revespor midt inne på innlandsisen, 4-500 kilometer fra nærmeste brefrie område.

Kilde

Koch, Jens P., 1913: *Gennem den hvide Ørken*. Nordisk Forlag, København.

Nr. 8. Den 2. Thule Ekspedition (1916-18, dansk)

Vi skal her bare omtale ekspedisjonens hovedoppgave, den store sledereisen nord til Peary Land. Formålet var kartlegging av fjordene og etnografiske og botaniske undersøkelser. Disse klarte også ekspedisjonen å gjennomføre. Knud Rasmussen ledet ekspedisjonen, og med seg hadde han botanikeren Thorild Wulff (S), Lauge Koch, Hendrik Olsen og eskimoene Inukitsoq, Ajago og Nasaitordluarsuk.

Den 6. april 1917 startet ekspedisjonen fra Thule med 27 sleder og 354 hunder. Etterhvert ble hundespenn sendt tilbake ettersom hundematen minket. Det siste støttepartiet vendte 1. mai ved Halls Grav, 550 km fra Thule. Herfra hadde de seks sleder og 72 hunder. Hele ekspedisjonen var basert på at det vesentligste av mat skulle skaffes ved jakt. Som tidligere gikk Rasmussen inn for eskimoenes reiseteknikk.

De nådde det nordligste området, De Long Fjord, 20. juni nå med bare halvparten av hundene. De andre hadde de måttet slå ned på grunn av dårlig jakt. De hadde lite hell med jakten på veien sørover også, og strevet med å holde sulten fra livet. Hundetallet ble redusert til 18. Om forholdene i juli skriver Rasmussen:

En Maaned igennem var vi daglig gennem tolv Timer drivende vaade til midt paa Livet, men frem maatte vi, fordi St. George Fjord var det eneste Sted, hvorfra vi havde et Opstigningssted til Innlandsisen. For at bevare vore Samlinger og Films mod at blive ødelagt af Vandet, maatte vi bygge en Etage paa Slæderne i Højde med Opstigningsstederne.

På veien frem til stedet for oppstigningen mistet de Hendrik Olsen. Den 20. juli hadde de brutt opp fra Dragon Point, det nordligste punktet på øya, som nå heter Hendrik Ø til minne om Hendrik Olsen. Sammen med tre mann skulle Hendrik krysse øya fra nord til sør og drive jakt. De tre skulle kjøre hundene om Saint Georges Fjord mot Warming Land, hvor de skulle begynne oppstigningen på innlandsisen via Daniel Bruun Gletcher den 5. august. Noen kostbare dager gikk tapt i forgjeves forsøk på å finne Hendrik, som forsvant under jakten.

Den 10. august kom de opp på selve innlandsisen. De siste 14 dager før dette hadde vært en ren sulteperiode da de måtte spare det lille de hadde til breturen. De startet med 14 hunder og kom frem til bart land ved Kap Agassiz sør for Humboltbreen den 24. august. De hadde da spist sin siste hund og hadde bare en tube glysering og litt te igjen. De var nå helt avhengig av jakt.

Herfra gikk Rasmussen og Ajago videre for å nå Etah som lå 250 km lenger vest. Wulff og Koch var sterkt avkreftet, men de to eskimoene hadde fremdeles så mye krefter igjen at de kunne jakte for å holde livet gående.

Etter 150 km var Rasmussen så heldig å treffe på eskimoer. Fra Etah ble det straks sendt fem hundespenn for å hente de fire siste. Den 4. september fant hjelpepartiet dem, men da var Wulff omkommet av sult og utmatte. Den 10. september var de gjenlevende samlet i Etah.

Kilde

Rasmussen, Knud, 1919: Den 2. Thule Ekspedition til Melville Bugten og Grønlands Nordkyst 1916—18. *Geo. Tidskr. B. 24*, København.
Freuchen, P., Mathiassen, T. og Birket-Smith, 1934: *Knud Rasmussen. Mindeudgave. B. I*, Nordisk Forlag, København.

Nr. 9. Jubilæumsekspeditionen Nord om Grønland 1920-23 (dansk)

Den nordligste kysten av Nord-Grønland var ennå ikke kartlagt. Dette var målet for ekspedisjonen til Lauge Koch i 1921. Sommeren 1920 satte han opp et hus i Igdlouarsuit nord for Inglefield-fjorden. Her organiserte han ekspedisjonen med hjelpere fra eskimoboplassene rundt. Opplegget var å ha mange hjelpere på den første halvparten av turen opp til det nordligste punkt på Grønland. Videre ville han med hjelp av tre eskimoer kjøre rundt

hele Peary Land og hjem igjen over innlandsisen fra innerst i Independence Fjord.

Ved den nordligste boplassen som lå straks nord for Kochs hus startet ekspedisjonen i mars 1921. Den bestod av 22 eskimoer med 15 sleder og over 400 hunder.

Den 22. april, etter å ha tilbakelagt 1000 km halvveis opp til det nordligste punkt, ble de siste hjelpesleder sendt hjem. Videre reiste Koch med eskimoene Inuiterk, Etukussuak og Nugapiinguak, tre sleder og 32 hunder. Koch og hans eskimoer oppdaget snart at de var smittet av den alvorlige hudsykdommen «de smaa lus». Dette ga dem store plager. Mange av eskimoene på Grønland døde av sykdommen det året.

Koch kartla landet mens de reiste langs kysten. De hadde lite hell med jakten som de hadde regnet med, og proviantbeholdningen svært inn. Været var også stormfullt. De fikk skutt 50-60 harer, men ingen moskusokser.

Da de nådde det nordligste punktet på Peary Land var folk og hunder nær grensen av hva de kunne yte. Fire hunder ble skutt. Psykisk var eskimoene langt nede, de trodde ikke de noen gang skulle komme hjem. Den ene hadde dødsangst. For å komme videre måtte de redusere utstyret kraftig. Til og med soveposene ble lagt igjen. I slutten av mai kjørte de inn på land på vei sørover på Peary Land. Det var uhyre kritisk, og alt avhång av å finne moskusokser og sel. En hund døde og to ble skutt.

På Peary Land helt ytterst i Independence Fjord fikk de skutt ni moskusokser. Dette reddet situasjonen. Til nå hadde de mistet 16 av hundene. Etter noen spise- og hviledager kunne de den 1. juni fortsette vestover inn fjorden. De jaktet ivrig på sel som lå oppe på isen. Etter en uke var de kommet innerst i Independence Fjord, og hadde selkjøtt nok til seg og hundene.

På veien rundt hele Peary Land hadde de sett ulv, særlig på den siste delen. De klarte å skyte to. En gang løp en ulv frem og tok en hare de hadde skutt.

Etter en del kartleggingsarbeid rundt i den innerste delen av fjorden var de i de første dagene av juli i ferd med å komme seg opp på innlandsisen. Siden de forlot leiren hvor de skjøt ni moskus, hadde de fått omkring 20 sel, 20 harer og fire moskusokser. Men fordi det gikk mye kjøtt til å fore opp de utsultede hundene, var situasjonen likevel prekær. Koch skriver 1. juli:

... vilde vi overhodet være i live 1. August?

Ved randen av innlandsisen skjøt de to moskusokser og noen harer før de startet på hjemturen den 12. juli med to sleder og 16 hunder. Hjemreisen ble et alvorlig kappløp med sulten. Kursen ble lagt nær kanten av breen fordi Koch ville lage kartskisser av kysten der det var mulig.

Da de var halvveis over breen hadde de bare litt havregryn, et lite stykke pemmikan og hundene å leve av. Hundene døde eller ble skutt. De døde hundene ble foret til de andre hundene eller spist av ekspedisjonsmedlemmene. De tygget også på hareskinn for å døyve sulten. De fire siste hundene måtte slippes løs. De var ubrukbare. Etter igjen å ha redusert utstyret dro de selv sleden videre. De var stort sett heldig med været. Hadde de fått alvorlige stormer med mange liggedager, hadde de neppe overlevd.

De nådde Putlesbak som ligger like nord for Humboltbreen den 12. august hvor en eskimo skulle legge opp et depot for dem. Han hadde hørt ord. De kunne spise og hvile noen dager. En av eskimoene var dødssyk. Fra depotet tok de to andre seg frem til en eskimofamilie som lå der nord for å være til hjelp for ekspedisjonen. De fant frem, og eskimoen ble berget. Bare en av hundene overlevde.

Den 18. september reiste alle sørover tilbake til huset til Koch. Han fortsatte sitt arbeid også neste år, men da lenger syd.

Kilde

Koch, Lauge, 1927: *Nord om Grønland*. Levin og Munksgaards Forlag. København.

Nr. 10. Ajungilak (1931, norsk)

Arne Høygaard og Martin Mehren gikk sommeren 1931 over Grønland som de første nordmenn etter Nansen. Planen var å ta en sportstur over innlandsisen kombinert med observasjoner av temperaturen i forskjellige lag nede i snøen og innsamling av steinprøver fra noen nunatakker.

I Umanak kjøpte de 16 hunder som skulle trekke de to sledene med 300 kg hver. Proviant hadde de for 60 dager og hundemat for 30 dager. I Sattut leiet de 15 eskimoer til å bære utrustningen opp på breen. Stedet for oppstigningen var ved Kamarujukbreen, hvor tyskeren Alfred Wegeners ekspedisjon hadde sitt hus. Wegener selv var omkommet om vinteren, men hans arbeid gikk videre. All utrustning kom greit opp i en høyde av 950

meter. Herfra startet de 10. juli. Den første dagen hadde de to av eskimoene til hjelp med å kjøre sledene.

De to neste dagene mistet de fire hunder i bresprekker. Men de hadde kontakt med folk fra Wegeners ekspedisjon som ga dem en hund, og tilfeldigvis oppdaget de i en bresprekk en hund som de berget. Etter fire dager nådde de inn til det innerste av Wegeners telt og sa farvel for godt.

Fremdriften var god, og de hadde ingen spesielle vanskeligheter, bortsett fra noe trøbbel med hundene kanskje. Her er noen sitater fra boken:

21. juli . . . Man får god anledning til å prøve sin tålmodighet . . . «Idioten» går hver dag løs på sleden, gnager gjennom presenningen og trekker utover sneen skinnklær, matposer, filmer og andre effekter . . . Hunden som har satt våre sinn i slik heftig bevegelse, er den samme som vi fant i sprekken ute ved kysten . . . Den annen «Hvitosten», som Mehren fikk av Wegener ekspedisjonen istedenfor sin elskede «Greta Garbo» trekker heller ingenting. Den er fet, fin og doven så vi har tiltenkt den en kule snart . . . Vi har i dag gjort rekordmarsj — 36 km, og trenger søvn.»

2. august. Situasjonen var altså den at vi nu befant oss 3000 meter over havet og hadde tilbaketrukket en avstand som er lenger enn fra Oslo til Bergen — verdens lengste motbakke — og hadde samme distanse igjen. Hundene hadde hittil klart sig bra, men var nu så smått begynt å svikte. Bare 8 av våre 12 hunder var helt i orden . . . Som det fremgår av dagbokens tørre bruddstykker, hadde vår ferd hittil nærmest artet sig som en kamp mot hundenes fabelaktige forslukenheter, — som nådde sitt maksimum hin minneverdige 28. juli da «Gulosten sen.» i strak galopp satte avgårde med 4 kg. herlig, livbringende bacon i flabben, forfulgt av to hesblesende «Polarforskere» på ski. Ved hjelp av vilde brøl, svingende skistaver og mislykkede tigersprang lyktes det oss omsider å få den til å slippe på den for livets opphold så utmerkede vare. «Gulosten» slapp pryl. Episoden var for fornøielig.

. . . Til de store savn som skildres fra tidligere traverseringer, merket vi absolutt intet. Mat hadde vi rikelig — det var aldri tale om å rasjonere. . . . Tørsten, som tidligere ekspedisjoner har vært så meget plaget av, merket vi ingenting til.

Den 4. august var det ikke tvil om at det gikk nedover, påtagelig nedover.

Den 6. august så de de første nunatakene, noe tidligere enn de hadde regnet med. De la kursen noe mere mot nord for ikke å komme ned til de innerste armer av Frans Josefs Fjord fordi det her var umulig å gå langs stranden. Fjellene stuper rett i sjøen. De måtte ta seg fram til Walteshausensbre og gå ned denne. Dette ble den mest besværlige del av ferden. Det ble en marsj over meget vanskelig is, bresprekker og breelver.

Den 10. august måtte vi begynne å forandre kjøretiden. Sneen var så opsmeltet og bløt om dagen, at vi måtte kjøre om natten når det frøs på. Begge «Gulostene» falt ned i en sprekk, men ble halt op igjen. Vi kjørte over et par bekker og stod plutselig foran en svært isrevne i breen hvor det løp en stor elv.

Om morgenen den 11. august kom vi ned i et uføre av en annen verden. Vann, vann overalt, runde huller i isen fylt med vann, bekker og elver i hundrevis.

Den 12. august . . . Teltet blev satt igjen på breen, den ene sovepose, alle klærne som vi ikke hadde på oss, en del kjeks, knekkebrød og flesk. Vi lempet i alt 100 kg. og hadde 100 kg. igjen på sleden.

13. august . . . Vi kastet nu alt, så nær som 14 dagers proviant til oss selv, en del instrumenter, en sovepose, gevær med 60 skudd, hver vår skinnanorak og hvert vårt par skinnvotter, fyrstikker, isbrodder, kniv, et tau samt dagbøker, kart og navigasjonsmaterie-ll.

Den 15. august skjøt de hundene bortsett fra tre som de håpet å berge med seg hjem. De siste døgn ned Waltershausensbreen ble en vanskelig og farlig vandring. Den 18. august kom de frem til bestemmelsesstedet til en norsk fangststasjon på Strindberglandet. Her ble de vel mottatt. Dagen etter hentet de de tre hundene og det lille de hadde igjen av utstyr inne ved brefronten.

De reiste hjem med «Polarbjørn». De hadde klart turen over innlandsisen på 39 døgn.

Kilde

Høygaard, Arne og Mehren, Martin, 1931: *Ajungilak eller Grønland på tvers*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.

Nr. 11 og 12. The British Arctic Air-Route Expedition 1930-31

Ekspedisjonen bestod av 14 medlemmer ledet av H. G. Watkins* (21). Formålet var først og fremst å utføre meteorologiske observasjoner og tegne kart over kysten og nunatakkene fra Angmagssalik sør til Umaniat. Dette var igjen forberedelser for en planlagt flyrute mellom England og Canada over Island og Grønland. Ekspedisjonen ankom med båt og opprettet i slutten av juli 1930 en base øst for Sermelikfjorden omkring 65 km vest for Angmagssalik. Ekspedisjonen utførte et stort program, men her skal bare omtales det som foregikk på innlandsisen.

* Watkins, denne unge og meget dyktige polarmannen, omkom i Østgrønland i 1932. Det året hadde han sin egen ekspedisjon. Ekspedisjonen hadde lite penger så de ville skaffe seg proviant ved å drive jakt. I Lake Fjord jaktet Watkins på sel fra en eskimokajakk. På en tur den 20. august omkom han. Etter det man fant måtte ulykken ha skjedd på følgende måte: Watkins hadde gått opp på et isflak for å se etter sel. Kajakken drev av. Da han oppdaget dette tok han av seg jakke og bukser og svømte etter kajakken. Men han fros ihjel i det kalde vannet.

Ice Cap Station

Med hundesleder ble det fraktet utstyr inn til en meteorologisk observasjonspost inne på innlandsisen, 200 km nordvest for basen. Den var bemannet fra 8. september 1930 til 5. mai. Det var et vanskelig arbeid å få skiftet ut mannskap på stasjonen om vinteren. Et alvorlig forsøk i februar lyktes ikke.

Traversering basen – Ivigtut

J. M. Scott sammen med A. Stehenson og Martin Lindsay startet denne turen 1. juli 1931 med sleder og 27 hunder. Formålet var å kartlegge de innerste fjellene langs østkysten sør til Umivik. Fordi breen på denne strekningen var svært oppsprukket måtte de holde god avstand fra kystfjellene. På høyde med Umivik ble kursen satt mot Ivigtut. Omkring 25 km fra Ivigtut måtte de sette igjen sledene og bære det nødvendige utstyret ned den svært oppsprukne Ivigtutbreen. De hadde da brukt 26 dager på den 715 km lange breturen. Både folk og hunder kom ned fra breen i god form. Alle hundene, unntatt en, ble skutt da de var redde for at hundene skulle jage sau som det var mange av i dette området. Det gode resultatet skyldtes meget godt vær med bare tre liggedager for dårlig vær. En del dager hadde de også medvind og kunne bruke seil på sledene.

Traverseringen basen – Holsteinsborg

John Rymill og W. E. Hampton startet 12. august 1931. De brukte hunder og to sleder. På sledene hadde de med seg to eskimokajakker til bruk på Søndre Strømfjord fram til Holsteinsborg. På forhånd var de blitt fortalt at det var umulig å få kajakkene hele over breen; de ville enten bli slått i stykker og/eller spist av hundene. Men de fikk dem fram i god stand takket være det rammeverket de hadde bygget på sledene som beskyttelse mot støt og hunder.

Den største delen av turen gikk greit uten særlige problemer. Vanskelighetene begynte ved nedstigningen mot Søndre Strømfjord. Breen var uten snø med store sprekkområder, elver og sjøer. Sledene måtte settes igjen, og de siste 60 km måtte utstyret bæres. Den 4. oktober nådde de ned til bunnen av fjorden. Fra de så de første nunatakene til de var nede ved fjorden gikk det en måned. De slapp å bruke kajakkene. Eskimoer i en fiskebåt brakte dem fram til Holsteinsborg 20. oktober. Distansen de hadde tilbakelagt på breen var 640 km.

Kilde

Lindsay, Martin, 1932: *Those Greenland Days*.

Watkins, H. G., 1932: The British Arctic Air-Route Expedition. *Geogr. Jour.* Vol LXXIX no. 6.

Nr. 13. The British Trans-Greenland Expedition 1934

Martin Lindsay som hadde deltatt i The British Arctic Air-Route Expedition organiserte sin egen ekspedisjon i 1934. Planen var å kartlegge nunatakkene på østkysten av Grønland mellom 70°N og 67°N. For å komme dit valgte Lindsay å gå tvers over innlandsisen fra Vestkysten.

Sommeren 1933 reiste den ene av deltagerne, Andrew Croft, til Grønland for å kjøpe hunder, legge opp et depot på randen av innlandsisen og lære hundekjøring av eskimoene. Det siste viste seg å være av den største betydning for ekspedisjonen.

I mai 1933 kom Lindsay og Daniel Godfrey til Jacobshavn hvor de leide hjelp av eskimoer til å frakte utstyret videre frem til Eqip og videre opp til depotet på breen. Herfra startet de den 3. juni, de første dagene med hjelp av to eskimoer. Den 10. juni startet de tre engelskmennene med tre sleder og 43 hunder. De første dagene fikk de mildvær og dårlig føre og mistet også fem hunder i bresprekkene.

Den første etappen på 1000 km til området med de første nunataker sørvest for Scoresby Sound, ble tilbakelagt på 33 dager. Det var en strevsom tur for hunder og folk. Lindsay skriver:

«Mer og mer sulten, store blærer og verkende rygg. Vi er alle godt nedkjørte. . . . gi meg mot og kraft, jeg håper jeg har klart meg bra så langt. . . . Takk Gud for pemmikan-suppen som gjør at jeg føler meg som en mann igjen, men jeg ville gi ti, tyve år av mitt liv for en full tallerken til.

Så startet de på sin siste etappe, kartleggingen sørover, og holdt en kurs rett vest for de innerste nunatakkene. De hadde 23 hunder igjen som alle var i bra kondisjon. Været var ikke det beste for kartlegging, men Lindsay fikk sin drøm oppfylt. De ukjente nunatakene ble kartlagt, her også iberegnet fjellet Monarch på 3400 m, det høyeste fjellet i Arktis. I en leir brøt det ut brann inne i teltet mens alle var ute og observerte. Skadene var ikke større enn at de lot seg utbedre. Hadde ikke brannen blitt oppdaget hurtig ville det kunne blitt en katastrofe.

Den 5. september kom de ned på sørsiden av Sermelikfjorden til den hytten Lindsay hadde brukt tre år tidligere. De hadde fremdeles litt mat igjen og 12 hunder. Her ble de møtt av eskimoer med konebåt og fraktet til Angmagssalik.

Dette er den lengste sledereisen som er utført på Grønlandsisen uten utlagt depot eller uten ekstra forsyninger underveis. De brukte ski, og noen dager fikk de bruk for seil på sledene. De var i alt 95 døgn på isen og tilbakela 1695 km.

Kilde

Lindsay, Martin, 1935: *Sledge*. Cassel and Company Ltd. London.

Nr. 14. Expedition Francaise Transgroenland 1936

Denne ekspedisjonen var en fortsettelse av det vitenskapelige arbeidet som ble utført vinteren 1934-35 på Østgrønland. For å komme tidsnok til å gjøre studier av eskimoene over flere måneder i området ved Angmagssalik, valgte Paul-Emile Victor å gå over innlandsisen fra vest. På turen skulle det gjøres observasjoner av isen og geologien på nunatakkene.

Ekspedisjonen i 1936 bestod av Paul-Emile Victor (F), Robert Gessain (F), Michel Perez (Sw) og Eigil Knuth (D). Med god hjelp av eskimoer ble utstyret fraktet opp til startstedet 600 m o.h. i april og mai. Dette var ved Nordenskiöldbreen sør for Christianshåb.

Den 23. mai returnerte eskimoene, og de fire startet med tre Nanse n-sleder trukket av 32 hunder. Av spesielt utstyr hadde de med seg en sammenleggbar båt og radiosender. Først gjorde de bra fremgang, men fra 3. juni og frem til 24. juni ble de hindret av sammenhengende snøvær og motvind. De mistet 11 hunder underveis. Marsjruten ble noe forandret, proviant og utstyr ble satt igjen, og fra 16. juni ble resten av turen gjennomført med reduserte rasjoner. Været bedret seg etter 24. juni, og den 5. juli kom de ned til Sermelikfjorden etter 45 døgn på innlandsisen og en utgått distanse på 420 km. De ankom Angmagssalik 11. juli.

De vitenskapelige undersøkelsene av eskimoene ble utført som planlagt, og Victor fortsatte også arbeidet den følgende vinter.

Ekspedisjonen tok opp den første film som er gjort av en kryssning av innlandsisen. Filmen ble sendt fra Angmagssalik med skipet «Le Pou rquoi Pas», som forliste nord for Island.

Kilde

Victor, Paul-Emile, 1938: *My Eskimo Life*, London.

Knudt, Eigil, 1937: *4 Mand og Solen*. Nordisk Forlag. København.

Nr. 15. Vitenskapelig ekspedisjon til station Centrale (1949-52, fransk)

I denne flerårige ekspedisjonen deltok opp til 35 mann, og den hadde et rent vitenskapelig formål. Leder var Paul-Emile Victor, og han har æren av å ha introdusert moderne teknologi i utforskningen av grønlandsisen. Til transport ble det brukt store beltebiler og sleder for å få alt tungt utstyr inn på breen. Ekip Sermia ble valgt til landsetting og start. Det ble bygget et stort hus, Station Centrale, midt inne på innlandsisen hvor flere overvintret i 1949-50-51. Mange kortere turer ble også foretatt ut fra Station Centrale. Et stort vitenskapelig materiale ble bragt hjem.

Her skal bare nevnes at en traversering ble gjennomført sommeren 1950. Fra Station Centrale kjørte beltebiler over til Cicilia Nunatak på østkysten. Fra nunatakken gikk noen ned til kysten hvor de ble brakt med båt til den danske stasjonen på Ella Ø.

Sommeren 1951 skjedde det en ulykke. I nærheten av Mt. Forel som ikke ligger langt fra østkysten, falt en av beltebilene ned i en bresprekk. Alt redningsutstyret var i beltebilen som lå opp-ned 25 m nede i sprekk en. Over radio fikk de tilkalt et flyslipp med redningsutstyr fra Island. Da de kom ned til bilen viste det seg at begge passasjerene var slynget ut og lå døde lenger nede i breen.

Kilde

Frstrup, Børge, 1963: *Indlandsisen*. Rhodos, København.

Nr. 16. Vitenskapelig ekspedisjon til Kap George Cohn (1952, U.S.A.)

Under og etter siste verdenskrig foretok amerikanerne vitenskapelige undersøkelser på Grønland. De omfattet klima, transportmidler, bygging på permafrost o.s.v. Undersøkelsene er de mest omfattende som noen gang er utført i Arktis. En del av programmet var transport med tungt kjøretøy opp på og innover innlandsisen. En traversering ble foretatt sommeren 1952.

Franskmannen Paul-Emilie Victor, som nettopp hadde avsluttet arbeidet med Station Centrale, ble hyret av amerikanerne. Hans oppdrag var å videreutvikle teknikken med tungt kjøretøy på innlandsisen, og å foreta en tur tvers over Grønland. Thulebasen var blitt bygget uten at det ble tatt hensyn til lett adkomst til innlandsisen. Nå viste det seg at fra Nunataarsuaq som ikke ligger langt fra basen, var det den beste og letteste muligheten i hele Grønland for å komme opp på innlandsisen. Victor ledet en ekspedisjon med beltebiler (weasler) tvers over til Kap George Cohn (80° 10'N, 27°V) og tilbake. Den 2000 km lange turen ble gjennomført uten uhell. Med denne ekspedisjonen var det vist at det var mulig å bruke tungt kjøretøy til transport av utstyr og mannskap over innlandsisen.

Kilde

Frstrup, Børge, 1963: *Indlandsisen*. Rhodos, København.

Nr. 17. The British North Greenland Expedition 1952-54

Denne store vitenskapelige ekspedisjonen ble ledet av C. J. W. Simpson. Hovedbasen ble opprettet ved Britanniasjøen som ligger 50 km fra nærmeste fjordarm helt inn til innlandsisen. Forsyningene ble fraktet frem til Young Sund, omtrent 325 km lenger sør, av den norske selfangeren «Tottan». Herfra ble utstyret fløyet inn til Britanniasjøen som er isfri noen uker om sommeren. De hadde også med seg seks weasler, hver på 2,5 tonn, som måtte kjøres inn neste vår.

Høsten 1952 tok seks mann og tre hundespann seg 400 km inn på breen og opprettet værstasjonen Northice. Utstyret og forsyninger ble sluppet fra fly. Et av flyene styrtet i breen på grunn av «white out» og ble ødelagt. Bortsett fra noen benbrudd, kom alle 12 ombord bra fra det. En uke senere ble de hentet av et amerikansk redningsfly. Flyvraket ble brukt som arbeidsrom og lager av de tre som overvintret på Northice. I alt var det 25 mann som bodde der om vinteren.

Våren og sommeren 1953 arbeidet de forskjellige partiene i fjellene i Dronning Louise Land og innover innlandsisen. Weaslene hadde de store problemer med. I oktober falt en weasel i en brespekk. Simpson skriver:

Et mirakel hadde hendt, ikke bare hadde de to i weaselen unngått alvorlige skader i fallet, men de ble heller ikke drept da de to sledene som weaselen drog, falt oppå dem. To

kasser, hver på 25 kg, fløy rett gjennom weaselen og ut av vinduet foran, uten å treffe noen av de to.

En av deltagerne mistet livet og en annen ble alvorlig skadet da de falt ned fra en fjelskrent under kartleggingsarbeid.

Året etter overvintret 21 mann, hvorav 16 for annen gang. Våren og sommeren 1954 fortsatte arbeidet fra året før. To partier med weaseler arbeidet inne på innlandsisen. Det ene partiet fortsatte der det sluttet året før og triangulerte seg tvers over Grønland. De kom frem i midten av juli. Det var første, og antagelig siste gang, at dette var blitt gjort. Det andre partiet som arbeidet midt inne på breen med glasiologi og seismikk returnerte til basen i øst.

Ekspedisjonen ble hentet hjem til England med fly.

Kilde

Simpson, C. J. W., 1955: The British North Greenland Expedition. *Geogr. Journ., Vol CXXI*.

Frstrup, Børge, 1963: *Indlandsisen*. Rhodos, København.

Nr. 18. East Wind (1955, U.S.A.)

Formålet ved ekspedisjonen var bl.a. å undersøke om Station Nord som ble opprettet i Nordaustgrønland i 1952, kunne forsynes ved transport over innlandsisen. Starten gikk fra Thule Air Base til Kap George Cohn (80°10'N 27 W) med traktorer.

Kilde

Frstrup, Børge, 1963: *Indlandsisen*. Rhodos, København.

Nr. 19. og 20. Operation Lead Dog (1959, U.S.A.) og Centrum Lake (1960, U.S.A.)

Med traktorer, beltebiler m.m. gikk den første ekspedisjonen ut fra Thule Air Base til Peary Land med 40 mann. Året etter gikk en ekspedisjon igjen ut fra Thule, men nå til Centrum Sø på østkysten.

Senere har det ikke vært gjennomført ekspedisjoner som har benyttet seg av så tungt materiell som traktorer, beltebiler, overland-trains m.m.

Kilde

Frstrup, Børge, 1963: *Indlandsisen*. Rhodos, København.

Nr. 21. Nanok (1962, norsk). Første sportsekspedisjon etter annen verdenskrig

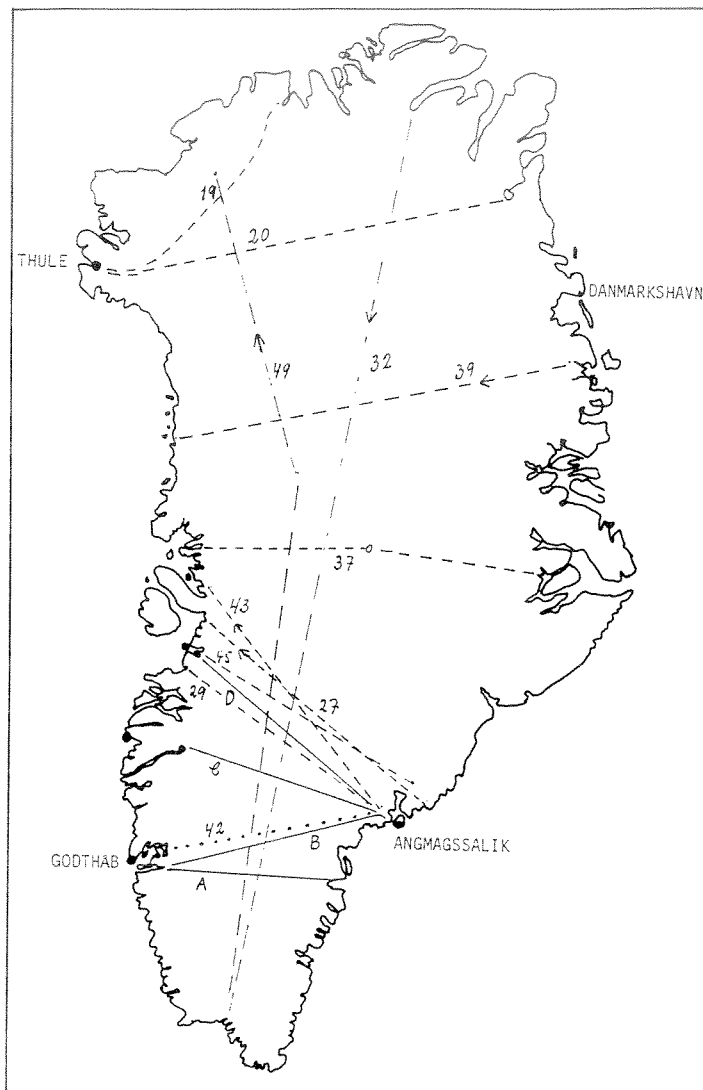
Ekspedisjonen ble fraktet fra Angmagssalik til Umivik av en selfanger. Bjørn Staib (24) og Bjørn Reese (27) skulle gå nøyaktig den samme ruten som Nansen, og de var de første som fulgte hans rute. De startet 23. juli fra Umivik med ski, to sleder med plastbelegg under meiene og 16 hunder. Hundene hadde de kjøpt i Angmagssalik. Været de første dagene var godt, men snart fikk de flere liggedager på grunn av regn.

Den 28. juli besteg de Gaméls nunatak. De var de første som hadde nådd toppen hvor de bygget en varde.

De hadde mye dårlig vær med tilsvarende vanskeligheter med navigeringen. Men de største vanskelighetene fikk de likevel under nedstigningen mot Austmannadalen. De brukte en uke på å komme gjennom sprekkkområdene. Så satte de igjen det meste av utstyret, og kom frem med en hund etter 31 døgn.

Kilde

Staib, Bjørn, 1962: *Nanok*. Mortensen forlag. Oslo.

Kartet viser rutene til ekspedisjonene nr. 19. til og med 55.

Rute A: Nansens rute Umivik-Godthåb er gått av nr. 21, 47, 48, 54 og 55.

Rute B: Angmagssalik-Godthåb, eller omvendt, er gått av 26, 51, 53 og av 42 som hadde som mål Sønderne Strømfjord.

Rute C: Angmagssalik-Sønderne Strømfjord er gått av 22, 23, 25, 28, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 41, 46, 50 og 52.

Rute D: Angmagssalik-Jakobshavn er gått av 24, 35, 44 og 45.

Nr. 22. Den skotske ekspedisjon 1965. Første kvinne over innlandsisen

Hughes Simpson og hans kone Myrtle, Roger Tofft og William Wallace, alle fra Skottland, brukte fly til Angmagssalik. Herfra ble de fraktet inn til Johan Petersen Fjord hvor de startet på turen over innlandsisen den 20. juni. De brukte ski og dro en slede. Et par dager kunne de bruke seil. På stasjonen DYE II hadde de et opphold på åtte timer. De var de første skiløpere som besøkte stasjonen. Den 25. juli kom de ned til Søndre Strømfjord etter å ha brukt 36 dager på breen. Den sporty Myrtle Simpson var den første kvinne som hadde gått over innlandsisen. Formålet med ekspedisjonen var, foruten sport, undersøkelse av stress på deltagerne. Hughes var lege.

Kilde

Simpson, Myrtle, 1967: *White Horizons*. London.

Simpson, Myrtle, 1967: First woman over Greenland. *Nat. Geogr. Vol. 132. No 2.*

Nr. 23. Første arktiska finlandska expeditionen (1966)

Ekspedisjonen startet fra Angmagssalik. De fikk hjelp av eskimoer med hundespann inn Johan Petersens fjord og opp til 1000 meters høyde på innlandsisen. Herfra startet de 17. mai med tre sleder trukket av 30 hunder. Deltagerne var Erik Pihkala (49), Eero Varonen (45), Viljo Haapala (50), Christer Boucht (54) og hans sønn Peter (24).

Av de ekspedisjonene som hadde gått over på denne breddegraden var de de første som brukte hunder. De overnattet på DYE II, som de på grunn av hildring, så et glimt av på en avstand av 70 km.

Nedturen fra breen bød på problemer. De visste ikke riktig hvor de var da de kom ned på bar mark 18. juni med en slede og 14 hunder. Da ble det klart at de hadde kommet 15 km for langt nord på breen. For å komme til Søndre Strømfjord måtte de over den oppsprukne brearmen Isunguata Sermia. De skjøt hundene bortsett fra en, tok med seg et minimum av utstyr og gikk over. Her skadet Christer den ene kneet alvorlig. De kom frem til Søndre Strømfjord 21. juni, etter å ha vært 38 dager på breen.

Deltagernes kondisjon ble testet ved Universitetet i Helsingfors. Sammenlagt hadde de tatt av over 30 kg på turen over Grønland, men kondisjonen var bedre ved fremkomsten enn da de startet.

Kilde

Boucht, Christer, 1968: *Grønland Tvärs*. Helsingfors.

Pihkala, Erik, 1968: Expedition till istiden. *Polarboken 1967-68*, Oslo.

Nr. 24. Første japanske ekspedisjon (1968)

Ekspedisjonen ble fraktet med båt fra Angmagssalik nord til Kungmiut. Den 4. juli var Kaneshige Ikeda (leder), Tsuguo Saotome, Hiroshi Saganoo, Katsuhiko Miyoshi og Tadashi Tawada fremme ved Stephan Gletscher og startet turen. Den 21. juli besteg de den 3360 meter høye nunatakken Mont Forel. Tre dager senere dro de derfra med kurs for Jakobshavn, og den 27. august kom de ned fra innlandsisen uten noen uhell. Dagen etter var de i Pakitsog og 1. september i Jakobshavn.

De brukte ski, trakk to Nansen-sleder og brukte seil ved lagelig vind. På turen frem til det høyeste punktet som de nådde 10. august hadde de mye dårlig vær. De gikk i ti timer hver dag med dagsmarsjer på 10—15 km. Fra det høyeste punkt og videre hadde de godt vær og gikk åtte timer hver dag med dagsmarsjer på 30—35 km. Dagsrasjonene var utmålt til 3500 kalorier.

Kilde

Yoshikawa, Kenji, kort rapport, ikke publisert. og G. Jensen kontakt med Saotome.

Nr. 25. Norsk Grønlandsekspedisjon (1968)

Den 10. juli startet Svein R. Søftestad (32), Øyvind Bay Gundersen (31), og Johan Gerrard (31) fra Isertoq nord for Angmagssalik for å gå over til Søndre Strømfjord. De fikk hjelp av eskimoer med hundespenn opp på breen til en høyde av 630 m o.h. Herfra startet de med 16 hunder, en slæde og en pulk. Breen var voldsomt oppsprukket så de måtte bære det meste av utstyret fra 750 til 1040 m o.h. Herfra kunne de bruke hundene. Men det var fremdeles så mange sprekker i breen, særlig til å begynne med, at hundene måtte hales opp av sprekkenes adskillige ganger.

Ekspedisjonen brukte kompass og distansehjul til navigering. De kom

frem til DYE II-stasjonen den 16. dagen og overnattet der. På den siste delen ble de meget hindret av vann på breen. Den 23. dagen satte de igjen sleden, og etter enda to dager kom de frem til Søndre Strømfjord. Da de kom ned på sørsiden av Sandflugtdalen måtte de vade elven for å komme over på nordsiden — en iskald fornøyelse. Bare *en* hund overlevet. De brukte 24 dager på breen iberegnet tre liggedager.

Kilde

Søftestad, Svein, 1970: Låst inne av vann og breer. *Polarboken 1969-70*. Oslo.

Nr. 26. Deutsche Grønlandsexpedisjon 1970

Dette var en sportsekspedisjon som også tok opp en film. Den startet i Godthåb med Angmagssalik som mål. Fra Godthåb ble ekspedisjonen satt inn til bunnen av Ameralikfjorden med båt. Albin Zeitler (25), Peter Lechhart (29), Franz Martin (32), Michel Dacher (37) og Gunther Bock (24) slo leir her den 26. mai på Nansens siste teltplass. Første dagen under bæringen av utstyret ca. 40 km innover Austmannadalen til innlandsisen, skadet Zeitler kneet så alvorlig at han måtte sendes tilbake til Godthåb.

Den 8. juni slo de opp sin første leir på innlandsisen. De lastet utstyret (600 kg) på to pulker. På tre dager kom de gjennom de farligste sprekkområdene og opp i 1600 meters høyde og kunne bruke skiene som var belagt med selskinn. De hadde god nytte av seil, selv i sidevind. De bandt da begge pulkene sammen, men etter få dager lastet de alt over på en pulk.

Etter 15 dager nådde de frem til DYE III, og ble der i over ett døgn. Selv med et daglig inntak av 4500 kal. var de plaget av sult under marsjen. De spiste derfor, til betjeningens forbauselse, de store mengder mat som ble tilbudt.

Den 5. juli etter en marsj på 40 km og vandring over 150 bresprekker var de på bar mark. Dagen etter var de nede ved Isortoqfjorden, og Bock gjorde seg klar til å padle i pulken over fjorden etter hjelp. Da kom tilfeldigvis en kutter forbi og tok alle med til Angmagssalik. De hadde brukt 42 dager på turen over isen.

Kilde

Lechhart, P., 1970: *Deutsche Grønlandsexpedisjon 1970*. Rapport, ikke publisert.

Nr. 27. Dansk-Engelsk ekspedition krydsning af Grønlands Indlandsis (1971)

Ekspedisjonen bestod av John Andersen (D, leder), Erik Hjemlar (D), Sven Poulsson (D) og Derk Fordham (E). Fra Kulusuk flyplass ved Angmagssalik ble de ledsaget av ti eskimoer med hundespann til omkring 2 km fra breen Glacier de France. Utstyret ble plassert nær brefronten mens de undersøkte mulighetene for å komme opp på breen. Imidlertid kalvet breen og bagasjen ble spredt slik at det tok mange dager før de fant alt igjen. De startet den 2. mai.

Den første delen av breen var vanskelig å forsere, særlig et brefall. Omtrent 50 km oppe på breen supplerte de utrustningen fra et tre år gammelt depot. Herfra startet de med en slede på 400 kg som ble trukket av de fire skiløpere. De ankom brekanten ved Nugsuaq (nord for Jakobshavn) og hadde en vanskelig nedstigning. En nedfiring på 20 meter i tau var nødvendig for å nå bar mark. Oppholdet på innlandsisen varte i 48 dager, medregnet to liggedager på grunn av storm. De hadde tilbakelagt 850 km på breen. Det er den lengste krydsning utført av skiløpere som har trukket sin egen slede.

Fra brekanten måtte to av deltagerne gå over fjeller til Sarqaq for å hente hjelp. Her var alle samlet 29. juli.

Kilde

Andersen, John: Midlertidig rapport. Ikke publisert.

Nr. 28. Norsk ekspedisjon (1973)

Ralph Høibakk (36) og Herman Mehren (34) kom med fly til Kulusuk. De fikk hjelp av eskimoer med tre hundespann til Kap Dan og videre med båt til Angmagssalik. Her kjøpte de 14 hunder som skulle dra den 700 kg tunge sleden på innlandsisen med kurs for Søndre Strømfjord.

Fra Angmagssalik ble de den 27. mai satt opp med helikopter til 900 meters høyde på Hann Gletcher. Selv etter å ha redusert vekten til 640 kg avanserte de omtrent ikke de to første dagene. Dette skyldtes vanskelig terreng med hundene og for tung slede. De bestemte seg for å ligge i treningsleir for å trimme hundene og å redusere vekten til 360 kg. Etter fem døgn startet de, og nå gikk det fremover. Været var bra, og første natten satte de ikke opp teltet.

Inn til midten av innlandsisen hadde de mye usiktbart vær, men det bedret seg på den siste delen. I sprekkområdene på vestsiden satte de igjen det meste av utstyret og kom til bar mark den 24. juni. De kom ned på sørsiden av Sandflugtdalen og måtte vade over elven for å komme til Søndre Strømfjorden 25. juni. De hadde brukt 28 dager på breen iberegnet fem treningsdager og en dag hos amerikanerne på DYE II. To av hundene hadde de med seg hjem. To hunder var blitt skutt etter få dager og ti stykker da de måtte sette igjen utstyret.

Kilde

Vi Menn. 1973, nr. 37 til 43. Oslo.

Nr. 29. American Arctic Greenland Expedition 1973

Dennis C. McAllister ledet denne ekspedisjonen og gjennomførte sammen med tre andre en krysning fra Angmagssalik til Christianshåb på 46 dager.

Nr. 30. British Joint Services Expedition (1974)

Deltagerne Daniel Glead (leder), Shaun Marshall, Dan Drew, Tom Addison, Mike Hill, Steve Bodycote og John Polard hadde planer om å gå fra Angmagssalik til Søndre Strømfjord. Men da de kom dit var været så dårlig på østkysten at det ville ta minst en uke før landingsbanen på Kulusuk var klar. De bestemte seg derfor for å snu ruten 180 grader. De brukte 37 dager.

Kilde

Glead, Daniel: *Trans Greenland 1974, a Special Project.*

Nr. 31. Svenska Transgrønlandsexpeditionen (1975). Første svenske ekspedisjon, også med en kvinne

I denne første svenske ekspedisjonen som krysset innlandsisen deltok en kvinne, Monica Masuda (39). Hun og mannen, Masahura Masuda (27), organiserte ekspedisjonen, og et tredje medlem var Bjørn Albino (31).

De startet fra Angmagssalik 7. april med helikopter og ble satt opp på innlandsisen i 1100 meters høyde (65°57'N, 38°40'W). Planen var å få hjelp av eskimoer og hundespann til den første etappen, men det var ikke ledige hundespann å få.

De første ti dagene var de beste på hele turen med godt vær og skiføre, og senere angret de på at de ikke hadde utnyttet disse dagene bedre. Så fikk de en uke med voldsomt snøfall, slik at de på det verste sank ned til hoften selv med ski på. Teltet ble ødelagt, og de måtte grave en hule i snøen for å få reparert det. Den siste delen av april hadde de sterk vind og kulde.

I mai gikk det hele bedre selv om de var langt bak timeplanen. De var heldige med vinden og kunne bruke seil. De ble tvunget til å gå innom DYE II for å gi beskjed om forsinkelsen slik at ikke hjelpeaksjoner skulle settes i gang. Resten av turen frem til nunatak 660 gikk etter planen. Den 21. mai var de på bar mark etter å ha satt igjen det meste av utstyret i 660 meters høyde. Den 29. mai var de fremme på Søndre Strømfjord.

Kilde

Masuda, Monica: personlig meddelelse.
Albino, B. Christer: Manuskript ikke publisert.
Trojka over Grønland. *Bergsport, okt. 1975.*

Nr. 32. Første solokrysning — nord-syd (1978, japansk)

Etter først å ha vært på Nordpolen ankom Naomi Uemura til Kap Morris Jesup (inntil nylig verdens nordligste punkt) med hundene sine. Derfra gikk han inn Independence Fjord og opp på breen og gikk innlandsisen på langs helt sør til Narssarssuaq. Det var etablert baser med radioforbindelse til ham og forsyninger ble fløyet inn etter bebov. Det er den lengste traversering av innlandsisen som er gjennomført. Distansen var 2400 km og det tok 93 dager.

Kilde

Uemura, Naomi, 1978: *Solo journeys to the North Pole and across Greenland.* Bungei Shunju Ltd.

Nr. 33. First Americans to cross the Greenland Ice Cap (1980)

Paul Erickson sammen med 7 andre amerikanere krysset innlandsisen fra Angmagssalik til Søndre Strømfjord på 50 dager.

Nr. 34. Norsk-finsk transgrønlandsekspedisjon 1981

Ekspedisjonen startet i Angmagssalik 20. april og gikk over til Søndre Strømfjord. Deltagerne var Pentti Kronqvist (42 F), Seppo Salomaki (35 F), Arild Bronken (34 N) og Kjell Bronken (40 N).

Ekspedisjonen var den første med norsk deltagelse etter Nansen, som ikke brukte hunder. Fra Angmagssalik og opp Hann Gletscher til 1200 m o.h. fikk de hjelp av tre hundespenn med i alt 31 hunder. Her startet de fire med et sledelass på 395 kg. Sleden ble for tung. Meiene skar ned i snøen og satte seg fast. De måtte ta en del av lasten i ryggsekkene. Denne taktikken brukte de i 11 dager til de igjen kunne laste alt på sleden. De navigerte bare med kompass. På grunn av uvær hadde de fem liggedager, men hadde også god hjelp av seil på sleden etter at høyeste punkt var passert. De overnattet en natt på stasjonen DYE II. Turen ble gjennomført på 26 døgn på breen og tre døgn på fjord og land, 650 km.

Kilde

Bronken, Kjell, 1982: *Eventyrlig isferd*. Grønland & Søn. Oslo.

Nr. 35. Den norske trans-Grønland-ekspedisjon 1982

Deltagerne Morten Berle (33), Ståle Blæsterdalen (31), Ola Dølvén (26), Jan Enget (22) og Kjell Brennodden (33) satte på seg skiene i Angmagssalik den 19. mai og gikk inn til Hannbreen. De trakk hver sin pulk. Opp Hannbreen startet de 23. mai. De fikk en del vanskeligheter med oppstigningen på grunn av sprekker i breen. Turen over innlandsisen gikk meget greit, og de seilte ca. 300 km. Det beste døgnet seilte de 92 km.

I brekanten på vestsiden måtte de gjennom mye vann i breelver og sjøer. De kom ned på bar mark 11. juni. De oppdaget da at de var kommet 15 km for langt mot nord og måtte over et nytt brefall. De kom frem til Christianshåb 15. juni.

De brukte 17 dager på breturen. Det er den hurtigste krysning av innlandsisen som er foretatt.

Kilde

Berle, Morten: personlig meddelelse. Ekspedisjonen er omtalt i *Aftenposten* og *Østlendingen* i juli 1982.

Nr. 36. Northern Group Trans Greenland Expedition 1982 (engelsk)

Ekspedisjonen bestod av seks deltagere og var ledet av W. S. L. Woolley. De gikk fra Angmagssalik 15. juli og kom til Søndre Strømfjord 28. august.

Nr. 37. Deutsche Grønlandsexpedition. Auf dem Spuren Alfred Wegener (1983)

Fire mann deltok ledet av Arvid Funchs. De startet fra Marmorilik (71°10'N) på vestsiden i mai med to sleder og 18 hunder. Marmorilik var den eneste gruven som var i drift på Grønland på den tiden. De brukte satellitt-navigasjon og anvendte solceller. Den 11. juni nådde de Station Centrale, men bare *en* radiomast var synlig. Huset som ble satt opp der i 1949 var helt nedsnedd. Fra Station Centrale satte de kursen mot Scoresby Sund. Etter en meget vanskelig nedstigning fra innlandsisen, kom de ned ved Harefjord den 15. juli etter 69 dager på breen. Fjordisen var gått opp og de måtte tilkalle helikopter for å komme frem til Mestersvik.

Kilde

Fuchs, Arvid, 1984: *Spuren im Eis*. Pietsh forlag, Stuttgart.

Nr. 38. CEP-ekspedisjonen (1983, norsk). Alene over i innlandsisen

Carl Emil Petersen (58) startet fra Angmagssalik 20. april med kurs for Søndre Strømfjord. Han fikk hjelp av to hundespenn med i alt 24 hunder opp Hann Gletcher til en høyde av 900 meter. Herfra startet han alene på ski med pelsbelegg og trakk en pulk.

På stasjonen DYE II lå han i to netter. Sin 58-årige fødselsdag tilbrakte han på isen to dager før turen sluttet 17. mai. Turen ble gjennomført på 26 dager, herav 4 liggedøgn. To dager på grunn av storm og to dager på DYE. Gjennomsnittlig distanse pr. gangdag var 27 km.

Kilde

Petersen, Carl Emil, 1988: *Over den store bre*. Cappelen, Oslo.

Petersen, Carl Emil, 1984: *Over Grønlandsisen — alene*. *Polarboken 1983-84*. Oslo.

Nr. 39. Italiensk ekspedisjon (1983)

Ekspedisjonen gjennomførte en av de lengste, 1050 km, traverseringer som er foretatt. Deltagerne var Robert Peroni, Joset Shrott og Wolfgang Thomaseth. De startet fra Ardencaplefjorden (75°40'N) i Nordøstgrønland. De gikk på ski og drog hver sin kjelke. Kursen var nesten rett vest til Cornellbreen. De første 31 dagene gikk det tregt, og de tilbakela mindre enn 200 km. Etter å ha passert midten av innlandsisen fikk de en del medvind og kunne bruke seil.

De hadde vanskeligheter med å komme ned fra Cornellbreen, men etter 82 døgn på innlandsisen satte de føttene på bar mark. De var meget slitne og hadde lite mat igjen. De satte kursen mot utstedet Igdlulik hvor de håpet å få hjelp til å komme videre. Men de fant bare tre skrøpelige forlatte hus.

De bestemte seg da for å bygge en flåte og å ro til utstedet Nugsuaq som lå 30 km i luftlinje sør i fjorden. 25 km av disse var over åpen fjord. De bygget flåten av en gammel hundeslede, bord og oljefat. Det de hadde av mat reserverte de til roturen, og i det døgnet de laget flåten levde de av grønnauger de fant i fjæra.

Det var tåke da de startet, men de måtte avsted. De var i en fortvilet situasjon. Det var også fare for at de kunne drive til havs. Peroni skriver i sin bok:

Et blick ut av det ørlille vinduet var ikke særlig oppløftende. Tykk tåke og mørkt. Vi må selv i tåke, komme oss avgårde. For hver time blir vi svakere. Noen dager til her i Igdlulik og vi kan ikke gå lenger, eller holde oss oppreist. . . . Spørsmålet om utstedet Nugsuaq kanskje også er ubebodd, henger som et Damoklessverd over oss.

Sent på kvelden kom de til en liten øy hvor de overnattet. På veien skjøt de en sel, og dermed var proviantproblemet løst for en stund. Dagen etter rodde de frem til en hytte, og derfra gikk de over til Nugsuaq (74°N). Gleden var stor da de fant utstedet bebodd.

Kilde

Peroni, Robert, 1984: *Der Weisse Horizont*. Hoffmann und Campe forlag, Hamburg.

Nr. 40. I Fridtjof Nansens skispor (1984, norsk)

Ekspedisjonen som bestod av Guttorm Christensen, Kåre Kullerud og Kjell Einar Andersen, alle 25 år gamle, ble satt ut fra Angmagssalik med båt til den lille utplassen Ikateq i Sermilikfjorden. Planen var å gå derfra sørover langs land til Umivik hvor Nansen startet. Det viste seg å være umulig da det var for mye åpent vann. De startet derfor 19. april på skituren med hver sin pulk på 90 kg nordover Sermilikfjorden for å ta seg opp på innlandsisen et sted derfra. De tok seg fram i mye vanskelig fjordis, og om natten satte de opp teltet på et isfjell. Om morgenen etter en natt med hard nordavind, var fjorden nærmest fri for is. Igjen måtte planen endres. De gikk tilbake til Ikateq og fikk båtskyss over fjorden og inn en fjordarm som heter Ajangitaq. Her startet de den 21. april sin 750 km lange tur på innlandsisen til vestkysten.

De tre første dagene tok de seg opp til over 1000 meters høyde, og satte kursen sørover for å komme inn på Nansens rute. De første 14 dagene var et sammenhengende slit med dårlig vær. Etter 22 dager nådde de stasjonen DYE III og var over til neste dag. Den siste halvparten av innlandsisen gikk greit, og etter å ha satt igjen det meste av utstyret i sprekkområdene var de på fast fjell 22. mai og på Nansens teltplass to dager senere. Christensen hadde et uhell og Andersen måtte gjennomføre en hard tur for å hente hjelp. Turen sluttet med helikopterfrakt til Godthåb.

Kilde

Andersen, Kjell Einar, 1984: I Nansens skispor over Grønlandsisen. *Sarpsborg Arbeiderblad*, 9. og 16. juni 1984. Artikkel i Grønlandsposten, juni 1984.

Nr. 41. Tjekkosllovakisk ekspedisjon (1984)

Deltagerne var Jaroslav Pavlicek (leder, 41), Vladimir Weigner (34) og Miroslav Jakes (33). De startet fra Angmagssalik 17. september og kom til Søndre Strømfjord 26. oktober.

Ingen annen ekspedisjon har krysset så sent på året.

Kilde

Personlig meddelse til G. Jensen.

Nr. 42. On the Nansen's Trail (1985, fransk)

Allain Misner, Paul Valentini og Didier Drout hadde en vanskelig tid før start. De måtte vente i 14 dager i Angmagssalik på utrustningen som var i Søndre Strømfjord. Penger hadde de lite av, men klarte seg ved å fange noe fisk og si jatakk til noen middagsinvitasjoner. De spiste også litt av nødrasjonene som de egentlig skulle bruke på innlandsisen. Utrrustningen fikk de fløyet som gave over til Kulusuk av amerikanerne.

De startet fra Isertoq 9. juli og hadde kurs for Søndre Strømfjord. De brukte ski og pulker. Uvisst av hvilken grunn kom de alt for langt sør og havnet i fjordkomplekset øst for Godthåb. Til navigering hadde de distansehjul, tre små kompasser og en sekstant. Den siste brukte de sannsynligvis ikke. De hadde regnet med en misvisning på 45-52°, og det er 7° for mye, men ikke nok til å forklare det store avviket. De slapp opp for proviant den 28. juli og regnet da med å være 120 km fra brekanten. De tilbakela deretter 110 km på tre dager, og hadde da bare ett kart igjen. De andre hadde blåst bort. Den 1. august kom de til Kangilquatebreen og brukte lang tid på å komme ned av den. De var ikke klar over hvor de var. I de tre dagene som fulgte før de tilkalte hjelp over nødradioen hadde de bare en nødrasjon på deling. For å holde sulten fra livet spiste de bær og sopp. De ble hentet av helikopter til Godthåb.

De hadde ikke penger til flyturen til Søndre Strømfjord, så for å tjene litt pillet de reker på fiskefabrikken en ukes tid. I København haiket Misner ut til meg (G. J.) midt på natten. Han hadde bilen parkert hos meg. Den fikk vi ikke startet, så jeg tok min bil og hentet de to andre på flyplassen. Alle fikk et solid måltid hos meg kl. 3 om natten. Dagen etter fikk vi startet bilen, og de kjørte til den franske ambassade.

Kilde

Rapport og pers. kontakt med G. Jensen.

Nr. 43. Den norske Angmagssalik-Umanak ekspedisjon (1986)

Ekspedisjonen ble satt opp på Hann Gletcher i 1100 meters høyde av helikopter. Meningen var å få hjelp av eskimoer og hunder til dette, men isforholdene på fjorden tillot ikke det. De tre deltagerne Børge Ousland (24), Agnar Berg (29) og Jan Morten Ertsaas (23) dro hver sin pulk som

veide 115 kg. Matrasjonen de første 12 dagene var på 5000 kal., så i 10 dager 4400 og til slutt 2200 kal. pr. dag. Det ble for lite, og sulten var plagsom på slutten med et vekttap på 4-5 kg pr. mann.

De hadde en del dårlig vær og tre liggedager p.g.a. vind, men også god hjelp av fallskjermer som de seilte 300 km med. Nedstigningen bød på små problemer, men vel nede møtte de en fjordis som en brearm hadde skrudd sammen til en nesten ufremkommelig masse.

De startet på breen 26. mars og kom til Umanak 1. mai. De var 33 døgn på breen. I rett linje er distansen 800 km.

Kilde

Ousland, Børge, 1987: *Umanak*. Formatic, Oslo.

Ousland, Børge, 1986: Den norske Angmagssalik. Umanak ekspedisjon en. *Polarboken 1985-86*.

Olsen, Ole G., 1987: Med fallskjem og ski over Grønland. *Vi Menn. nr. 50*, Oslo.

Nr. 44. Spanish Transgreenland Expedition (1986)

Denne første spanske ekspedisjon bestod av Ramon de Larramendi, Jose Trullenque, Pedro Martinez, Gabriel Sarralde og Gonzalo Sarralde. Alle var 20 år gamle bortsett fra Gonzalo som var 19 og bror til Gabriel. De brukte ski og pulker. De startet 6. mai fra Angmagssalik med kurs for Jakobshavn. På grunn av dårlig vær de første 20 dagene besluttet de å gjøre turen kortere og endret kursen mot Søndre Strømfjord. De kom 10 km for langt mot sør og havnet i et vanskelig breområde som det tok tre dager å forsere. De kom frem til Søndre Strømfjord 1. juli etter 42 døgn på breen.

Kilde

G. Jensen pers. kontakt med Larramendi.

Nr. 45. Trans Grønland 1986 (Norsk)

Ekspedisjonen ble den 16. juni satt opp til Fem-stjernen på innlandsisen av et helikopter. Fem-stjernen ligger ca. en times flyvning fra Angmagssalik. Dagen etter startet Kai Knudsen (24), Vidar Sie (25), og brødrene Simen (21) og Sjur Mødre (23) på ski med hver sin pulk på 90 kg. Kursen var mot Jakobshavn.

Været var stort sett bra og de hadde ingen liggedager. De hadde med seg hver sin vindskjerm og seilte i alt 350 km. Under seilingen holdt de på å miste kontakten med en i følget. Den 5. juli kom de ned på bar mark etter en vanskelig nedstigning fra Jakobshavn-breen. Det viste seg at de hadde feilnavigert og måtte bruke tre dager ekstra for å komme fram til Jakobs-havn 10. juli.

Kilde

Agderposten, 11. juli 1986.

Nr. 46. The British Trans-Greenland Expedition 1987

Et helikopter fløy Jim Lowther og Nick Hulton fra Angmagssalik over til den nederste delen av Sangmileq-breen den 31. mars. De ville gjøre en sportstur til Søndre Strømfjord og observerte snøforholdene på innlandsisen. Etter kort tid måtte de kutte ut det vitenskapelige programmet fordi de fikk vanskeligheter med å gjennomføre det med stor nok nøyaktighet.

Med isbrodder under støvlene drog de hver sin pulk på 120 kg opp til 1200 meters høyde. Den første delen inn til midten av innlandsisen hadde de mye kaldt vær og motvind, bortsett fra to dager da de fikk medvind og kunne bruke vindskjermen de hadde med. Den kaldeste morgenen var det -41°C , og i de følgende dager med lave temperaturer sto de i fare for å få alvorlige forfrysninger. En dag forfrøs Nick tær og fingre.

To dager etter å ha passert det høyeste punktet på isen fikk de vind fra rett kant. Den første dagen klarte de ved hjelp av skjermen å seile 34 km på 1,5 time, neste dag 32 km på to timer, og på den tredje dagen som hadde gode snøforhold, 130 km. På disse tre dagene hadde de tilbakelagt flere kilometer enn på de 11 foregående dagene.

I rapporten heter det:

Tidlig på dagen, den 24. april, hvor vi brukte vindskjermen, lettet iståka, og der foran oss lå DYE 2 — en massiv bygning av stål som reiste seg 200 fot over snøen med en stor «golfball» — radar på toppen. Vi bestemte oss for å passere uten å snakke med snøen. Vi skle over begge rullebanene med vindskjermen bølgende foran oss . . . uoppgitt. Men to kilometer lenger fremme, mens vi satt uskyldig på våre pulker og drakk kakao, så vi eksosen fra en bråkende maskin som kom mot oss over en forhøyning i snøen. I en fart kastet vi termosene i pulkene, Nick fikk på seg selene, mens Jim forsøkte å få vind i

skjermen. Akkurat tidsnok tok vinden tak og skjermen suget oss kraftig framover, med Jim sittende tversover den bakre pulken som vi pleide. Idet snømaskinen kom opp på siden av oss, fikk vi et glimt av passasjerenes forbausede uttrykk før naturen triumferte over mennesket. Vår supre vinddrevne transport skjøt fart og drog fra den besværlige snømaskinen. Etter ennå et kortvarig forsøk på å nå oss igjen, snudde amerikanerne, sikkert skuffet over sitt mislykkede forsøk på å invitere oss på en kopp kaffe.

Det var heldig at vi ikke stoppet på DYE 2 fordi vi ble blåst videre ennå 100 km den dagen inntil vi, helt utmattet, bestemte oss for å stoppe idet solen nærmet seg horisonten.

Som planlagt kom de fram til «punkt 660», og etter en nedstigning hvor det meste av utstyret ble lagt igjen, kom de ned på bar mark. De hadde brukt 30 dager på innlandsisen. Den 29. april var de fremme ved Søndre Strømfjord.

Kilde

Lowther, Jim og Hulton, Nick, 1987: *A preliminary report or newsletter of the BTGE 87.*

Nr. 47. Over Grønland i Nansens fotspor — 100 år etter (1988 norsk)

Asle T. Johansen (36) hadde i mange år gått med tanken om å gjennomføre en krysning av Grønland og gjøre den så lik Nansens som mulig.

Sammen med Agnar Berg (30), Jan Morten Ertsaas (25) og Roar Nese (25) startet han fra samme sted, Umivik, som Nansen gjorde. Utstyret var en tro kopi av det Nansen brukte. Alt, selv provianten, var som for 100 år siden.

Men tidspunktet var ikke det samme. De startet 19. mars, fem måneder tidligere enn Nansen. De fikk en hard tørn med sine fire sleder som veide 130 kg. De frøs meget og erfarte at klærne og utstyret Nansen brukte ikke var like godt som dagens polarutstyr. I en stormnatt i 2000 meters høyde var det nære på at det hadde gått galt. Johansen forteller:

Et skrik skjærer seg inn i øret. Jeg er våken på sekundet . . . Bambusen på kortveggen har tydeligvis røket. Hundrevis av kilo snø presser oss nå mot teltbunnen. Agnar er fastklemt i det ene hjørnet og Roar er også delvis fast i det andre, mens Jan Morten sitter fast i posen under meg. Jeg er fortvilt og presser imot av alle krefter. Nå gjelder det, tenker jeg. Klarer jeg ikke dette, er vi fortapt alle sammen. Dæven om vi skal dø her.

De var hele tiden plaget av sterk kulde, en del netter ned mot -50°C . Den 28. april, etter 40 døgn, var de fremme i Kapisiglit.

De ble hele tiden fulgt av et dansk filmteam som filmet ekspedisjonen. De fire mottok ikke noen form for støtte eller hjelp — det var betingelsen.

Johansen som er lege, tok blodprøver av både seg selv og de andre for å måle hvor stor belastningen var under de helt maksimale påkjenninger som de var utsatt for.

Kilde

Johansen, Asle T., 1988: *På ski over Grønland 100 år etter*. Meto~~p~~e.

Johansen, Asle T., 1988: Over Grønland i Nansens fotspor — 100 år etter. *Polarboken 1987-88*, Oslo.

Nr. 48. På ski over Grønland i Fridtjof Nansens fotspor. En ekspedisjon basert på Nansens rute i 1888 (1988, dansk-norsk)

Parallellt med ekspedisjon nr. 47 fulgte en dansk-norsk filmekspedisjon fra Columbus Film i Danmark. Hensikten var å følge etter den norske ekspedisjonen og ta opp en dokumentarfilm. Forutsetningen var at den skulle ha minst mulig kontakt med nordmennene, og ikke påvirke ekspedisjonen på noen måte. Hvis filmteamet ydet hjelp var den norske ekspedisjonen å betrakte som avsluttet.

Den 18. mars startet de fra Umivik og var 40 dager på breen. I motsetning til den ekspedisjonen de filmet brukte de helt moderne utrustning. Etter at området med bresprekker var passert ble snøscootere fløyet inn. Disse ble brukt helt frem til sprekkområdene på vestsiden da de ble fløyet ut igjen. Deltagerne var Michael Haslund-Christensen (23 D, leder), Morten Søborg (23 D), Anders Berggren (23 D), Ole Hoff (N) og Tor-Jostein Hunstad (33 N).

Kilde

Johansen, Asle, T., 1988: *På ski over Grønland 100 år etter*. Meto~~p~~e.

Michael Haslund-Christensen (pers. komm.).

Nr. 49. Training for 1990 International Trans Antarctica Expedition (1988). Første syd-nord krysning

Den første krysning på langs av Grønland ble foretatt i 1978. Denne ekspedisjonen gikk motsatt. Den startet i syd nær Narssarsuaq 19. april med 30 hunder og gikk nord til Humboltbreen nordøst for Thule. Ekspedisjonen hadde 1500 kg forsyninger i Godthåb, og dette ble fløyet inn til ekspedisjonen etter behov av en Twin Otter med ski. På grunn av sykdom på hundene i Thuledistriktet hvor 25% døde, ble ekspedisjonen fløyet fra Humboltbreen direkte til Resolute i Canada. Hundene skulle brukes året etter, og dette var trening for å krysse Antarktis med hunder.

Lederen var Will Steger (U.S.A.) og de øvrige Jean-Louis Etienne (Fr.), Bernard Prud'Home (Fr.), Geoff Somers (E.), Victor Boyarsky (Ru) og Kaizo Funatzo (Jap.). Steger og Etienne hadde møtt hverandre tidligere da de var på vei til Nordpolen.

Kilde

G. Jensen pers. kontakt med Steger.

Nr. 50. Greenland 88 (1988, spansk)

I tiden 29. april til 24. mai krysset denne spanske ekspedisjon innlandsisen fra Angmagssalik til Søndre Strømfjord. De var 26 dager på breen. Deltagerne var Jose Azkue, Nekane Arara, Dina Barruetabene, Angel Zabala og Miguel Tadeo.

De kom ned lenger nord enn beregnet og hadde store vanskeligheter med å komme ned av breen og deretter krysse en elv for å komme til Sandflugtdalen og videre til målet. De hadde etterlatt omtrent all utrustning. Da politiet i Søndre Strømfjord serverte dem en dansk øl ble de omtrent slått ut. Etter å ha hvilt seg gikk de tilbake og hentet utrustningen. Denne siste turen ble betegnet som en prestasjon og viste at de var i god fysisk form.

Kilde

G. Jensen.

Nr. 51. Fridtjof Nansen Memorial Expedition 1988 (tysk)

Michael Krug (30), Martin Block (46), Günther Kerber (40), Udo Krieger (30) og Frank Wagner (30) gikk fra Angmagssalik til Godthåb i tiden 28. april til 4. juni, hvorav 36 døgn på breen. De besøkte DYE III. Deltagerne brukte vindskjerm. Selv om de bare hadde trent noen få timer, hadde de ingen vanskeligheter med å kontrollere farten.

Kilde

G. Jensen pers. kontakt med Krug.

Nr. 52. The Trans Greenland Expedition 1988 (svensk)

Deltagerne Lars Wallgren (35), Dag Aronsson (21) og Jan O. Johansson (45) ble fløyet opp på Hannbreen 7. juni. De drog hver sin pulk på 130 kg. De benyttet seg av satellittnavigasjon. Den første uken kom de bare 53 km, men senere gikk det bedre. En dag avanserte de 50 km da de brukte seil. De ankom Søndre Strømfjord 17. juli etter å ha brukt 41 døgn på innlandsisen.

Kilde

Wallgren, Lars, 1989: *Iskalt*. Wahlstrøm & Widstrand, Stockholm.

Nr. 53. Nansen 1888 — Sciare 1988 (italiensk)

De seks italienerne G. Cazzaniga (63), G. Fasciolo (40), A. Bianca (28), G. Beggio (30), G. Spinelli (35) og M. Libera (33) markerte 100 års jubileet for Nansens ferd ved å gå fra Danneborg Ø til Godthåb. Perioden var 27. juni til 25. juli med 29 døgn på breen. Guiseppe Cazzaniga er den eldste som har gått over innlandsisen.

Ekspedisjonen hadde etablert en base med radio i Godthåb, og hadde kontakt med den en del av tiden. Det er meget få ekspedisjoner som har hatt baseradio, og det er ennå ikke lyktes noen å få kontakt over radio med ekspedisjonene midt inne på breen.

Kilde

Marco, Massimo Di, 1988: *La Traversata della Groenlandia con gli sci*. Cassina de Pecchi. SCIARE, Milano.

Nr. 54. Trans Grønland Schneeschuh Expedition 88 (1988, tysk)

Dette var den andre tyske ekspedisjon som gikk over Grønland dette året. Den brukte samme rute som Nansen. Den startet fra Umivik 21. juli og kom fram til Godthåb 24. august. Deltagerne var Michael Vogeley (43), Gerhard Miosga, (53), Walter Obster (47) og Werner Schiller (39). De brukte ski, pulker og seil.

Kilde

Vogeley, Michael, 1989: *Hersausforderung Grønland*. Copress Verlag, München.

Nr. 55. Over Grønland i Nansens skispor — et 100 års minne (1988, norsk)

Den som fikk ideen til denne jubileumsekspedisjonen var lederen Stein Petter Aasheim (37). De tre andre deltagerne var Nils U. Hagen (42), Odd Eliassen (43) og Jo Toftedahl (30). Disse fire tok mål av seg til å kopiere Nansens ferd over innlandsisen. Utstyr som sleder, klær, ski, mat o.s.v. ble forsøkt kopiert og laget så likt som mulig det som Nansen hadde brukt 100 år tidligere.

Det var selve vandringen over breen de kopierte. De startet fra samme holme i Umivik på samme dato, 15. august, som Nansen gjorde i 1888. De kom ned fra innlandsisen til Ameralikfjorden på samme sted som Nansen. De brukte 27 dager på breen. Nansen brukte 41 dager, men tidene kan ikke direkte sammenlignes — det lå 100 år mellom de to ekspedisjonene. Den omfattende og farlige roturen i drivisen inn til Umivik og den like farlige 100 kilometers roturen fram til Godthåb som Nansen måtte foreta, hadde disse fire ikke planer om å kopiere.

Kilde

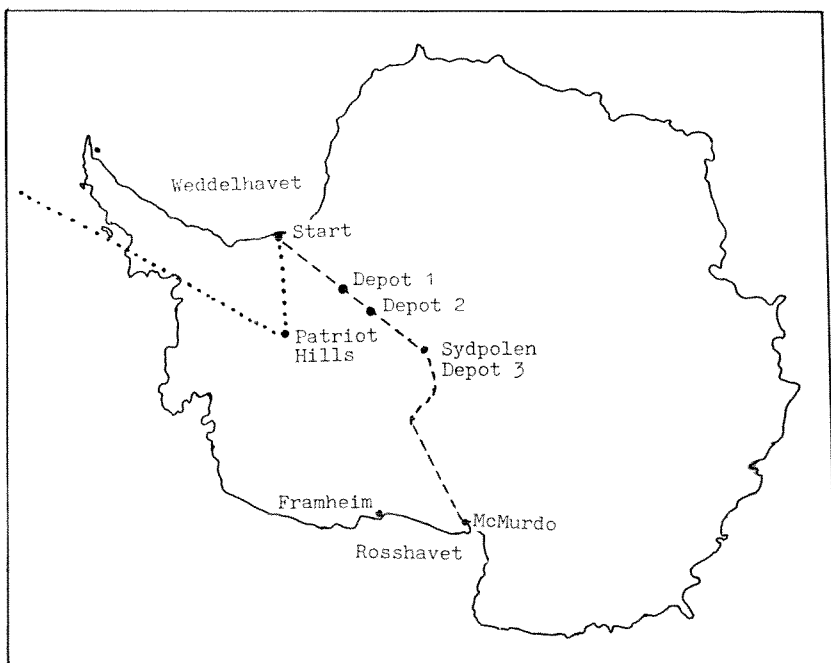
Aasheim, Stein Petter 1989: *Vestkysten eller døden*. Scanbok Forlag, Oslo.

Den Norske Sydpol-ekspedisjonen 1990–91

Et DC6-fly satte den seks mann store ekspedisjonen over fra Punta Arenas i Argentina til Patriot Hills på 80°S i Antarktis den 24. oktober. Her var det en base hvor ekspedisjonen la opp et lager av proviant og etablerte et senter som skulle ha radioforbindelse både med omverdenen og med de andre delgagerne som var ute i felten. Femten hunder som tidligere var brukt på jenteekspedisjonen Nuliak 1990 over Grønland var allerede fløyet ned til Punta Arenas.

Fra Patriot Hills ble Ralph Høibakk, Herman Mehren og brødrene Simen og Sjur Mørdre fløyet ut til startstedet på shelfisen nord for Berkner Island helt syd i Weddelhavet. Altså på den motsatte siden av Antarktis der Roald Amundsen startet i 1911 på sin tur til Sydpolen. Her lastet de utstyret på to sleder som ble trukket av elleve hunder. Etter planen skulle hunder og ski brukes inn til polen, og derfra skulle medlemmene dra

utstyret på pulker og bruke vindskjermer ved laglig vind videre til den newzealandske basen McMurdo ved Rosshavet.

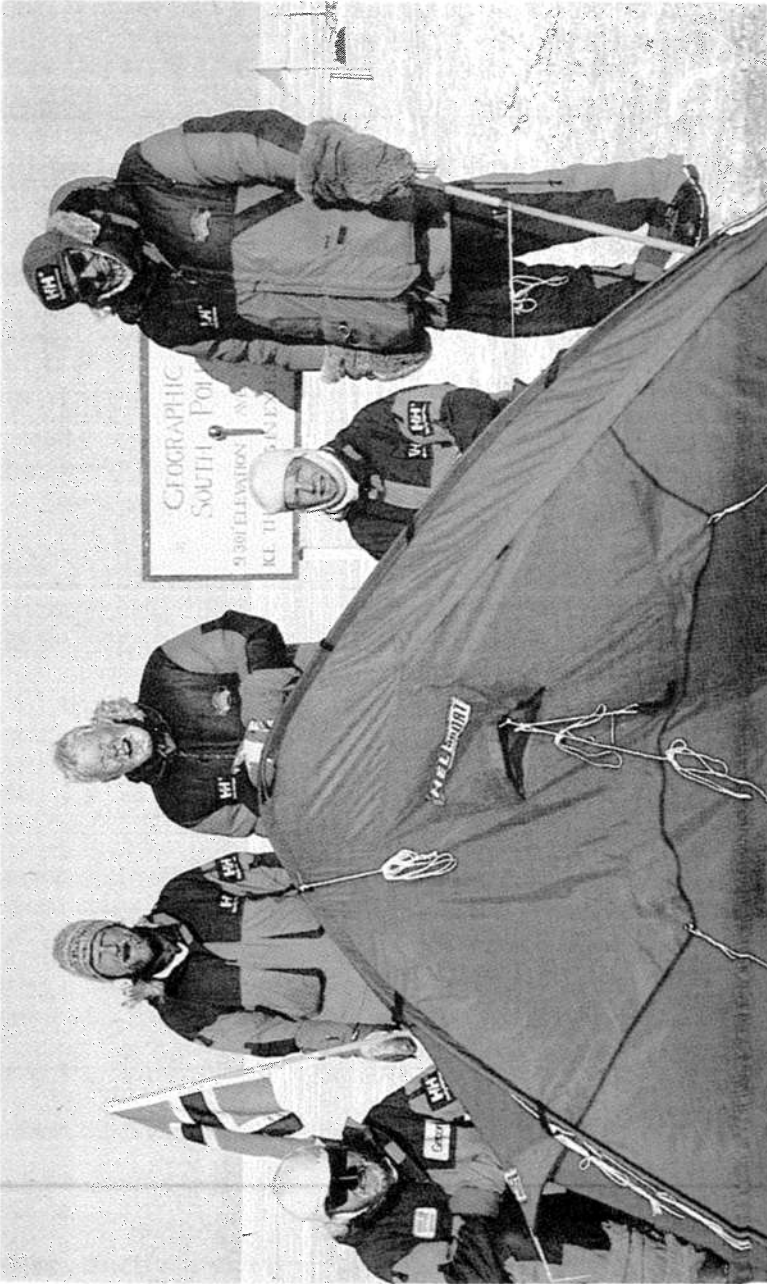
Fra kysten gikk veien først over den flate og islagte Berkner Island og deretter over shelfisen igjen frem til det mest kritiske punktet på veien inn til polen, Frost Spur. Det er et bratt pass mellom Dufek-fjellene og ingen hadde tidligere gått opp her på ski. De hadde fryktet dette passet fordi det var bratt og de ville få den iskalde motvinden ned fra Sydpol-plataet å kjempe mot. Opp passet gikk det i to vendinger. To menn med brodder foran og med line til hundespannet, og en bak til å skyve på sleden. Fra toppen av Frost Spur og inn til polen er det jevn stigning.

Etter å ha klart Frost Spur på en utmerket måte var de kommet opp i 1200 meters høyde og hadde mat igjen for bare 5—6 dager. Etter noen dager bedret været seg slik at de kunne få besøk av flyet med nye forsyninger. Med flyet kom også Hallgrim Ødegaard og Carl Emil Petersen. Hallgrim skulle være med på resten av turen og ta opp film. Mens Carl Emil ble med tilbake igjen til Patriot Hills for å få satt ut et depot til.

Neste depot ble satt ut på 86°S, bare 300 km fra polen. Foruten å gå tvers over Antarktis, var målet å nå Sydpolen den 14. desember, — på dagen 79 år etter at Roald Amundsen kom dit. Alle seks var topp motiverte. Her la vi Carl Emil Petersen som nå også var med fortelle (sitat fra Snø og Ski, årbok 1990):

En forventning mot det hvite eventyret er en ting, den iskalde virkelighet en annen. Sjur vekker oss med sitt stammehyl, dagen er der. Egentlig ingen forskjell, for vi er så langt syd at om du ser på solen er høyden nesten den samme enten den står i nord eller syd. Det blir liv i primusen og varmt i teltet på et øyeblikk. Frokost med grynblanding, rikelig med drikke. Sne smeltes til termos og drikkebelte. Det går fort et par timer før leiren er brutt. Å gjøre det fornødne, med eller uten papir er gammel rutine for meg. Men her merker jeg forskjeller i gruppen. For meg er det naturlig å sette meg med ræva mot vinden. Andre prøver med ansiktet mot været. Ytterligere alternativ gis ikke, og begge er egentlig like jævlige. Jeg har dårlig blodsirkulasjon i hendene og føtter og er skikkelig kald for avmarsj. En annen plage jeg straks merker er at luften er tynn. Vi befinner oss ca. 2500 meter over havet, men oksygeninnholdet her tilsvarer det på 3500 meter i nord. Spør meg ikke om hvorfor. Jeg blir anpusten bare ved å følge med de glade hunders firsprang mot syd. Det blir en skikkelig kraftanstrengelse med mye svette og rim i skjegget. Det er en overgang, sa reven, den ble flådd.

Jeg hadde satt meg fore at jeg ikke skulle være det svakeste ledd. Det går mest på vilje. Smilet er det imidlertid ikke vanskelig å holde på. Det er stivfrosset. Hva mener de andre? Jeg føler en omtanke og generøsitet som varmer meg helt inn i sjelen. Alltid et oppmuntrende ord, en hjelpende hånd med en glidelås i dunjakken hvis fingrene mine ikke virker, forsiktige forslag av ymse slag, og aldri påtrengende medlidighet. Tre dager er jeg betydelig mer akklimatisert, samtidig som jeg begynner å gå med en hånd i

Den 14. desember 1990, på dagen 79 år etter Roald Amundsen, kom de frem til Sydpolen. Fra venstre Sjur Mørdre, Ralph Høibakk, Carl Emil Petersen, Simen Mørdre og Herman Mehren. Hallgrim Ødegaard tar bildet.

bremsekloa bak en slede. Dette gir god støtte, hjelper til med å trekke meg over kaneika på en storskavl, og gir mer overskudd til å nyte opplevelsen. Verdens største bre er og blir ensformig, men her er skavler og skyer og lys i all verdens varianter. Parahelion, et lysfenomen som opptrer ved iskrystaller som danner ring eller ringer rundt solen, ser vi ofte. Lyssøyler under solen ser ut som skypumper, men er det ikke, skremmende, men også vidunderlig vakre, hinsides fatteevne. Og fremfor alt, viddas uendelighet med drivende sneføyke og vandrende sne lar deg aldri et øyeblikk glemme at her er du alene med kraftige og gode venner, og at bare du, eller vi, i hele verden opplever dette. Samtidig er vi på vei mot et punkt, et mål som vi alle har ønsket oss, og som endelig er en mulighet å nå. Jeg formulerte det slik: Nå er det mange som misunner oss, men få som vil bytte!

Lunsjpausen er for de fleste en gledesstund, for meg markerte det at halve dagen var forbrukt. Jeg fryser for meget til å kunne sette meg til ro og hvile. Det blir mest å hoppe og danse. Begge støvlene er røket i sålen og gaper som glupske haier og sluker is.

Kveldene er alltid fine. Straks teltet er slått opp krabber jeg inn og starter primusen. Det er rutine i alle dager, og arbeidet flyter etterhvert lett, nesten umerkelig uten en ordre. Så har vi heller ingen sjef, men behersker velutviklet selvdisiplin. Skigleden er tilstede, og det er moro å mile innover.

Selv om gleden er å være underveis, stiger spenningen som dagene går. Siste leir og 30 kilometer igjen. De siste dagene har vi lagt på en time i hver ende av økta, fordi vi ser at om værgudene vil, er det mulig å ankomme polen på den magiske dato 14. desember. Ifølge Sjur skal vi greie det, selv om værgudene ikke vil, bare vi vil, nok. Jeg vet ikke hva hver enkelt føler, men spenningen er til å ta og føle på.

Ved lunsj bestemmes posisjonen. Misvisningen korrigeres ved hjelp av solen, og vi bykser videre. Også hundene synes å være at noe noe spesielt er på ferde. Vi har hatt finere vær enn idag, men på syv kilometers avstand er det ingen tvil. Vi ser kuppelen på den amerikanske stasjonen. Det vitses og lees opprømt, farten økes av seg selv. Vi vet at amerikanerne ved denne forskningsbasen er meget restriktive overfor private ekspedisjoner og har ordre fra National Science Foundation om ikke å be dem inn eller yte hjelp. Vi hadde hverken behov for hjelp eller ønske om å trenge oss på, så det faller helt naturlig å slå leir noen hundre meter unna, på den annen side av flystripen som var doset ut i isen hvor C 130 Hercules flyene nå på sommeren fløy inn proviant, utstyr og olje for resten av året. Gjennom vinteren er det en 15—20 mann her, på sommeren noe over 80.

Adventure Network har et depot liggende ved basen. Vi kurser mot det. Det er som om bikkjene aner at dagen går mot sin slutt og langer ut. Sjur spurtet etter, og også Simen har et fraspark det spruter av. Det smitter over på oss andre, og i kjempedriv stryker vi de siste hundre metrene mot stopp.

Amerikanerne har sett på oss i kikkert og tror dette er vanlig fart for norske ekspedisjoner. De er åpenbart mektig imponert. Det kommer oss tilgode. Før de røkker over til oss er teltene oppe, primusene suser og bikkjene fortøyet. Vi blir ønsket velkommen av basesjefen og invitert på lunch, enda det etter våre ur er kveld. Basen kjører på New Zealand-tid og vi er på GMT.

Vi dukker inn under domen som dekker basen og en 40—50 mann er i messa. Øre etter stillhet og kulde vandrer vi inn i lyden og varmen. Samtidige reiser seg og gir oss langvarig og stormende applaus. Den dagen var det moro å være norsk på Sydpolen.

På veien til depot to hadde det vært noe usikkerhet hvor mange som skulle gå videre fra polen og på hvilken måte ekspedisjonen skulle fortsette. Da alle seks var på vei på «sjarmøretappen» var bestemmelsen tatt. Simen, Sjur og Hallgrim skulle fortsette frem til McMurdo uten hunder. De andre tre og hundene skulle flys ut fra Sydpolen og avslutte ekspedisjonen der.

Den 21. desember startet de tre første med å trekke hver sin pulk på 120 kg. De hadde med hver sin vindskjerm som de regnet med å få god bruk for. Vi lar Simen fortelle (fra *Sydpolen på tvers*, av R. Hølbakk og Simen Mørdre):

Nesten alle amerikanerne på basen er møtt frem til avreisen. De følger oss frem til startpunktet for seilingen. Det hele blir en verdig avslutning på et overraskende hyggelig opphold.

Jeg er imidlertid glad for at jeg har på meg ansiktsmasken slik at de ikke kan se de grimasene jeg skjærer. Pulkan er nemlig uhyggelig tung der jeg trekker den over den preparerte rullebanen. Hvordan skal det gå der ute i det skavlete terrenget når det går så tungt her ved basen? Hva skjer når vi nå skal bevege oss opp nye 400 m til Titan Dome før det bærer «utfor» mot Axel Heiberg-breen og exit polplatået. Armer og bein krymper seg ved tanken. Det står klart for oss at vinden blir viktig.

.....

Vi seiler avgårde med vindskjermene i en flott oppstart til vår nye ferd. Seilet duver behagelig langs det skavlfrie, harde underlaget, og vi merker relativt lite til den 120 kilo tunge pulken som henger bakpå. Det eneste som høres er susen fra skiene og raslingen fra skjermen.

Dette er kongstanken bak ekspedisjonen. Utnytte vindene, arbeide med naturen på en perfekt måte. Vi bruker kraften i fallvindene til å tilbakelegge store avstander på kort tid.

På gode dager med riktig vind gikk det greit unna, men vinden var ikke alltid laglig. Det ble en veksling mellom slitsom trekking av tunge pulker over snø som var som fiskelim, og frisk seiling. Simen forteller:

Vinden har frem til nå hjulpet oss mindre enn vi hadde håpet på. Siden dagen rundt julaften har vi ikke hatt de helt store uttellingene. Ofte opplever vi at vinden feier for mye vestover til at vi kan nyttiggjøre oss den.

Det sniker seg en liten bekymring inn på oss. Matrasjonene forsvinner raskere enn planlagt, og vi går ikke fort nok. Med det tempoet vi holder, blir det lite mat på slutten av ekspedisjonen. Vi beregner ca. tredive dager fra bunnen av Axel Heibergbreen og inn til McMurdo. Nå har vi spist opp ca. femten av 45 dagsrasjoner og har ennå minst fem-seks dager til vi er nede.

Første mål var nå å nå frem til Axel Heiberg-breen. Der begynte nedstigningen til shelfen, Rossisen, og der hadde de også håp om å finne depotet som Monica Kristensen la igjen da hun snudde på sin vei til

Sydpolen med Den norske sydpolekspedisjonen 1986-87. De fant depotet den 17. dagen etter polen, et utrolig hell for det lå 7 km fra oppgitt posisjon. Hadde ikke dette skjedd hadde de måttet sette ned rasjonene og fått en meget hard tur videre. Men de fant depotet, og bevilget seg en spise- og hviledag. Nå sto den farlige nedstigningen for tur. Fra platået Axel Heiberg-breen og ned til Rossisen er det et fall på 3000 m på under 15 km. Simen forteller:

Det blir et kaldt farvel med platået, men da vi endelig kjører ned i Det store fallet, er det som å slå av en bryter. Plutselig slutter det å slåse, plutselig begynner skiene å gli i nedoverbakken, det er varmt som på påskefjellet, vi kan lette på antrekket — og ikke minst, vi puster lettere i den tykke luften. Fra en tilværelsen hvor vi alltid hadde dårlig tid, på do, ved av/påkledning, ved teltslagning, kan vi nå slappe av på en helt annen måte. Tygge tyggegummi fra Monicas depot og nyte tilværelsen.

Vel nede på Rossisen var det 900 km igjen til McMurdo. Dit kom alle fram lykkelig og i fin form. De hadde gått tvers over Antarktis fra Weddelhavet via Sydpolen til Rosshavet. En fantastisk prestasjon.

Kilder:

Høibakk R. og Mørdre S: *Sydpolen på tvers*. Oslo 1991. Petersen, C. E.: *Sydpolekspedisjonen 1990–91*. Snø & Ski, Årbok 1991.

Transarktis - 92

Denne norske ekspedisjonen som bestod av Per Einar Bakke, Willy Gautvik og Arild Vegrim, alle 26, hadde som mål å gå fra Sibir til Nordpolen, 900 km, og videre fra Nordpolen til Kanada, 760 km. Startstedet var Kapp Arktichesky på Severnaja Zemlja. Hver av dem dro pulke på

150 kg med proviant for 110 dager. Det ærgjerrige mål var å gå på ski uten støtte av noen art hele veien over Polhavet. Ingen hadde tidligere prøvet seg på det. Til navigering hadde de med kompass og satelittsendere. Radioen de hadde med rakk bare til eventuelle fly i nærheten.

De startet 1. mars. Det var korte dager, vanskelig is og de fikk problemer allerede i starten. De var nødt til å padle skytteltrafikk over råksystemet rett nord for Kapp Arktichesky. Tiltagende vind og nyis gjorde det vanskelig for Arild og Per å padle tilbake til Willy. De holdt på i stadig økende motvind, men drev mer tilbake enn de klarte å padle fremover. Etter 15 timers padling og ishakking måtte de hvile. De håpet at isen rundt dem ville fryse såpass at de kunne gå på den når morgenlyset kom, og ta seg tilbake til Willy. Willy var ytterst på den faste landisen og passet på gjenværende utstyr og proviant. Sent på natten hørte de helikopterdur. Willy hadde fryktet det verste, og hadde forståelig og korrekt aktivert nødpeilesenderen. Helikopteret fant dem, men de ville ikke ha assistanse. Det å være selvhjulpne var et viktig prinsipp for dem. De var da 12 km fra Willy. Polarveteranen ombord, Dmitry Shparomente, mente de ikke ville klare å ta seg tilbake pga. sterk drift og vind. De avtalte at dersom de ikke var hos Willy innen 40 timer, så skulle helikopteret fly dem dit. Det ble 40 harde timer, men til tross for maratonløpet, var avstanden til Willy blitt til 20 km da helikopteret dukket opp på ny.

De bestemte seg til å fortsette og ble fløyet 6 km ut fra land. Den 10. mars kom meldingen: »Pakkis, tre bjørn, alt OK». Men den 6. april skadet Vegrim ryggen. Han gikk med skaden i fire dager uten å bruke staver. De måtte tilkalle hjelp. Et russisk helikopter fløy ham til Sredny-øya, og derfra kom Vegrim til Norge via Moskva. Han hadde gått ned 8 kg.

De to andre fortsatte og kom etter flere møter med bjørn, sterk kulde og mye slit til Nordpolen 12. mai.

De bestemte seg for å fortsette til Kanada. Vegrim som nå var blitt bra av sin skade, bestemte seg for å bli med til Kanada. Fra et russisk fly som kom med forsyninger til ekspedisjonen, hoppet Vegrim ut i fallskjerm den 16. mai. Dermed var alle igjen sammen om forsøket på å nå til Kanada.

Men forholdene ble så vanskelig at de tre måtte bryte av ekspedisjonen. Den 3. juni ble de hentet på 88° 17' N og fløyet til Kanada.

Syd til Nord. Internasjonal Nordpol-ekspedisjon 1992

Den 10. mars startet de norske brødrene Sjur (29) og Simen Mørdre (27) sammen med Mike McDowel (44, Australia) og Martyn Williams (44, Kanada) fra Ward Hunt i Kanada med kurs for Nordpolen. Ward Hunt er en liten øy på $83^{\circ} 8'N$, like nord for Ellesmere Island. De hadde med seg en satelittsender til navigering (satelitt navigator).

I starten valgte de å trekke hver sin pulk for å komme lettere gjennom den voldsomme skruisen som alltid legger seg opp foran øyene der nord i Kanada. Senere, da de hadde gått 110 km og var kommet til $84^{\circ} N$, fikk de fløyet inn åtte hunder og mere forsyninger.

Fra nå av gikk turen over Polhavet lettere. Isen ble bedre lengre nord, og de hadde god hjelp av hundene. Et alvorlig uhell hadde de da Sjur med fullt utstyr gikk gjennom isen helt opp til halsen. Det var 40 kuldegrader. Etter at han var trukket opp vrent de tre andre tøyet av ham og fikk på ham en duddress. Det hele endte bra, også etter de to andre uhellene da primusen holdt på å sette fyr på teltet.

I alt fikk de fire besøk av fly med forsyninger. De nådde Nordpolen 2. mai etter å ha tilbakelagt 1100 km på 53 dager. På Nordpolen måtte de vente i 36 timer før flyet kunne hente dem tilbake til Kanada.

Dette var den 18. ekspedisjon som har nådd Nordpolen. Brødrene Simen og Sjur er de første nordmenn som har gått på ski både til Syd- og Nordpolen. De er også de eneste i verden som har gjort begge disse bragdene i løpet av ett år.

Sovjetisk-norsk ekspedisjon til Frans Josef Land sommeren 1990

Av Susan Barr

Alt forandrer seg fort i den tidligere Sovjetunionen. Det som var praksis igår er blitt noe helt annet idag. Da vi fikk anledning til å dra til Frans Josef Land i august 1990, var adgangen til sovjetisk Arktis bare såvidt åpnet. Det var noe spennende pionéraktig over foretagendet. Ville vi komme frem til målet? Og ville vi komme helskinnet tilbake!

Allerede ett år senere er det slik at man kan kjøpe seg en turisttur til arkipelet — og omtrent hvor som helst ellers i området hvis man vil det. Da er det litt vesentlig når man leser denne beretningen at man husker at det den gang nærmest var en dag-til-dag opplevelse. En slags: Det gikk jo bra idag, mon tro hva som vil skje imorgen.

Vi var en gruppe på fem fra Norge, noe tilfeldig samlet av Morten Berle. Han hadde en guttedrøm om én dag å stå ved Nansens og Johannsens overvintringsplass på Frans Josef Land. Gjennom en bok om uløste arktiske mysterier kom han i kontakt med Adventure Club i Moskva. Dette er en gruppe, med Alexandr Sjumilov og Dmitri Sparo i spissen, som satser bl.a. på arktiske ekspedisjoner for å finne fram til historiske etterlatenskaper i det nordlige Sovjetunionen. Det var denne gruppen som la opp det praktiske for oss og fikk det hele til.

Jeg er etnolog og polarhistoriker ved Norsk Polarinstitutt og ble bedt om å være med som fagperson. Carl Emil Petersen kom i snakk med Morten på et Polarklubbmøte da begge sto og studerte et kart over Frans Josef Land. Dit hadde også Carl Emil planer om å komme seg en dag. Han ble invitert med på flekken. Ingen av oss tre kan russisk, så vi trengte en tolk. Russisktalende paleontolog Natascha Heintz ville gjerne være med. Dermed var vi fire.

Selve ekspedisjonen virket forholdsvis rimelig etter nåtidens målestokk for polarekspedisjoner. Adventure Club tok det nærmest som et prøveprosjekt for ekspedisjoner i dette området, og betalte mer enn halvparten av omkostningene selv. Her lå det imidlertid større «skjulte» omkostningene sammenlignet med norske forhold, ettersom det ble betydelig flere helikoptertimer enn først planlagt.

Opplegget var nokså enkelt og rimelig, bortsett fra fly- og helikoptertransporten som var desto mer omfattende. Men også vi ble sponset litt. Aeroflot subsidierte billettene tur/retur Moskva, Norsk Hydro ga oss Helly Hansen overlevelsesdrakter. Norsk Polarinstitutt lånte oss litt utstyr, deriblant telt. Aftenposten ga oss både et økonomisk bidrag og lot journalist Eivind Fossheim bli med for å dekke turen.

Allerede ved ankomst til Moskva fikk vi anelse om at en del hinder ville måtte tas på sparket. En vesentlig forskjell mellom den norske måten å utstyre seg for en telttur i Arktis og den russiske, åpenbarte seg umiddelbart. Vi hadde fått beskjed om å ta med minst mulig på grunn av helikoptertransport. Både Morten og Carl Emil hadde turer over Grønlandsisen bak seg og visste hvordan vi kunne sage skaftet av tannbørsten og rive sider ut av almanakken for å spare vekt. Og alle vi fem fra Norge var vant til å leve på havregryn og knekkebrød når vi var på tur. De fem russerne derimot, hadde en tilsynelatende enorm mengde kasser, poser og pappesker surret med hyssing. Nærmere undersøkelser viste at vi skulle ha med et tilstrekkelig antall syltetøyglass, poser med konfekt og kilo med sukker til å få Den norske tannlegeforening til å gni seg i hendene — og helikopteret til å klamre seg fast til bakken.

Men det ordnet seg, slik det gjerne gjør til slutt. Vi må jo, når vi vurderer slike forskjeller, bl.a. huske på den vanskelige forsynings situasjonen i Russland og at moderne turutstyr er en fremtidsdrøm for den vanlige russer.

Reisen nordover

Vi dro med rutefly fra Moskva til Norilsk og videre til Dickson. Denne byen ved munningen av Jenisei var bare en liten radiostasjon på Dickson-øya da Roald Amundsen dro forbi i 1918. Det var også dit Knutsen og Tessem forsøkte å gå, da de dro fra «Maud» ved Kapp Tsjeljuskin etter den første overvintringen. Byen har nå vokst slik at mesteparten befinner seg på fastlandssiden, mens flyplassen og det som har utviklet seg fra radiostasjonen til det hydrometeorologiske senteret, fortsatt befinner seg på øya.

Vi måtte bli i Dickson i et par dager. Helikopterflyverne hadde brukt opp sin timekvote for juli, så vi måtte vente til august. Vi ble ganske forbløffet da vi ble tilbudt en større omvisning nettopp på det hydrometeorologiske sentret. Dette sentret betjener bl.a. alle stasjonene i den vestlige del av sovjetisk Arktis. Alle kartene og dataene vi spurte litt forsiktig om ble

velvilligst lagt frem for oss, og vi kunne fotografere det vi ville. Det ble til og med holdt gjensidige orienteringer, med Natascha som tolk.

Interessant var det å merke de første spede forsøk på privat virksomhet. Generelt sett ga byen inntrykk av å være i fullt forfall, som så mange russiske byer. Men hotellet var privat og bar tydelig preg av det. Toalettet/-vaskerommet, et lite rom som var felles for alle hotellets gjester, var i betydelig bedre stand enn det vi fant andre steder. Og kakerlakkene hadde ennå ikke inntatt etablissementet.

Men vi skulle videre nordover til Frans Josef Land. For å komme dit måtte vi ta en lang omvei langs hele Taimyrkysten til Kapp Tsjelj uskin, over til øygruppen Severnaja Zemlja og så ut over drivisen til det nordligste hjørnet av Frans Josef Land. Dette var fordi flystripene på øygruppen led under den årlige teleløsning, og vi måtte derfor bruke Aeroflot helikopter. Neste gang skal vi huske å ta med hørselsvern.

Sammenlignet med norske helikopterreiser, var denne turen en noe røffere opplevelse — for å si det mildt. Men vi hadde et meget hyggelig mannskap som bl.a. gjorde det de kunne for at vi skulle få gode bilder av det vi så underveis, enten det var isbrytere eller militærbaser. Unntaket var Graham Bell-basen hvor det ble bedt pent om at vi ikke måtte fotografere. Telegrafisten morset uavbrutt i vei inntil det gikk en pære. Da var det slutt på kommunikasjonen, for det fantes ikke ekstradeler. Mekanikeren laget te og sendte villig de få krusene rundt blant passasjerene, som var klemmt inne mellom og spredt oppå baggasjen.

Meget interessant var det å titte ut av ventilene og se den flate Tajmyrhalvøya rulle forbi under oss. Det var langs denne kysten mellom Kapp Tsjelj uskin og Dickson at Knutsen og Tessem ble borte. I Dickson hadde vi sett graven hvor Tessems rester muligens ligger, samt «Veslekari»s kors der liket ble funnet. På Kapp Tsjelj uskin var det vanskelig å få noen fornemelse av hvordan det var på Amundsens tid. Stedet er et greit eksempel på hvordan naturen bokstavelig talt blir overkjørt på disse arktiske basene. Hjulspor, søle og uendelige rekker av rustne fat er det inntrykket som sitter igjen på netthinnen. Dette neset er det nordligste punktet på det europeisk/asiatiske fastland. Det er fristende å tenke på hva enkelte norske interesser har fått ut av Nordkapp når det gjelder å lokke turistene til et ytterste punkt. Selv om vi ikke fornemmet det slik, var vi nå faktisk så langt øst som Singapore. Verden er tross alt smalere på toppen!

Etter ca. 7 timer og tre kvarters flyving, avbrutt av to pauser for å fylle drivstoff, landet vi på militærbasen Srednij på Severnaja Zemlja. Her er det grensevakter og en flyplass for de arktiske områdene. Men for dem som

tjenestegjør her, er det ingen telefon og sjelden post. Basen bar et umiskjennelig preg av forfall. Igjen var inntrykket søppel, søle, rot og kakerlakker. Gjestfriheten var det imidlertid ingenting å si på, som ellers på turen.

Neste dag skulle vi fly videre til enda en militærbase, Graham Bell. Flere ganger siden ekspedisjonen begynte var vi blitt varslet om at ihvertfall den basen fortsatt var hemmelig, og der ville vi ikke få lov til å lande. Men ikke bare landet vi der. Vi fikk også lov til å overnatte, ble bespist i officersmessen, vi fikk spørre ut kommandanten om livet på basen og ble bedt om å holde et orienteringsmøte for soldatene. Ved hjelp av Nataschas tolking, fikk Morten fortalt litt om «Fram»-ferden i 1893—96, om Nansens og Johansens forsøk på å nå Nordpolen, om overvintringen på Frans Josef Land, og om vårt forsøk på å finne restene av hytten deres.

Nansen og Johansen overvintrer

Vi var altså på siste etappen mot dette målet, å gjenfinne stedet der de overvintret 95 år tidligere. Mens «Fram» drev videre over Polhavet under Otto Sverdrups kommando, hadde Fridtjof Nansen og Hjalmar Johansen slitt seg nordover til 86°14', lenger nord enn noen hadde vært før dem. Da de skjønnte at det ikke var tid nok til å nå Nordpolen og komme tilbake igjen, snudde de og gikk sørover til de møtte land. Det gikk en stund før de fant ut at de måtte være kommet til Frans Josef Land. De visste at den britiske polarfarer Benjamin Leigh Smith hadde bygget et hus på den sørvestlige delen noen år før. De visste imidlertid ikke at britten Frederick Jackson dette året hadde en større base på Kapp Flora, også i sør.

Både Nansen og vi oppdaget at isen i dette området kan være til hinder for ferdsel selv i august. Nansen og Johansen bestemte seg for å overvintrere der de befant seg i slutten av august 1895. Det var for mye is til å fortsette med kajakkene, og de hadde egentlig ikke annet mål enn å vente til det ble mulig å sette vestover havet mot Svalbard. Tilfeldighetene gjorde at de slo seg til på et relativt brukbart sted på Jacksonøya som idag heter Kapp Norvegia. Her var det en ca. 100 m bred stein- og moseslette mellom sjøen og et fuglefjell. De store, flate steinene under fuglefjellet var ypperlige til å bygge med. Et isbjørntråkk som går fra vest mot øst rundt neset gjorde at vinterprovianten spaserte forbi stuedøren rett som det var. Selv opplevde vi 17 isbjørnbesøk under vårt seks dagers opphold der.

Nansen og Johansen gikk igang med arbeidet. Med improvisert redskap — en sledemeie, staver, et hvalrosskulderblad og en støttann — gravde de ut en fordypning som var ca. 1 m dyp og 2 x 3 m i omkrets. Rundt derne

gropen bygde de en ca. 1 m høy mur slik at høyden under taket skulle bli omkring 2 m. Hverken de eller vi fant særlig mye drivved i området, men Nansen og Johansen fant ihvertfall en fin tømmerstokk som gjorde tjeneste som møne. Hytta ble tilslutt tekket med hvalrosshuder. Det tok de to spreke mennene en måned å få istand alt dette, så noen lett jobb var det ikke. Mens de bygget måtte de sove i Hulen. Dette nødlyet var såpass lite at Nansens ben stakk utenfor — nokså risikabelt med alle de nysgjerrige isbjørnene i området.

Overvintringen er godt beskrevet i både Nansens og Johansens bøker fra ekspedisjonen. De spørsmålene vi stilte oss var: 1) hva kunne være igjen i hytta, som egentlig ikke var mer enn et lite krypinn, og 2) nøyaktig hvor lå den? Fordi den norske og den russiske gruppen var litt uenige om det siste punktet, måtte det diskuteres, også i lys av våre andre planer. En del av reisen under vår felles ekspedisjon var nemlig basert på gummibåter. Opprinnelig hadde vi planlagt å dra nokså mye rundt med gummibåter for å besøke forskjellige historiske steder på øygruppen. Det var en del av avtalen at russerne skulle stille med gummibåten og bensin, ikke minst av praktiske årsaker. Vi ble enige om at vi skulle settes ut med helikopter der den norske gruppen mente Nansens tuft burde være. Dersom den allikevel ikke var der, skulle vi reise med gummibåtene dit russerne mente den lå.

Vår siste overnatting før vi skulle ut i teltene var på Graham Bell-basen, hvor damene ble overlatt kommandantens tønne for natten. Det er nemlig et arkitektonisk særpreg for disse basene at en del av husene er rørførmede containere i bølgeblikk. Uvant å se på, men ihvertfall i dette tilfellet, med den fineste doen vi hadde sett siden det private hotellet i Dickson.

Vi finner tuften

Vårt hyggelige helikoptermannskap losset oss og alt utstyret på nord siden av Kapp Norvegia. Det var litt problemer med fallvindene som feide over isbreen som dekker det meste av Jacksonøya. Men der vi etablerte leiren var avstanden mellom sjøen og den bratte fjellveggen bak litt bredere enn ellers.

Og så var Morten svært ivrig etter å sette i gang med letingen etter tuften. Strandsonen rundt Kapp Norvegia er relativt smal slik at vi ikke behøvde å spre oss for mye i bredden for å lete. Imidlertid var det tildels uoversiktlig terreng, og vi kunne slett ikke være sikre på at det vi skulle finne var noe særlig synlig. Men vi hadde et ess i ermet: et fotografi av vinterhytten publisert i Nansens beretning fra turen, samt et lignende fotografi som

Vinterhytten på Frans Josef Land. Fotografiet fra Nansens bok Fram over Polhavet.

*Nansens og Johansens overvintringshytte i dag. Knausene i bakgrunnen er umiskjennelige.
Foto S. Barr.*

amerikaneren Evelyn Baldwin hadde tatt i 1902, da han fant bre vet fra Nansen og brakte det tilbake. Begge viste et par karakteristiske knauser på fjellryggen bak hytta. Så med Morten langt foran, dro vi avgårde for å speide etter knauser.

Turen gikk østover langs stranden, over en liten isrygg, bortover en slette, over en rygg dekket av snø som fuglene fra fuglefjellet hadde farget irrgønn, og så en farefull klatring over et mylder av isdekkede steinblokker. Vi begynte å tvile på om vi gikk i riktig retning. Så satte Morten opp farten enda mer og forsvant over siste rygg, og da så plutselig vi også at det var baksiden av de karakteristiske knausene som stakk opp foran oss.

Egentlig kunne vi ikke unngå å se tuften. Det var mønestokken som røpet den. Den store tømmerstokken lå ca. 50 m fra stranden, for høyt til å ha blitt skylt opp av sjøen. Dessuten var det nesten ikke drivved å se ellers langs stranden. Gleden var selvsagt enorm i hele gruppen. Russerne hoppet rundt like strålende som de norske, og sammen skålte vi for Nansen og Johansen og for oss som hadde funnet overvintringsstedet deres.

Detaljene stemte godt med beskrivelsene i Nansens og Johansens bøker. Steinmuren hadde ramlet ned, delvis inn i gropen og delvis utenfor. Stokken hadde fulgt med i raset, men lå fortsatt mer eller mindre på plass. Det lå mengder av bein tett rundt tuften, nå dekket av et 10 cm tykt moselag. Så mye hadde det vokst i løpet av de 94 årene som var gått siden beinene ble slengt utenfor hytteåpningen. «Hulen» var også grei å finne. Den var nå en snøfylt fordypning i bakken, ca. 20 m opp fra strandkanten, tydelig firkantet i formen. Russerne hadde tatt med seg en metalldetektor og håpet å finne en konkret gjenstand fra Nansens tid som kunne vises frem i Moskva. Vi ble gledelig overrasket da den raskt fant det som Sjumilov hadde håpet å finne, nemlig en patronhylse. Vi visste jo at de to overvintreterne hadde skutt en del isbjørn like utenfor hytta utover vinteren. Dessverre viste hylsen seg å være nyere og av en annen type (Mauser) enn de to hadde brukt. Ifølge Forsvarsmuseet i Oslo kan den dateres til september 1900. Det er derfor rimelig å tenke seg at den kan ha tilhørt Baldwin som tilbragte to dager ved hytta i 1902. Vi vet ellers at to fra Fiala-Ziegler ekspedisjonen også var der i 1904.

Men metalldetektoren fant også noe annet, som vi er temmelig sikre på stammer fra de to overvintreterne. Det er antagelig en del av metallbeslaget til en sledemeie, og ble overrakt Framhuset i Oslo etter tilbakekomsten. Fra Framhuset hadde vi fått med oss en plakett som ble behørig montert på en stokk i en varde ved tuften. Plaketten forkynner på norsk og russisk at dette er stedet hvor Nansen og Johansen overvintret på vei tilbake fra sitt forsøk på å nå Nordpolen.

Overvintringsområdet på Kapp Norvegia. Tømmerstokken som var mønsåsen markerer tuften etter overvintringshytten. Restene av «hulen» ligger nedenfor, nærmere sjøen. Foto S. Barr.

Russernes metalldektektor ledet oss til en del av metallbeslaget fra Nansens sledemeier. Foto S. Barr.

De seks dagene vi tilbrakte i leiren ca. 2,5 km vest for tuften forløp ikke uten dramatikk. Den ene av de fire gummibåtene som skulle frakte oss rundt i området, sviktet under første prøvetur. Heldigvis får vi si, for etter å ha sett litt nærmere på opplegget hadde nordmennene allerede bestemt seg for å boikotte en slik plan. Gummibåtene egnet seg slett ikke til en ferd i Arktis og ihvertfall ikke med så mange personer og utstyr ombord. Vi gikk med på en prøvetur fra leiren til tuften. Morten, Carl Emil og jeg i våre Helly Hansen overlevelsesdrakter, og Sjumilov og Vladimir «Motor» uten. Da farkosten sakte tøffet inntil en liten isklump i sjøen og luften fors vant ut av en flenge i den fremste delen, var vi tre ihvertfall tørre og forholdsvist trygge under padlingen inn mot landkallen. Det var ikke uten skjelling vi krabbet i land, selv om det bare var gummibåten og Carl Emils fotoutstyr som led ugjenkallelig havari. Men kommentaren fra våre russiske venner lød som alltid: «It's normal».

Den heftigste diskusjonen av de mange vi hadde med våre russiske førere gjaldt bevæpning. Vi norske var alle erfarne polarfarere. Vi visste at det var store muligheter for å møte isbjørn på Frans Josef Land. Russerne derimot ville ikke gå med på at isbjørnen gikk på land om sommeren. Den holdt seg i drivisen der selen fantes. Vi fikk dessverre ikke med oss snubleblussene fra Polarinstituttet på grunn av restriksjoner på fly. Men russerne hadde lovet oss fire geværer. Det viste seg at de bare hadde med et haglgevær og noen haglpatroner, samt noen knallskudd. Forklaringen var enkel. Det er ikke lov å skyte isbjørn, derfor er det ikke noen vits i å ha med gevær. Basta! Den egentlige forklaringen var vel helst at det var vanskelig å skaffe gevær, men man kan ikke la seg stoppe av slikt i Sovjet.

Hva gjorde vi så med 17 isbjørnbesøk mens vi lå i teltleir. Jo, hver gang en bjørn (ofte en binne med unger) viste seg på dette trekket rundt Kapp Norvegia, løp russerne brølende imot bjørnen og slo på det de hadde for hånden — grytelokk, steiner, padleårer — for å lage mest mulig støy. Og det virket utmerket. Bjørnene trakk seg unna og fortsatte som oftest sin vandring rundt neset. Men uansett, for egen del tror jeg neppe at jeg bytter ut geværet med grytelokk på neste tur!

Den alvorligste episoden skjedde vår historiekollega fra Arkhangelsk, Vladimir Bulatov. Han passet leiren en dag mens vi andre var ved tuften, ca. 2,5 km unna. Vladimir satt i teltet og leste da en binne stakk hodet inn gjennom teltåpningen. Uten skytevåpen måtte han bruke støymetoden, som skremte binna et stykke bort mens han selv kom seg ut av teltet.

Vladimir hadde forberedt seg på en slik hendelse og hadde sett seg ut en stor steinblokk som han kunne søke tilflukt på. Da han så at binna hadde en unge med seg, og forsto at de ikke hadde tenkt å fortsette vandringen videre, var steinblokken neste stopp. Men før Vladimir hadde kommet så langt tok binna noen store byks og landet oppå blokken selv for å få bedre oversikt! Fortvilelsen ble enda større da Vladimir oppdaget at han nå sto mellom binna og ungen. Men det vil helst gå godt, og bjørnene lot seg etterhvert skremme bort av et par knallskudd. Vladimir var forståelig nok noe oppskaket da vi andre endelig kom tilbake til leiren.

Den samme Vladimir var uheldig på flere måter. En gang han var på vei til tuften, skled han på de glatte steinblokkene og ramlet tilsynelatende relativt lett. Det så ikke så ille ut, men han hadde store smerter. Senere viste det seg at han hadde brukket overarmen på en svært stygg måte. Heldigvis hadde russerne bra radiokontakt med operatørene på Graham Bell og vi fikk rekvirert helikopter til ham. Men han led mye før han langt om længe havnet på sykehus i Arkhangelsk.

Befaring på andre historiske steder

Ekspedisjonens primære mål var oppnådd. Vi hadde funnet og dokumentert tuften etter Nansens og Johansens overvintringshytte. Befaringen med gummibåt rundt på øya ble sløyfet, men vi fikk istedet anledning til å dra rundt med helikopter. Vi var innom det vakre Kapp Flora, der Frederick Jackson bodde i 1894-97. Det var her det berømte møtet skjedde mellom Nansen og Jackson («Aren't you Nansen?»). Jacksons base «Elmwood» var borte, bortsett fra noen få rester, men stedet var lett å kjenne igjen fra de mange publiserte bildene. Leigh Smiths hus på Belløya sto som om det var blitt bygget noen uker tidligere. Derimot var Camp Ziegler, som Evelyn Baldwin bygget på Algerøya i 1901, i atskillig dårligere forfatning. Det var dog ikke verre enn at vi godt kunne se hvordan hyttene hadde vært. Noen arkeologer fra Moskva holdt imidlertid til ved tuften og hadde ikke lyst til å slippe oss for nært innpå.

Til slutt besøkte vi to meteorologiske stasjoner. Den første, Buchta Tichaja, ble etablert i 1929 og nedlagt omkring 1963. Siden vårt besøk har Norsk Polarinstitutt etablert en liten feltstasjon der sammen med Murmansk Marinbiologiske Institutt, og den ble brukt som feltbase under en ekspedisjon sommeren 1991. Ved Teplitzbukta på Rudolføya hadde det også vært en forholdsvis stor geofysisk stasjon i sin tid. Idag er det en meteorologisk stasjon med en bemanning på seks. Tre var reist sørover på

sommerferie, mens én fra stasjonen på Victoriaøya (like øst for Kvitøya på Svalbard) hadde reist til Rudolføya for å være sommervikar der! Vi ble svært glade da meteorologene viste oss et gammelt kors som de hadde tatt vare på. Det var fra graven til nordmannen Sigurd B. Myhre som døde under Fialaekspedisjonen i 1903-05. Det ble forklart oss at korset skulle restaureres og settes opp ved graven igjen.

Turen tilbake fra Kapp Norvegia via Teplitzbukta, Graham Bell, Srednij, Kapp Tsjeljuskin og Taimyrhalvøya, til Dickson gikk nær sagt nonstop og tok omkring ett døgn. Det var noen småstopp for å fylle brennstoff og få seg litt mat, samt en landing ved en fangststasjon på Taimyrkysten for at mannskapet skulle få levert post og få byttet til seg fisk. Tettpakket med ekstra passasjerer og en mengde bagasje og med sterk støy fra helikopterett over nokså lang tid, ble turen litt av en utholdenhetsprøve. Også for mannskapet, som alle så nær som én, ble overmannet av søvn i en periode underveis. Hurra for den ene!

Et siste spenningsmoment

Da gjensto det bare ett lite problem. Jeg hadde håpet å få besøke restene av en tysk meteorologisk stasjon fra krigens tid. Den lå i nærheten av dagens militærbase Nagorskoe på Zemlja Alexander, nordvest på Frans Josef Land. Jeg hadde fått opplysninger fra den tyske forskeren Franz Selinger om et minefelt ved stasjonen som fortsatt muligens kunne være farlig. De russiske myndighetene jeg kom i kontakt med, var svært interessert i disse opplysningene, som syntes å være ukjente for dem. Det ble dessverre ikke anledning for meg å besøke Zemlja Alexander. Men da vi ble hentet fra Kapp Norvegia hadde helikopterflyveren nettopp vært der selv, og hadde med to miner i presang til meg!

Det gjenstående problemet var dernest hvordan vi skulle få disse minene med oss tilbake til Norge. Den ene var tydelig detonert for lenge siden, og den andre var uten tennsats, så umiddelbart farlig var de ikke. Men det hersket en viss nervøsitet i gruppen for den videre ferden til Moskva og Oslo. La det bare være sagt at det gikk forbausende bra, og minene ble straks etter hjemkomsten overlevert Forsvarsmuseet i Oslo som nylig hadde laget en utstilling om meteorologiske stasjoner i Arktis under krigen. Dokumentasjonen fra Nansens og Johansens overvintringssted ble overrakt Framhuset på Bygdøy.

Konklusjon

Ekspedisjonen hadde hatt to hovedmål. Det ene var å finne og dokumentere Nansens og Johansens overvintringshytte. Det ble oppnådd på alle måter. Det andre var å bidra til norsk-sovjetisk samarbeid i denne spennende delen av Arktis hvor så mye norsk polarhistorie har funnet sted. Vi mener at dette målet også ble nådd, selv om utviklingen i Russland og den tidligere Sovjetunionen nå endrer seg så fort at ingen kan si hvordan fremtiden vil bli.

Polarskipet FRAM har hundreårs-jubileum

Av Arne Hartmark

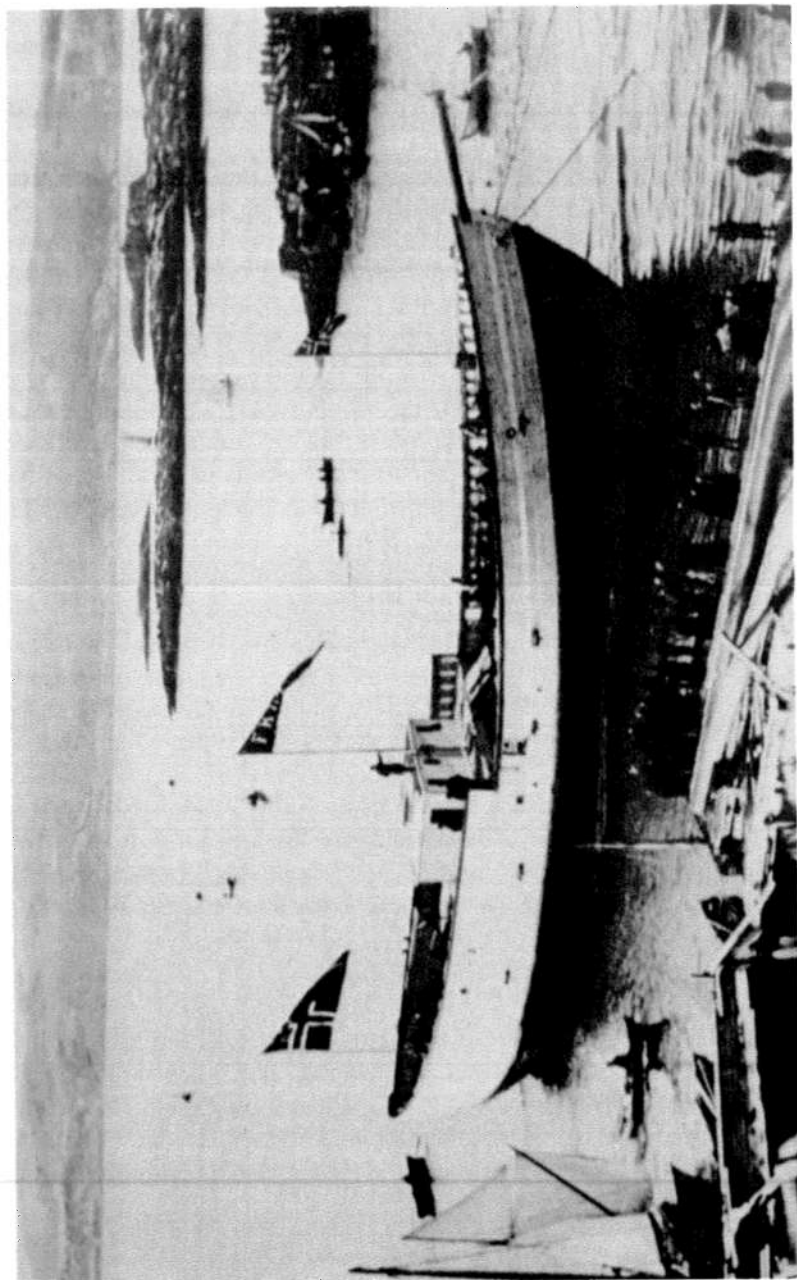
Polarskipet FRAM fyller hundre år i år. Hun ble bygget av den kjente skipsbyggeren Colin Archer og sjøsatt i Rekkevik ved Larvik den 26. oktober 1892. Det var Fridtjof Nansen som tok initiativet til dette verdens mest berømte polarskip, og det mest solide tre-fartøy som noensinne har vært bygget.

FRAMs tre eventyrlige ekspedisjoner i nordlige og sørlige polarfarvann under ledelse av Fridtjof Nansen, Otto Sverdrup og Roald Amundsen er både inngående og spennende beskrevet av de tre polarfarerne. Det er dramatiske beretninger om sterke menn og et stolt og solid fartøy som beseiret polarnaturens enorme krefter. Historien om FRAM utgjør ærefulle kapitler i norsk polarhistorie.

Mindre kjent er det som hendte med FRAM etter at hun kom til Horten 16. juli 1914. Roald Amundsens Sydpol-ferd var da over og skipets rolle som polarskip utspilt. Skuten ble ribbet for master og rær etter at Roald Amundsen hadde fått Stortingets samtykke til å ta alt han trengte av utstyr til å bygge en ny polarskute, MAUD, som stort sett var en kopi av FRAM. Den norske stat, som sto som formell eier, viste liten interesse for skipets skjebne, men heldigvis fantes det noen som så betydningen av å bevare FRAM for etterlekten. Kristiania Sjømannsforening (nå Oslo Sjømannsforening) dannet allerede i 1916 en komite som hadde som formål å vekke publikums interesse for å redde den gamle polarskuten. Etter et medlemsmøte i 1916 ble foreningens formann, skipsreder Chr. Christensen, anmodet om ta fartøyet i øyesyn sammen med sjøfartsdirektøren og en skipsingeniør.

De tre herrer la frem en besiktigelsesrapport fra Det norske Veritas sammen med en innstilling som konkluderte med en sterk oppfordring om å finne et sted hvor FRAM kunne bevares som museumsskip. Det ble opprettet en komite hvis første oppgave skulle være å skaffe nødvendige midler til veie. Dette var den første Framkomite.

Men folk som hadde god råd syntes ikke det var fornuftig å plassere penger i et gammelt skip. Sterke røster, selv innenfor Kristiania Sjømanns-

«Fram» på vannet like etter stabelvøpningen 26. oktober 1892.

forening, slo til lyd for at Fram heller burde hugges opp. Noen foreslo til og med i fullt alvor å lage møbler til foreningens festsal av det kostbare eiketømmeret FRAM var bygget av.

Den første Framkomite klarte ikke å mobilisere interessen for FRAM, og de før så ivrige medlemmene gikk trett. Komiteen ble oppløst. Men så tok Otto Sverdrup initiativet i 1925 til å danne den nåværende Framkomite. Kristiania Seilforening (nå Oslo Seilforening) laget et arrangement som innbragte ca. 10 000 kroner i komiteens slunkne kasse, mens en landsomfattende innsamling i komiteens egen regi ga et nedslående resultat. Pressen ble også engasjert. I mange år ble kravet om å bevare Fram holdt varmt i avisene, ikke minst takket være redaktørene Knut Domaas' og Frøis Frøislands utrettelige innsats for å påvirke opinionen.

Først i 1929 begynte myndighetene å røre på seg. Det ble nedsatt en offentlig komite som skulle bringe på det rene hva som måtte gjøres for å redde FRAM fra videre forfall. Men komiteen gjorde så lite at mange ble alvorlig bekymret for at hensikten med den var å bli kvitt polarskipet for godt.

Da var det at Otto Sverdrup og Knut Domaas tok saken i egne hender. De dro sporenstreks til Sandefjord der konsul og skipsreder Lars Christensen hadde markert seg som en av de største pionerene i pelagisk hvalfangst i Sørishavet og som forkjemper for norske interesser i Antarktis. Han tilbød dokking ved Framnæs Mek. Værksted, der han hadde store eierinteresser, og lovet 70 000 kroner til utbedring av skipets synbare mangler. Dermed kunne den private komiteen be regjeringen om å få skipet frigitt for reparasjon, med henblikk på å bevare det som museumsskip. Regjeringen var høyst sannsynlig glad over å slippe ansvaret for skipets fortsatte skjebne. Den offentlige komiteen ble oppløst, og den private Framkomite fikk disposisjonsrett over skipet. Det første skritt for å bevare FRAM var tatt.

Reparasjon for bevaring

Fjorten år etter sin siste ferd ble FRAM tatt til Sandefjord den 4. november 1928. Skipet var på dette tidspunkt helt avrigget, uten master og rær, og ga et skremmende inntrykk av forfall. Skroget hadde imidlertid ikke nevneverdige skader, og alle original-tegninger var i behold. Sverdrup sørget for at alle detaljer på skipet ble nøyaktig i overensstemmelse med disse tegningene.

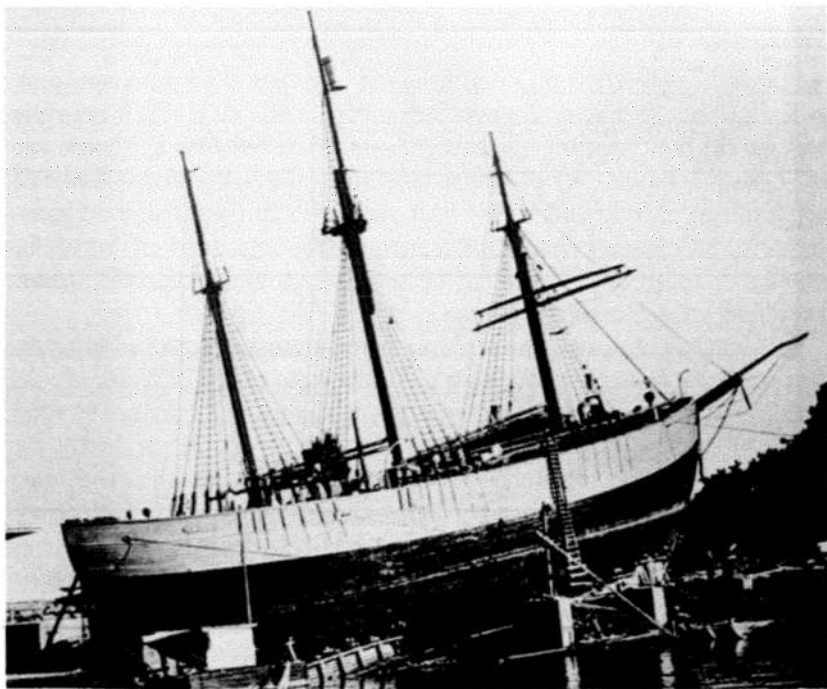
Reparasjonen kom på 105 000 kroner, hvorav Lars Christensen og Framnæs Mek. Værksted betalte over 75 000. Vemodig nok ble dette Otto

Sverdrups siste innsats for FRAM. Den 26. november 1930 sovnet han rolig inn, 76 år gammel. Han hadde reddet skipet for Norge og etterselektten.

FRAM under tak

Sverdrups kongstanke hadde vært at FRAM skulle trekkes på land og overbygges med stortoppen intakt, og Framkomiteen samlet seg om denne ideen. Men først måtte eiendomsretten klarlegges og tomtespørsmålet løses. Den 19. juni 1931 ble Framkomiteen den formelle eier av FRAM. Det ble flere års strid for å få løst tomtespørsmålet. Etter flere donasjoner var komiteens kassabeholdning kommet opp i 91 000 kroner, og gjorde det mulig å kjøpe ti mål av Løkenløkken på Bygdøy. Oslo Arkitektforening trådte til med gratis arrangement av en arkitektkonkurranse som ble vunnet av arkitekt Bjarne Tøien.

Mange protesterte mot byggeplanene, og det ble en heftig avisdebatt. Det endte med at Ringnes Bryggeri i oktober 1934 tilbød gratis tomt på Bygdøynes, og i mars året etter kunne Framkomiteen akseptere ingeniør

«Fram» hales på land sommeren 1935. Opphalingen tok over to måneder.

Fr. Selmers tilbud om å oppføre Framhuset for kr. 193 000,- basert på Bjarne Tøiens tegninger.

FRAM hadde ligget i Horten og ventet på sin skjebne. Nå måtte hun slepes til Bygdøynes under ledelse av den entusiastiske FRAM-veteranen, kaptein Oscar Wisting, som hadde vært med og plantet det norske flagg på Sydpolen i 1911. Landsettingen på Bygdøy foregikk ved hjelp av en to hestekrefters motor som arbeidet i to måneder med opptrekkingen. Det forteller sitt om den store forsiktighet som måtte utvises.

Ved Framkomiteens årsmøte i 1936 var de innsamlede midlene kommet opp i 252 000 kroner. Av dette hadde Ringnes Bryggeri bidradd med kr. 85 000,-. Av andre større gaver var en bil som ved utlodning innbragte kr. 20 000,-. Foruten kr. 19 000,- til kobbertekking av taket, bevilget Stortinget kr. 20 000,- til dekning av reparasjonsregningen ved Marinens Hovedverft i Horten. Og fra Norges Rederforbund kom en gavesjekk på kr. 5000,-. Takket være disse gavene kunne huset ferdigstilles etter de opprinnelige planene. Innvielsen av Framhuset på Bygdøynes fant sted 20. mai 1936 i nærvær av H. M. Kong Haakon VII.

Vedlikehold

Vedlikehold av FRAM og Framhuset har vært fremst i Framkomiteens bevissthet i alle år etter at skipet ble trukket på land i 1935. Til å begynne med var det mest soppangrep i skroget som voldt bekymring, senere var det lekkasjer i husets tak og vinduer som sannsynligvis kan føres tilbake til eksplosjonen på Filipstad i 1944. Alt vedlikeholdsarbeid har vært gjennomført ved hjelp av egne midler, men selvsagt også ved en betydelig tapping av ressursene. Totalt har de siste års vedlikeholdsarbeid kostet Framhuset ca. 4,5 millioner kroner.

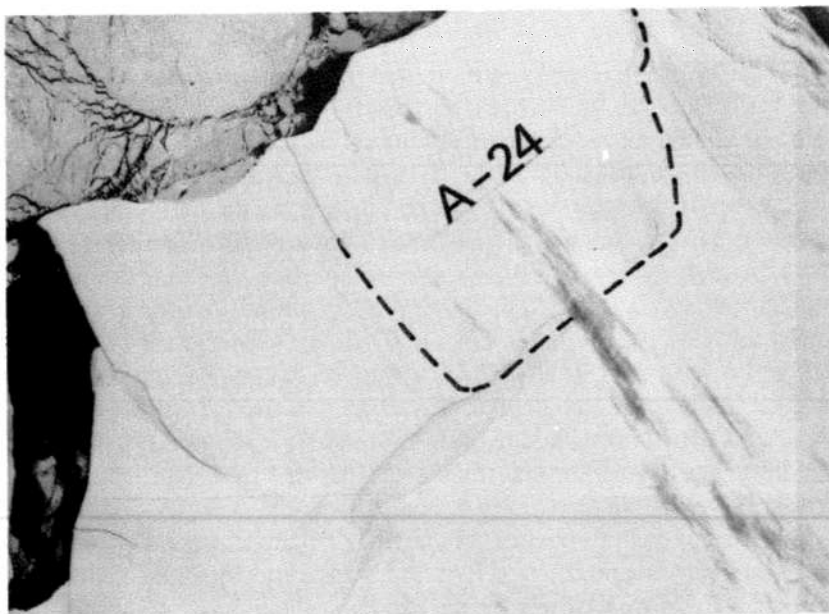
Utstillingene i Framhuset har gjennomgått en total fornyelse i løpet av de siste par år og har øket museets renommé som en av Oslos største og mest publikumsvennlige turistattraksjoner. Interessante kart og et stort utvalg fotografier fra arktiske og antarktiske farvann gir en livfull og informativ historisk fremstilling først og fremst av de tre FRAM-ferder, men også av andre store norske polar-ekspedisjoner. En utstilling av arktiske og antarktiske dyr og fugler, og en presentasjon av livet og naturen i de kalde og fjerne polarfarvannene, har blitt spesielt godt mottatt av det store publikum, uansett alder, nasjonalitet og bakgrunn. Men den største attraksjonen i museet på Bygdøynes vil alltid være FRAM selv, den ærverdige polarskuten som for hundre år siden gjorde Norges navn kjent ute i verden med sine strabasjose ferder i polarområdene både i nord og sør.

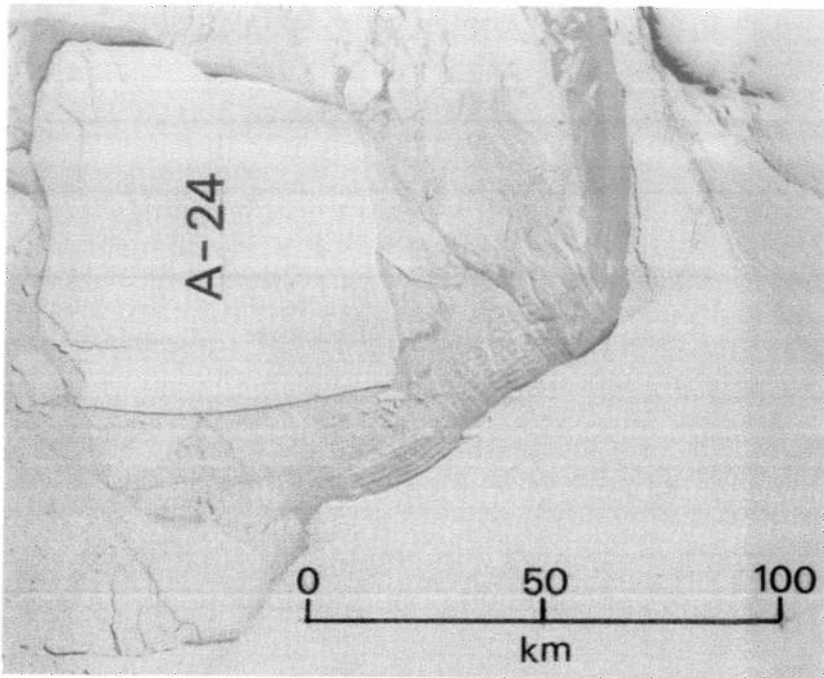
Gigantisk isfjell i Sør-Atlanteren

Av Olav Orheim

Et av de største kjente isfjell brakk av fra Filchner-Ronne Ice Shelf i Antarktis i juni 1986. Det var på 83 x 73 km, og inneholdt nok vann til å dekke det norske forbruket i 1000 år. Det har fått betegnelsen A-24, og truer i skrivende stund skipsfarten i Sør-Atlanteren.

Fig. 1 viser en del av den flytende isbremmen (issjelfen) ved det sørlige Weddelhavet før isfjellet kalvet av. Denne delen kalles gjerne Filchnerisen. Dette bildet og Fig. 2 er tatt fra den amerikanske Landsat-satelitten. Som man ser er det en stor sprekk tvers over breen, sprekken i bildet er omtrent 100 km lang, og opptil 10 km bred. Den har vært kjent helt i fra det Internasjonale Geofysiske År i 1958, og har fått navnet «The Grand Chasm». Det har i de senere år vært gjettet at denne delen av breen ville

kalve ut i havet, men ingen visste når. Både Argentina, Sovjet og Tyskland hadde stasjoner her på Filchnerisen, men tyskerne og russerne brukte sin bare om sommeren, og Argentina flyttet sin stasjon i 1985. Det var svært heldig — eller fremsynt!

Det var således ingen mennesker på Filchnerisen da den sprakk under den Antarktiske vinter for seks år siden. Vi vet fra satellitobservasjonene at kalvingene skjedde ved at isbremmen gled ut i havet, uten å velte, men vi vet ikke om det skjedde med bulder og brak. Letingen i jordskjelv-registreringer har ikke funnet rystelser som med sikkerhet kan tilskrives kalvingen.

Fig. 2 viser A-24-isfjellet i havet i sørlige Weddelhav like etter avbrekkingen. I alt brakk det av 20 000 (?) kvadratkilometer av isbremmen. Den delte seg i fire store stykker, hvorav A-24 var størst, og mange små. Alle isfjellene gikk først på grunn, men A-24 begynte så å flyte nordover i Weddelhavet i 1991.

Fig. 3 viser isfjellets rute frem til mars 1992. Som det fremgår kom det i oktober 1991 ut i området ved Syd-Shetlandsøyene, og fra da av har det beveget seg nordover og østover i det sørlige Atlanterhav.

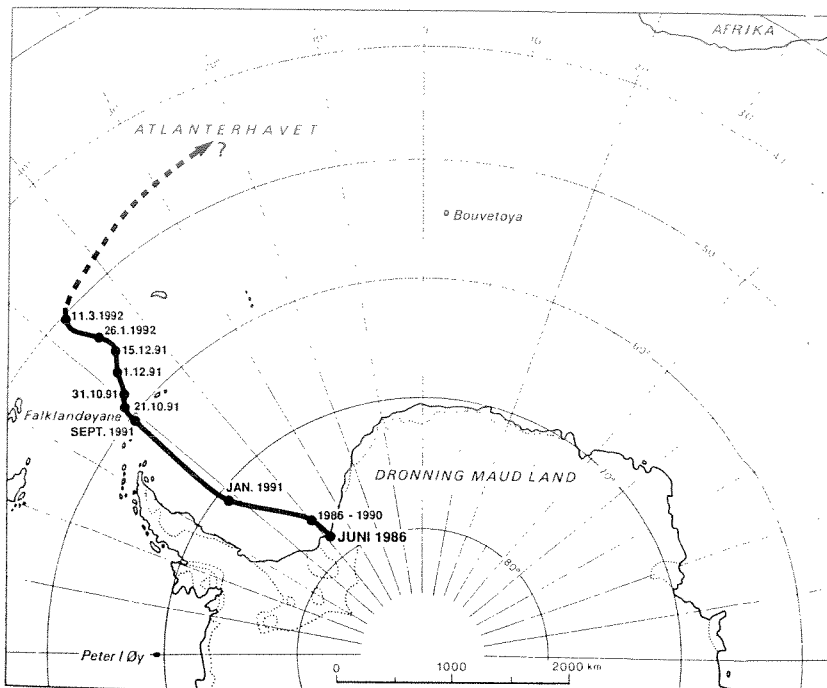
Isfjellet A-24 var i mars 1992 fremdeles over 70 x 80 km stort, dvs. i areal større enn Vestfold fylke, og det rager 30 m over vannet. Det hadde en masse som var 1 million ganger større enn de største oljeplattformene som er det største mennesker hittil har skapt til å beveges på havet. Det drives av vind, og av strømmer ned til 200 m dyp. En så stor gjenstand i havet er selvsagt lett synlig, både med øyet, og på radar. Men fra isfjellet brekker det stadig av mindre biter, og disse isknultene kan ta andre retninger enn det store isfjellet. De små isfjellene drives først og fremst av overflatestrømmen.

En isknult på f.eks. 100 tonn vil ikke rase mer enn en halv meter over vannflaten, og vil være umulig å se i tide hvis det er litt sjø. Den vil allikevel være stor nok til å slå hull i en vanlig båt som treffer den i fart. Derfor er det de små isfjell, som er vanskelig å oppdage, som er den største faren for skipsfarten.

De fleste kjenner historien om Titanic, som gikk ned på jomfruturen i 1912 da båten traff et isfjell i Nord-Atlanteren. Men til tross for oppmerksomheten om disse isfjellene i nordlige farvann, blir de små sammenlignet med de mange store som brekkes fra isbremmene rundt Antarktis. I Sørishavet flyter det til enhver tid 200 000 isfjell, og hvert år kalver det fra Antarktis like mye is som hele verdens vannforbruk. Mange har derfor spekulert i å utnytte isfjellene. I 1970-årene ble en del slik forskning til og med finansiert av prins Mohammed Al Faisal av Saudi-Arabia. Men han mistet tilsynelatende interessen da beregninger viste at det ikke ville være mulig å taue et ubeskyttet isfjell fra Sørishavet til bruksområder nord for ekvator.

Mulighetene for isfjellutnyttelsen i vannfattige strøk på den sørlige halvkule er større. Den dagen tilstrekkelig risikovillig kapital er tilgjengelig, og kjøpere er villige til å betale for vannet, blir det sikkert gjort et taueforsøk. Men det vil kreve flere av verdens største taubåter. For bare de store isfjell, med areal på minst 500 mål, er av kommersiell interesse. Et lite isfjell vil smelte bort på veien. Det er beregnet at tauekostnadene for et slikt isfjell vil være en tre-del av vannverdien levert vestlige Australia, men det er stort usikkerhet knyttet til kostnadene ved ilandføring. Slike isfjell som stikker 200 m dypt vil ta grunn flere kilometer fra land.

Et isfjell som A-24 vil etterhvert brette opp og smelte, men det vil antagelig «leve» enda ett års tid i åpent hav, dvs. til ut i 1993, før de siste bitene forsvinner av syne. Hvor fort nedbrytingen vil foregå avhenger av hvor langt nordover det driver, altså i hvilken vanntemperatur det kommer. Så lenge isfjellet var innenfor drivissonen gikk nedbrytingen meget langsomt, både fordi vanntemperaturen er lav, og fordi drivisen reduserer

bølger og dønninger, som også har nedbrytende virkning. Det er ikke utenkelig at den neste norske Antarktisekspedisjonen kommer til å møte A-24. Ekspedisjonen skal foregå med to fartøyer fra desember 1992 til mars 1993, og kommer til å krysse Sørishavet flere ganger. Det er helt sikkert at dersom ekspedisjonene er i nærheten av isfjellet vil den ta en avstikker for å se på det, for dette er et av de virkelig imponerende naturfenomenene. De to fartøyene som skal brukes denne gangen, Lance og Polarbjørn, vil hver bruke over fire timer før de har passert isfjellet!

Omkring 1. april brakk isfjellet i fire biter, hvorav den største var 24 x 44 km og den minste 8 x 44 km. Isfjellene har nå drevet uventet langt mot vest og nord. Den 21. mai 1992 var isfjellene innen en avstand av 10 nautiske mil fra hverandre, i posisjon rundt 49°12' S og 54°30' V, d.v.s. nordøst for Falklandsøyene.

Longyear City Hospital Del 5b 1945–46 Legekone i Longyearbyen

Av Unni Smith

Mitt første møte med Arktis

En dame, noenogtyve år gammel, født og oppvokst i Vestfold som er kjent for å ha et blidt og vennlig landskap, stilte kanskje ikke med de beste forutsetninger for en raskt bestemt overvintring på Svalbard. Men med røtter i dette fylket med hvalfangsttradisjoner, hadde jeg muligens arvet en viss sans for opphold i polare strøk. Som nygift og uten barn var det ikke så vanskelig å rive seg løs. Ekteparet Unni og Edward Smith forlot således sitt daværende oppholdssted Horten i 1945, med kurs for Spitsbergen. Dengang var det som kjent ingen flyforbindelse og i kraftig stampesjø fikk man klamre seg til køyekanten i lastebåtens lugar på veien over Nordishavet.

Innseilingen i Isfjorden er beskrevet av mange. Den er nesten ubeskrivelig storslagen, og de tempelaktige og himmelstrebende fjellene gjorde oss virkelig betatte. Vi ankom Longyearbyen 10. oktober 1945. Det var en gråkald ettermiddag vi la til ved «Gamlekaia». Selve byen var ikke lenger noen by, men nærmest en ruinhaug. Men vi glemte både været og det triste synet på grunn av den hjertelige mottagelsen vi fikk av folk som hadde møtt frem. Neste dag ble vi transportert i lastebil opp til Sverdrupbyen og sykestuen som lå der. Bygningene i Sverdrupbyen hadde tyskerne ikke rukket å ødelegge under raidet i 1943.

I gjenoppbygningens tegn

Overalt i byen var det livlig virksomhet, og håndverkere av mange arter arbeidet med bygg og installasjoner av diverse slag. I Gruve I var det også travelhet og arbeidsiver. Alle var besjelet av tiltakslyst etter uvirksomme år og stopp av gruvedriften. Svært mange av dem som var vendt tilbake etter krigen, satt inne med stor erfaring etter tidligere arbeid for Store Norske. Karakteristisk for pågangsmotet og et klart uttrykk for den råderde

optimisme, er følgende dikt. Tre utvalgte vers av ingeniør Ludvig Larssen som ble lansert i stedets underholdningsavis *Mørketiden* siteres:

Ruiner er hva vi kan se —
i gryingen
og flittig folk vil den skal skj
fornyingen

Vår dag skal bli som engang før
Vi vil det jo
En kullstrøm skal nå frem til sør
hvor våre bo

Et frossent land skal atter gi
vårt eget land
En varmestrøm skal atter gli
gi varmebrann.

Sykestuen

Sykestuen var et en-etasjes, rødmalt, hyttelignende hus. Det var en gammel kontorbygning og tidligere beskrevet i Polarboken 1989—90. Vi hadde fått oppover et røntgenapparat, men hadde ingen plass til det. Da var det at vi fikk den idé å plassere det i baderommet og simpelthen ofre badekaret. Det ble gjort og rensligheten måtte foregå i badstuen som befant seg på stor-messa. Vårt felles oppholdsrom for pasienter, betjening og besøkende, ble en slags stue med salongbord, et par lenestoler, noen pinnestoler og en divan. Dessuten hadde vi et gammelt radioapparat som bare tok inn Moskva.

Den daglige virksomhet

Det var fast kontortid om formiddagen, men det kom ikke bare pasienter. Ofte kom folk som bare ville ha en prat og ville snakke om private bekymringer og familien hjemme på fastlandet. Så lenge båttrafikken var igang var det ekstra livlig. Sykepleiernes oppgave var naturligvis å assistere legen og stille pasienter. Store inngrep på operasjonsstuen var det ikke så mange av fordi vi heldigvis ikke hadde større ulykker. Sykestuen ble på mange måter et treff-sted og sykepleier Ruth Wold og legekone Unni ble enslags vertinner. Over en kopp kaffe kom samtalen raskt igang om små og store begivenheter, og det ble også fortalt diverse jakt- og bjørnehisto-

rier. Vi fyllte kanskje en slags sosial oppgave fordi det ikke var noe familieliv i Longyearbyen, og mange sikkert savnet dette. Det var ingen belastning å ha så mye besøk som vi fikk etterhvert. Tvert om vi satte stor pris på det og hadde mye glede av det. For sykepleierens del endte det til og med med ekteskap. Hun giftet seg med direktøren, Joachim Lindholm, som var en aktiv og munter herre. Han var alltid tidlig på beina hver morgen. På sin vei til Gruve I passerte han sykestuen og som morgenhilsen banket han i veggen med sin knortekjepp. Dette var faktisk fast rutine som vi satte stor pris på. Han var elsket av gruvefolket for sin usnobbethet og upartiskhet, og han var alltid arbeidsglad og hadde en humoristisk replikk på lager til enhver tid.

Fritidsaktiviteter

I mørketiden ble det mye innendørs aktiviteter. Vi hadde gymnastikk, turnforening, sangkor og ganske mye selskaperlig samvær. En tid drev søster Ruth og jeg med håndarbeid og søm, og en gammel symaskin var i sving i timevis. Edward var ikke begeistret for denne virksomheten, som han mente var miljøforstyrrende, og han fortrakk derfor til kontoret for å fordype seg i bøker istedenfor å holde oss med selskap. I messa ble det en del

Jeg setter meg ikke til å tute – selv om jeg treffer en vindusrute. Tegn. K. Torp.

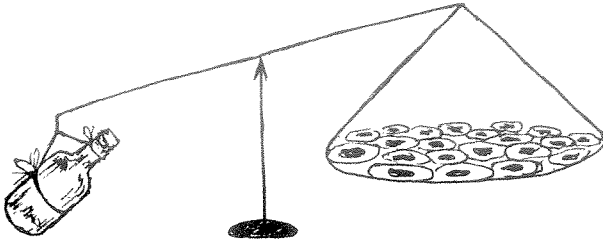

Jeg håper å rekke hundre kabaler før hanen galer. Tegn. K. Torp.

kabal og kortspill og man kunne ofte høre vakre ord som: «kongedjebel, damepurker, ruterømmek og knekteskurker». Vi hadde også skytekonkurranser. På et loft i funksjonærmessa skjøt vi med salonggevær og utendørs med colt-pistol. Deltagere var funksjonærene og oss to kvinner. Til å begynne med fikk vi stille i egen klasse og det ble sagt at «de setter seg ikke til å tute — selv om de treffer en vindusrute.» Men vi traff ingen rute, derimot traff vi skiva. Og det hendte vi traff blinken og det resulterte i at vi måtte stille i klasse med gutta. Ved høytider og festlige anledninger hadde vi mye sang og musikk. En kvartett hvor også doktoren deltok, underholdt seg selv og andre. Det ble også laget en revy. Noe måtte man finne på, for kino hadde vi ikke. Viser og dikt ble laget og kom i avisen.

I løpet av høsten var det endel muntre episoder. Det kom f.eks. is tand et veddemål en dag i funksjonærmessa. Etter å ha spist lunsj, skulle jeg få en flaske whisky av Lindholm hvis jeg i tillegg til lunsjen spiste 20 speilegg. Jeg gikk med på dette. Halvveis i egg-fortæringen var det et egg som var råttent, men jeg hadde da allerede spist litt av det. Jeg fikk tilbud om et nytt istedenfor det råtne, men avsto, spiste resten av det råtne og deretter siste halvparten av eggene og vant flasken.

Tyve speilegg etter aftens fortært. Tegn. K. Torp.

Vi hadde tradisjonell høstfest 1. desember i arbeidermessa og 8. desember i funksjonærmessa. Det var stor stemning begge steder med taler og sanger. Lørdagskveldene tilbragte vi som regel i funksjonærmessa etter kveldsmaten. En situasjonsrapport fra en slik lørdagskveld (utdrag fra *Mørketiden*): «Det er lørdagskveld i messa. Aftens er spist. Noen sitter i den ytre stuen, noen i den indre. Alle er tvilende, forventningsfulle. Noen spiller kort. Noen snakker om en drink. Andre skuler mot Lindholm, det er ham det avhenger av. Plutselig så spilles det «kul», et slags kort-spill. En flaske kom på bordet og snart var stemningen på topp. En vinner flasken. Den settes ut igjen, tapes og vinnes. Innholdet blir fylt i glass. En vinner to glass, en vinner fire. Alle tømmes som ett. Aftenen er reddet. Handbak . . . . Ett glass til vinneren, taperen lurer seg til et glass. Talen blir etterhvert roe høyrøstet. Unni sitter på fanget. En ingeniør holder tale, en blir trett, hjelpe i seng. En går tur, kommer tørst tilbake. Noen spiller «høyeste spar». Det er lørdag — absolutt lørdag. Neste dag er søndag. Ingen spiser frokost. Noen spiser middag. Noen står ikke opp. En står opp til bridge-turnering. Det er absolutt søndag . . . .».

Det mannsdominerte samfunnet

Som tidligere anført var det 12 kvinner blant de 300 personene som overvintret i Longyearbyen. På et slikt sted kunne en tenke seg at det skulle oppstå problemer for endel. Det var intet familieliv, ingen barn og derfor ikke skole eller lærer, ingen kirke, ingen prest og ingen sysselmann eller politimyndighet. Som kapteinen på et skip, tok direktøren seg av alle nødvendige oppgaver som ble gjennomført på en utmerket måte.

Etter en mørketid med tildels kraftige stormer og snevær horisontalt, med lommene fylt av sne etter få sekunder utendørs og en vindstyrke som

gjorde at man måtte krøke seg sammen og ofte endte med ett skritt frem og to tilbake, øynet man en gang i slutten av januar «dagranda» som det heter der nord. Man skimtet litt dagslys i horisonten og det øket etterhvert i tiden fremover. 18. mars var det sol i Sverdrupbyen for første gang, men solfesten hadde vi hatt på forskudd. Den ble holdt lørdag 9. mars. Denne festen var en spesiell opplevelse. Riktignok hadde vi hatt julefeiring og til og med med juletrær og hjemmelaget pynt. Men jeg tror julehøytiden var den tid man tenkte mest på familien hjemme i Norge eller fastlands-Norge som det nå heter. Og god julestemning i gammeldags forstand ble det ikke.

Livslust og virketrang øket etterhvert som solen kom høyere og høyere på himmelen. Det ble skiturer — og for noen jaktturer — og vi fikk turer med Garnisonens hundespenn. På blank is over fjorden ble det stor fart og den som hang etter sleden roterte som en snurrebass og ble både gul og blå etter diverse møter med isen.

Utpå våren kom et flyslipp med post og jeg fikk 27 nummererte brev fra min mor i Horten og nøyaktig referat fra det som hadde hendt i løpet av vinteren. Blant annet hadde en av mine søstre giftet seg og det bryllupet var ett av to som vi gikk glipp av den sesongen.

17. mai kom første båt. Det var midt i vårløsningen og vi vasset i snesørpe til knes. Med båten kom det julepakker, så det ble nærmest reprise av julefeiring den dagen. Det kom også nye folk med båten og forsyninger som skulle ha kommet om høsten. Nye folk ankom til Store Norske, gruvearbeidere også, og sysselmann Balstad. Det ble stor mottagelse i messa og livlige samtaler kom igang. Vi var ivrige etter å få høre nytt.

En av de nye som kom stilte følgende spørsmål til karene i messa: «Åssen greide dere å holde ut vinteren uten kvinnfolk da?» Men ingen svarte på spørsmålet, det ble nærmest «overhørt», man fant det vel upassende. Naturlig nok var det mange som savnet familie, ektefelle eller kjæreste. Man kunne tenke seg at interessen for sitt eget utseende ble mindre og oppførselen mer likeglad og lite hensynsfull. Men slik ble det ikke. Skjegget grodde riktignok for det var vel en slags mote. Men selv om det kvinnelige innslag var lite, er det tenkelig at det har hevet adferden på et litt høyere nivå enn den ellers ville ha vært.

Longyear City Hospital

Del 6. 1946–47 og sommerhalvåret 1948

Av Herman Ziegler

Mitt Svalbardeventyr startet en sommeraften i 1938 på Døråseter i Rondane. Fire fotturister ble sittende sammen ved peisen om kvelden. En av dem hadde vært proviantsjef i Longyearbyen i fire år. Han hadde en masse å fortelle. Og den yngste av de fire, en medisinsk student, ble bitt av Svalbardbasillen i løpet av kvelden.

«Dit skal jeg når jeg engang blir lege», sa jeg inni meg. Så ble det medisinsk embetseksamen i 1943, deretter jobb i Lesja og Dovre distrikt et par år, og så ett år på fylkessykehuset i Molde. Stor takk skylder jeg overlege Harbitz som, da han var blitt kjent med mine lønnlige Svalbardplaner, tok seg av min kortvarige kirurgiske utdanning.

Sommeren 1946 ble stillingen som verkslege i Longyearbyen ledig. Det meldte seg en eneste søker — undertegnede. Og i begynnelsen av august gikk det unge og nokså nygifte paret Ziegler i land i Sveagruba etter tre døgn med *D. S. Stamsund* over Nordishavet.

Vi ble i Svea ett døgn mens noe materiell til gruvedriften der ble bragt i land. Derværende verkslege og hans medarbeidere ønsket oss velkommen til de arktiske breddegrader med traktering av vått og tørt (isbjørnkjøtt) og historier til sent på kveld.

Longyearbyen var neste stoppested. Min kjære Dagny var i slekt med den svenske professor Nordenskiöld og gledet seg sikkert over å se Nordenskiöldtoppen kneise mot himmelen innenfor det flate Platåfjellet. Det var lørdag aften da vi kom til Longyearbyen. Vi ble installert i sykehuset oppe i Sverdrupbyen og ønsket velkommen av de to sykesøstrene. Tidlig søndag morgen ble vi vekket av en flokk som også ville ønske doktorparet velkommen, og som sannsynligvis også ville skaffe seg rede på hva det var for slags folk de hadde fått oppover. Flokken bestod av 4-5 ingeniører og 4-5 kontorkarer. De kom fra funksjonærmessa hvor de i løpet av natten hadde feiret den avtroppende verkslegens siste dag. Han var ikke selv med dem, søvnbehovet hadde antagelig overmannet ham. Han hadde vært verkslege der i ca. tre måneder.

Det lille sykehuset i Sverdrupbyen var i omtrent samme forfatning og

hadde omtrent samme utstyr som dr. Smith har skildret i sin artikkel i Polarboken 1989—90. Mellom det vesle røntgenrommet og det felles oppholdsrommet var det enkel panelvegg. Min kone har bestandig elsket blomster. Hun hadde bragt med seg frø og løker av forskjellige slag. Av aur, hestemøkk og kunstgjødsel laget hun blomsterjord og fikk finfin start i pottene. Men så døde løkene. Det skjedde etter at røntgenapparatet hadde vært i bruk og strålebunten hadde vært rettet mot sideveggen, den tynne panelveggen. Spirende frø og voksende celler drepes som kjent meget raskt av røntgenstråler.

Sykehuset var en enetasjes brakke med ni nokså små rom: ett soverom for sykepleierne, ett for legeparet, to pasientrom, ett fellesrom, kjøkken, legekontor, operasjonsrom, og røntgenrom. Gangen var venteværelse. Stubbloftet hadde en høyde på ca. en meter på det høyeste. Der opppe var det lagre av medikamenter, cellstoff, bomull og bandasjesaker, samt en glassballong med jodbensin. Fra fyrrømmet i kjelleren gikk en pipe opp gjennom midten av huset. Det blåste ofte kraftig i Longyearbyen, og det hendte at vi måtte krype over bakketopper når vi var ute om vinteren. En dag ble det brann i sykehuset der hvor pipa gikk gjennom taket. I sterke vindkast hadde taket en tendens til å lette litt på seg, og derved hadde pipa fått en bruddspalte tvers gjennom seg like oppunder taket. Og når taket lettet på seg og tok med seg den delen av pipa som var oppå taket, ble det en spalte mellom de to bruddendene av pipa, og der slo flammene ut når det var god fyr under kjelen i kjelleren. Og det var det gjerne når stormen raste og vinden pep gjennom den glisne brakka. Under noe hektiske og dramatiske forhold ble jodbensinen og andre brennbare saker berget og vi fikk slukket brannen. Den gangen.

I det nye sykehuset, som ble tatt i bruk nede i Nybyen (på Navarhaugen) på vårparten hadde vi også tilløp til brann som heldigvis også ble slukket. Og i funksjonærmessa hendte det samme, der ble brannen slukket med vannbøttene som fantes i huset, en stor balje såpevann (klesvask), samt en stor kasserolle med betasuppe. Nød bryter alle lover. Brannslukningsapparatet var tomt for anledningen.

Siste båt til Norge hadde forlatt Longyearbyen i november, og polarnatten ruget over det lille samfunnet. Den vinteren var det 648 mennesker i Longyearbyen hvorav 620 menn og 28 kvinner. I slutten av november ble det feiret stort bryllup. Sysselmann Håkon Balstad og Liv Hodne Gullvåg giftet seg, i tre heile dagar til ende. Gjestene kom og gikk, og kom igjen, for gruvedriften var jo igang natt og dag, og jobbene måtte passes.

Litt senere ble det jul. Og da skulle det være julemat. Til vanlig var

kostholdet et litt mørkt kapitel. Da vinterforsyningen med matvarer kom oppover med siste båt var bayen (fjorden) frosset innerst, slik at forsyningene måtte losses på iskanten noen kilometer ute og transporteres innover på isen. Endel gods ble stående natten over, derfor frøs potetbeholdningen, tomatene, sitronene, ølflaskene og annet, og en stabel klippfisk blåste i råken. Det ble hermetikk opp og hermetikk i mente den vinteren, og tørkede potetflak i hampesekker (et lager fra krigens dager).

Verkslegen fotografert i mars 1992.

Men nå gledet alle seg til julematen. Førte smågriser var kommet oppover tidligere på høsten, de var føret på skyllene fra spisemessa, og til juledagsmiddagen ble 20 griser slaktet. Appetitten på ferskmat var stor, antagelig større enn magene kunne tåle, de var jo bare vant til hermetikk. Og resultatet ble en veritabel enterittepide-mi, d.v.s. en brakende «spring-på-dør». Arme tapre, staute gruvearbeidere, at ikke engang juledagsmiddagen skule få gi dem en velfortjent glede i det harde og kum merlige livet der oppe. Det var ikke til å undres over at de kunne fristes til å se litt ublidt på doktoren (verkslegen) som skulle være stedets helsemyndighet og overvåke at de ikke ble servert mat som var helseskadelig.

I denne forbindelsen kommer jeg til å minnes en annen begivenhet av lignende slag. Det var en tidlig morgenstund midt på svarteste vinteren at verkslegen hadde tatt seg en liten tur utenfor sykehuset før kontortiden skulle begynne. Det var ca. 20 kuldegrader. Så kom en gruvearbeider og sa: «Ja doktor, i natt har vi nu hadd det igjænn». Jeg forstod at det atter hadde vært et unisont angrep av springpådør, og at man mente at hermetikken hadde vært bedervet. Jeg forsøkte å slå det bort i spøk, og sa: «Ja, da var det vel trangt om plassen i kjelleren da?» Det var nemlig gammeldass med tre hull for 72 mann i hver brakke. Men karen svarte: «Å nei far, der var det nok ikkje plass, dæm satt som kråka bortover bakken». I 20 kuldegrader. Stakkars folk. Verkslegen måtte gi opiumsdråper til de verste enteritt-tilfellene, og siden gikk han på spisemessa og fikk åpnet en av de mange hermetiske pølseboksene, 10-liters bokser, vi tok en som kjøkkenpersonellet mente kunne være litt bulete med mulige tegn på tvilsom kvalitet. Med hjertet godt oppe i brystet og i alles påsyn inntok så busedoktoren et passelig måltid pølser. Litt gråfarget var enkelte biter, men de smakte normalt og i løpet av de neste spennende timene skjedde det ikke noe påfallende i doktorens fordøyelsesorganer. Prøven var overstått for denne gangen.

Et annet forsøk på å glatte over matvareproblemene gjorde jeg ved å begå en vise, pølsevisa kallet, eller også busevisa som enkelte døpte den. Forfatteren selv fremførte den i lokalradioen, d.v.s. minisenderen i bergmesterskøyta som da stod i vinteropplag på land. Senderen hadde noen kilometers rekkevidde, nok til å høres i Longyearområdet. Dette var min første og eneste opptreden som visesanger på luften. Visa lyder som følger:

Busevisa

Mel.: Volga, Volga

Det er juletid på Svalbard
mørket ruger dag og natt,
folket lengter etter lyset,
for de fleste er litt matt.

Ut av halmens lune reder
bort til spisesalen stor
tumbler Ola, Pål og Peder
for å gå til julebord.

Det var harde glupske karer
som til julebordet kom,
og de sure pølser farer
ned i sulten busevom.

Men i nattens mulm og mørke
lengter pølsa ut igjen,
og i brakka blir det uro,
aller mest i kjelleren.

Akk ja ondt det lider ofte
stakkars sulten gruvebus
når han ligger og må skofte
og knapt tåler ta en snus.

Men det nytter ei å klage
over denne pølsefest,
intet hjelper for hans mage,
hverken doktor eller prest.

Men det lysner nok omsider,
sola titter atter frem,
og det kommer bedre tider,
bedre pølser og med dem.

Av medisinsk interesse er også et minne fra juleaften. Da fikk en av kar ene mageblødning som medførte at han både kastet opp blod og leverte blod den andre vegen. Han var temmelig utblødd, og vennene hans ble tilkal t og tappet for en halvliter hver etter en enkel forlikelighetsprøve under mikroskopet. Rhesus eller HIV visste vi intet om den gangen. Det ble 4—5 blodoverføringer i løpet av et langt døgn, og så kom han heldigvis over det.

Midtvinters fikk den ene sykesøsteren akutt blindtarmbetennelse. Det gikk også komplikasjonsfritt. Større gruveulykker var vi spart for under mine to Svalbardopphold, men endel arbeidsskader inntraff, så som beinbrudd, kjevebrudd, ryggbrudd, en avslitt sene, et knust øye, o.l., men ingen dødsulykker.

Den vanlige forkjølelsepandemien som hadde vært et velkjent fenomen hver vår når første båt ankom med fersk smitte hjemmefra, fikk vi oppleve en parallell til engang utpå vinteren. Da kom nemlig den russiske sjefen og fem unge ingeniører på besøk fra Pyramiden og spanderte russisk virus på oss.

Tidlig på våren var det nye sykehuset på Navarhaugen ferdig og vi flyttet inn der. Dette var en stor forbedring på den helsemessige sektoren. Det var to fulle etasjer, rikelig plass, og så mange rom at ikke alle ble tatt i bruk med en gang, spesielt ikke de som var disponert for epidemiske sykdommer. Helsepersonellet hadde det bra, men til sine tider kunne det være ganske travelt også. Utearbeidere var nemlig i virksomhet i flere skift med gjenoppbygging, og i gruva gikk driften for fullt i tre skift. Bare søndag var det stopp fra kl. 08 til kl. 24.

Verkslegen hadde vakt fra den dagen han tiltrådte til han fratradte, natt og dag.

I mai ble jeg tilkalt til Sveagruva for å hjelpe verkslegen der med et vanskelig kasus. Da var gruva i Longyearbyen stengt i tre dager, nemlig fredag 17. mai, lørdag 18. og søndag 19. Vi reiste med beltetraktor over passet til Reindalen, derfra innover fjordisen til Svea, og samme rute tilbake. Det tok ca. 10 timer hver vei. Traktoren hadde svære, brede belter og trakk etter seg en slede på meier. Denne var ca. 3 meter bred og 6-7 meter lang, hadde karmen og var lastet med fem passasjerer — en hjelpe-mann, en telegrafist, en kontorist, en doktor og en doktorfrue, dessuten endel maskinelt utstyr som skulle over til Svea. Bakerst på sleden var det en liten kahytt med inngang fra baksiden. Passasjerene satt mellom alt godset, godt påkledd i kulda. Doktorfruen satt i en lun sovepose med armene nedi posen og med ryggen mot forsideveggen av kahytten. På traktoren satt han Teodor, som var føreren og sjefen.

Oppover mot Reindalspasset var det et alvorlig spell for traktoren i den løse snøen. Det var til sine tider nødvendig å stange seg noen sledelengder frem for så å rygge og ta fart og stange seg frem igjen. Et sted var det et søkk mellom to små koller. Idet han Teodor ga fers forover, ble det et slikt rykk at kahytten løsnet i bunnfestet og kom på 60 graders hell bakover slik at det ble en slukt på forsiden av den. I denne slukten forsvant doktorfrua i

Doktorfrua på stedeferd i sovepose med hodet ned og fotenden i været.

soveposen, med hodet ned og fotenden i været. Like etterpå var det behov for å rygge for å ta fart påny. Sleden nærmet seg da motbakken på baksiden. Noen meter til og kahytten ville blitt presset mot bakken bakenfor og klemt på plass igjen. Dog ville den ikke ha kommet helt på plass, — et flatklemt doktorfruehode ville ha hindret syltepressen i å gå helt vegg-i-vegg. Teodor hadde en diger stivfrossen parkas på, og han verker så eller hørte noe bakom ryggen sin. Doktoren og telegrafisten hadde tatt skiene på og forlystet seg med å gå litt oppover i skråningen. Vi så tydelig hva som var i ferd med en skje. Vi skrek og ropte til Teodor, selvsagt uten effekt i all motorlarmen, og satte kursen loddrett ned mot traktoren, håpløst klare over at vi hadde ingen sjanse til å nå frem i tide. Det var uten overdrivelse redselsfullt. I halvtolvte time hadde kontormannen oppfattet situasjonen. Han satt på sleden, derfra hoppet han ned, løp frem til traktorføreren og fikk avverget katastrofen.

Da vi var kommet gjennom passet rastet vi i Reindalen. Teodor var en barsk kar, han spøkte, slo seg på lårene og sa likesom beklagende: «Og æ som nærpå hadde dræft doktorkjerringa au». Senere gikk det imidlertid sterkt inn på ham, og han ble alvorlig rystet over hendelsen. Han var nok ikke bare en staut og effektiv traktorfører, men også et medmenneske med reale menneskelige følelser.

Mens det ennå var vinter ble det årlige skirennet avholdt. I langrennet ble den gode og forstandige Svalbardpresten Henrik Riiber nr. 2 utenfor konkurranse. Verkslegen ville gjerne delta i hopprettet men ble nektet, han hadde å holde seg på sletta og være stevnelege.

Da vårsola nådde ned i Longyeardalen fikk vi alle se hvor bleike vi var i fjeset etter mørketiden. Bortsett fra ungene. Det var sytten barn der den vinteren, tre av dem var mindreårige og 14 gikk på skole, og presten var læreren deres. Barna fikk høyfjellssol to ganger i uken i mørketiden, og det ga dem farge i fjeset.

I slutten av mai kom første båt fra Norge med ferske forsyninger av matvarer, post og aviser, personell til avløsning av dem som skulle reise ned, samt den tradisjonelle snue- og forkjølelssmitten. Med en av de første båtene kom det også en annen slags import, som voldte oss mere besvær enn glede igrunnen. Det var rottene. De var uønsket på Svalbard, og det ble gitt belønning for hver avlivet rotte i form av en flaske brennevin pr. innlevert rottehal. Det var bare det at det aldri tok slutt med innlevering av rottehaler. En spekulant hadde nemlig skaffet seg forsyninger fra fastlandet, lenge etter at den siste rotta i Longyearbyen var tatt av dage.

Sommeren kom, sola kjørte i fire måneder rundt på himmelen dag og

natt, lastebåter kom og gikk, vitenskapsekspedisjoner likeså, og det var slutt på den fredelige, fire måneder lange vinternatten. Turister var det ikke begynt å komme ennå den gangen, men det ble likevel en annen tilværelse enn vi hadde hatt de seks månedene vi var innefrosset.

I juli var jeg jordmor (jordfar) til Liv og Håkon Balstads sønn, som ble døpt Stein etter sin farfar, og jeg fikk æren av å bli hans gudfar. Han er nå lærer på Steinkjer videregående skole og har kone og fire kjekke barn. De besøkte oss ifjor sommer (1990) til stor glede og hygge for oss alle, og det ble snakket meget om Svalbard.

Så ble det høst, og vi reiste til Norge for å fordøye alle de oppsamlede minnene. Lite ante vi at vi ca. 10 måneder senere skulle befinne oss i Longyearbyen på nytt.

Sommerhalvåret 1948

Våren 1948 var jeg i militærtjeneste på Værnes flystasjon. En dag fikk jeg telefon fra Store Norske med spørsmål om jeg kunne reise opp igjen til Longyearbyen hurtigst mulig p.g.a. akutt legemangel. Samme dag ble jeg innvilget dimittering, ringte til Molde og fikk min kone til å ta nattbuss til Trondheim. Neste morgen satt vi på Nordlandsflyet. I Hammerfest var vi etpar timer, gikk så ombord i *D/S Askeladden*. Etter tre døgn på Nordishavet var vi atter i Longyearbyen. Med båten fulgte fire kjente skuespillere. Det var første gang etter krigen at noe så avansert som et teaterbesøk skulle finne sted på Svalbard. Noe forsamlingslokale var ennå ikke bygget, og skuespillet «Fire unge mennesker» ble fremført for et takknemlig publikum i spisemessas store sal.

Sykehuset var ikke vesentlig forandret siden sist, og virksomheten heller ikke. Levemåten var blitt betydelig bedre, ettersom det hadde kommet opp bra forsyninger av matvarer, frukt og grønnsaker, som tillot et mer variert kosthold. Verkslegen var fremdeles alenelege og måtte bare gjøre det så godt han kunne i sitt fag. Det måtte han også gjøre i sitt virke med de firbente i samfunnet. I fjøset var fire kuer, som skaffet melk til barn og syke og av og til en kvett til dem som kom først til bordet i funksjonærmessa. En av kuene fikk jurbetennelse, den ble kureret ved hjelp av lærebok i husdyrsykdommer og Sulfatabletter. Litt senere ble en av smågrisene sjuk. Griserøkteren kom på legekontoret og ba om sykebesøk. Han hadde fått «pasienten» inn i den minste grisebingen, som hadde plass til fire griser. Mens verkslegen foretok medisinsk undersøkelse, forsøkte røkteren å

holde de tre andre nysgjerrigerene unna ved hjelp av et kosteskåft. Men det nappet av og til i vindjakken min når de tre ikke kunne dy seg for å ta nærkontakt. Og det luktet gris av meg i flere dager etterpå. Pasienten ble holdt fast med makt, og temperaturen ble målt med termometer i bakre åpning, under høylydte protester. Pasienten hylte hele tiden, og termometeret viste veldig mye, jeg lurte på om det ikke var et sted mellom 41 og 42. Men så skulle også en unggris ifølge husdyrlæreboka ha en normaltemperatur på gode 38 grader. Å få lyttet på lungene lyktes ikke, sprellingen og hylingen umuliggjorde dette. Diagnosen lungebetennelse ble stilt som sannsynlighetsdiagnose p.g.a. den høye feberen og den raske, hivende pusten. Muligheten for medikamentell behandling forelå heldigvis. Sulfatabletter hadde vi, de ble rørt ut i en halvliter melk, og mens røkteren tviholdt pasienten ble det foretatt tvangsforing morgen og kveld. Den tredje dagen kom legen på vanlig sykebesøk, men da var pasienten borte, han var blitt så frisk at han hadde sett sitt snitt til å smette ut av en halvåpen fjøsdør og hadde løpt en æresrunde i det gamle Longyearbyen. Den vendte heldigvis fort hjem igjen til sin lune bing.

Verkslegen hadde ikke bare kuer og griser som pasienter, han måtte også åpne en stor svull ved overkanten av hoven på den ene hesten. Et par kyndige hestekarere fikk lagt den store pasienten overende, og etter fagmessig kloretylspray (frysebedøvelse) ble det stukket hull på svullen så materialet veltet ut.

For å fortsette med dyrelivet, så hører det også med at vi en gang fikk invasjon av veggedyr i en av brakkene. En ingeniør laget blåseapparat av en støvsuger, slik at vi kunne blåse DDT-pulver inn i alle rom og kløsskap og skuffer. Og seieren var vunnet.

Ennå en dyreopplevelse må være med. Rypene på Svalbard var nærmest halvtamme. En morgen kom en av dem inn igjennom sykehusdøren. Hun (eller han) trakk seg høflig tilbake da verkslegen kom for å gå ut og trekke litt frisk luft før kontortiden skulle begynne. Rypa la sitt personlige visittkort på trappa og trippet trinn for trinn ned og ruslet så bortover langs sykehusveggen. Rett utenfor samme vegg sto en annen dag en moskusokse og glante på oss. Den hadde sikkert ikke tenkt å søke legehjelp, for da vi kom utendørs med fotoapparater la den på sprang opp gjennom ura og beviste at helsa og formen var helt i orden.

Til sommerens glade opplevelser hørte med at det lot seg gjøre en av de fineste (varmeste?) dagene å komme en søndagstur over fjorden til den gamle nedlagte gruvestasjonen Advent City, og raste på stranden. En

annen gang ble det en søndagstur inn i Tempelfjorden hvor vi slumpet til å få se en stor bre kalve.

Så lakk det atter på høsten, ny lege hadde det ikke lyktes å få, derfor ble vi spurt om vi ville stå vinteren over. Ja selvfølgelig ville vi det. Men vi hadde svært lite med oss da vi hals over hode kom oppover om våren. Spesielt bekymret det meg litt at vi ikke hadde skiutstyr med. Imidlertid kom siste båt med avløser, og han var både lege og tannlege, en meget nyttig kombinasjon.

Siste båt høsten 1948 forlot Longyearbyen i november. Ombord var avtroppende verkslege med frue. Og snipp snapp snute, så var eventyret ute.

Oppstandelsen

*Av Ian Gjertz
Tegning: Rasmus Hansson*

Det finnes mange måter å våkne på. Den inntrengende lyden av en hissig vekkerklokke er en altfor velkjent måte. Om alarmen går når man er dyp søvn kan man nok skvette til, men folk flest har en intern biologisk klokke og er gjerne i ferd med å våkne når vekkerklokken kimer.

Man kan også våkne av mareritt, da gjerne badet i svette. Hvem kjenner ikke følelsen av å skvette til og finne seg oppreist i sengen, halv våken med en overhengende følelse av nettopp å ha unngått noe riktig ubehagelig.

Hva om vi forsøker å kombinere de forutbeskrevne måter å våkne på. Tenk deg at du sover din dypeste søvn og blir vekket av det mest inntrengende du kan tenke deg. Du skvetter til, er våken og opplever at marerittet har fulgt deg fra drømmene. Du er våken, men det er marerittet også. Kjenner du følelsen?

Vi var to som skulle på jobb i ødemarken som var hjemmebane for verdens største rovdyr, isbjørnen. Med en viss tidligere erfaring fra området og det dertil hørende dyrelivet, følte jeg likevel ingen engstelse for å tilbringe en snau måned i en spinkel hytte i bjørneland.

Som det sømmer seg representanter for dessert-generasjonen ankom vi hytta med helikopter. Det er jo så greit med dør til dør frakt. Ankomsten var utpå ettermiddagen og vi rakk å komme istand i hytta, lage middag og sløve ned før leggetid. Det var senhøstes og kaldt. Etter en sen middag var det bare å krabbe ned i soveposen, snøre igjen, og søvnen var vårt minste problem.

For meg er 0545 en ukristelig tid å våkne. Likefullt ble det brått slutt på søvnen da, og ikke ved den gjennomtrengende varslingen fra en vekkerklokke. Lyden som vekket oss var som en eksplosjon. Et smell så kraftig at jeg var våken, det var ingen prosess.

Smellet kunne bare være en ting — en isbjørn hadde slått seg inn i hytta. Lyden av singlende glass førte blikket mot vinduet, eller rettere sagt mot det som hadde vært vindu. Et stort gulhvitt hode var på vei inn åpningene. Over den andre sengen, som stod plassert ved vinduet, svevet min makker i lav

høyde med strittende hår og ville øyne. Han hadde tydeligvis også bråvåknet.

Om det var bevisst eller et spontant angstskrik tør jeg ikke avgjøre, men skrek gjorde jeg. Dette resulterte i to ting. Makkeren fikk, om mulig, et enda villere blick. Bjørnen ble tydeligvis også forskrekket og trakk seg skyndsomt tilbake. Deretter gikk det noen øyeblikk før vi fikk summet oss.

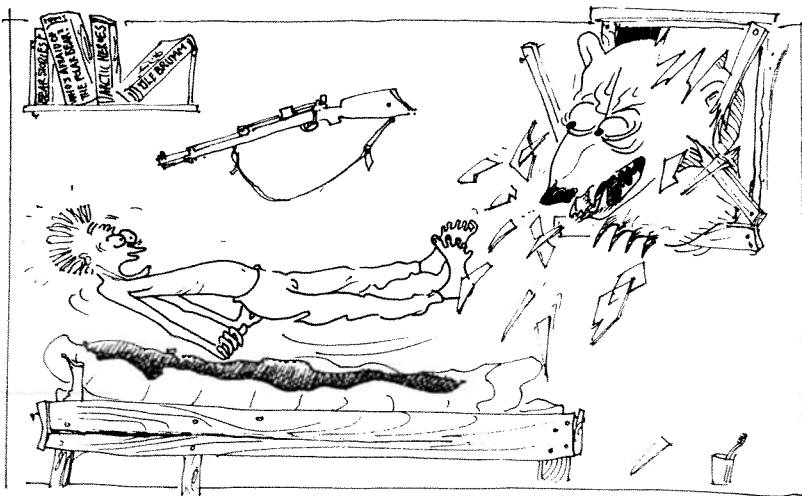
Da regnskapet ble gjort opp satt jeg med ett stykk vettskremt makker, et knust vindu og en forstrukket skuldermuskel etter å ha bråvåknet. Bjørnen var sikkert bare nysgjerrig, hadde sett speilbildet sitt i vinduet og gitt det et vennskapelig klaps. Skriket må ha satt en skikkelig støkk i det stakkers dyret.

Vel hjemme igjen fortalte vi om episoden med en viss porsjon arktisk heroisme, og ble tatt imot som sanne helter.

P. S.

Etter å ha påstått at episoden ikke hadde gjort nevneverdig inntrykk på meg ble jeg grundig avslørt. En natt lenge etter stod min samboer opp for å få seg noe å drikke. I vanvare smalt hun med soveromsdøren. Resultatet var at jeg bråvåknet, skrek «ISBJØRN!!!» og lette fortvilet etter et innegjært skytevåpen.

Den arktiske helt var behørig satt på plass.

Myr som den bratteste skibakke

Av J. Låg

Hva er myr?

Folk flest har sannsynligvis en oppfatning om hva myr er for noe, selv om de ikke uten videre kan gi en eksakt forklaring. Det er alminnelig å anta at det er rikelig med vann der det utvikles myr, og at myrlandskapet har mye organisk materiale i de øverste jordlagene.

Men det kan være bruk for en mer konsis forklaring enn slike noe vage utsagn. En internasjonal definisjon sier at myr er et landområde med et minst 30 cm dypt øverste jordsjikt av vesentlig organisk materiale. Vi kan merke oss at uttrykket dybde, ikke tykkelse, er brukt. Dette har nok sammenheng med at myrene er antatt å ha noenlunde horisontal overflate.

Gamle utsagn om myr på Svalbard

Det har vært et gammelt utsagn at det ikke finnes virkelig myr på Svalbard. I mange både vitenskapelige og populærpregete artikler er denne ytringen blitt gjentatt.

Over store arealer på strandflater og i bunnen av åpne daler er det våtmark-vegetasjon. Men dybden av det organiske jordlaget er som oftest mindre enn 30 cm. Påstanden om manglende myrdannelse er sannsynligvis blitt gjentatt så ofte for å hindre at slike lavtliggende sumpområder blir oppfattet som myr.

Ved grundig litteratursøking kan vi likevel finne gamle beskrivelser av torvopphopninger. F.eks. publiserte svensken A. G. Nathorst en interessant redegjørelse i 1910.

Fuktighetsforhold i permafrost-jordsmonn

Svalbard har varig tele i jorda, såkalt permafrost. Den største målte teledybden er 450 m. Klimaet er nedbørfattig. Longyearbyen har bare litt over 200 mm årlig nedbør. Om sommeren tiner et tynt overflatesjikt, ofte

noen desimeter. Over flate arealer blir i alminnelighet det frigjorte vann stående oppdemmet mot den underliggende telen. I skrånende terreng siger derimot smeltevannet nedover på teleoverflaten. Slikt bevegelig vann gir som regel relativt gode voksevilkår for plantene. I alminnelighet er det mer oksygenrikt og næringsrikt enn stillestående vann.

På Svalbard er det et stort antall mosearter med evne til å danne torv hvis voksevilkårene er tilstrekkelig gode. Svalbard-klimaet er generelt sett barskt, men det er store lokale variasjoner. Tilgangen på plantenæring er også sterkt varierende. Mange steder gir fuglegjødsel ekstra tilskudd av næringsstoffer. Der det dessuten er vannsig parallelt med jordoverflaten, og lokalklimaet er forholdsvis gunstig, kan det bli vilkår for relativt rask mosevekst og opphopning av torv.

Omdannelsesgraden for det organiske materialet — fortorvingsgraden — er avhengig av mange faktorer, bl.a. av fuktighetsforholdene. Det meste av torvjorda på Svalbard er lite omdannet. Men det finnes klare unntak. Det er funnet moldlignende torv med så høyt nitrogeninnhold som 2,6%. Det er altså i dette tilfellet like mye nitrogen som i god dyrkingsjord i fastlands-Norge.

Humusmengde som mål for jordsmonnutvikling

Jordsmonnet er den delen av det naturlige løsmaterialet som er blitt forandret ved påvirkning av klima og levende organismer. Straks breisen har etterlatt en moreneavsetning, har den i alminnelighet de samme egenskapene ned gjennom hele jordmassen. Men jordsmonndannende faktorer kan nå sette i gang endringsprosesser i overflatesjiktene. Kjemisk og fysisk forvitring medfører forandringer, det tilføres og omdannes organisk materiale, og i jordprofilet foregår det en viss transport av stoffer.

I kaldt klima, som i polartraktene, er disse forandringene som regel langsomme. Under ekstra ugunstige klimaforhold er endringene så små at vi ikke kan snakke om virkelig jordsmonnutvikling. De geologiske løsavleiringene ligger altså praktisk talt upåvirket.

Mange forskjellige kjennetegn kan brukes når graden av jordsmonndannelse skal bedømmes. Mengde og sammensetning av humus (dødt organisk jordmateriale) er gode kriterier for utviklingen av jordsmonnet i arktiske og antarktiske områder.

Det er store forskjeller på ulike plantegrupper når det gjelder produksjon av organiske stoffer som kan bli til humus. På Svalbard ser det ut til at alger og moser spiller en forholdsvis stor rolle.

Snitt i torvmasse, nylig blottlagt ved et lite skred, ca. 0,5 km nord for Grumantbyen. Foto 27. juli 1991.

Myr med overflatehelling opp til 1:1. Ved Alkhornet. Foto 24. juli 1989.

Spesielle lokaliteter med frodig mosevekst

Det internasjonale jordbunnsundersøkelsselskapet oppnevnte meg som medlem av et utvalg for permafrost-jordsmonn, og i denne forbindelse la jeg vekt på å finne ut mer om humusdannelsen på Svalbard. Da jeg i 1977 oppholdt meg på Spitsbergen for første gang, lette jeg bl.a. etter torvopphopninger i skrånende terreng. Siste dagen under dette Svalbard-oppholdet fant jeg det jeg var på utkikk etter. I de bratte skråningene mellom utløpet av Bjørndalen og Grumantbyen var det dype torvavsetninger. Seinere har jeg flere ganger besøkt denne lokaliteten.

Det skjer ofte små skred og ras i disse torvmassene. På denne måten blir det blottlagt nye snitt. Den største dybden som er målt i skjæringene, er 3 m. Hver sommer smelter telen i overflatesjiktet, men den opptinete torva har liten varmeledningsevne. Ofte vil ikke tiningen rekke lenger ned enn anslagsvis en halv meter. De dypere torvlagene blir altså liggende i varig frosset tilstand.

Fra familien Varming i Longyearbyen fikk jeg forslag om å se på landskapet ved Alkhornet ved nordsida av munningen til Isfjorden. Der hadde de sett naturforhold som minnet om landskapet nær Grumantbyen. Ved besøk 30.7.1988 og 24.7.1989 fant jeg samme hovedtype av torvavsetninger som ved Grumantbyen — Bjørndalen. Men overflaten var mindre erodert så det var vanskeligere å få mål for torvdybder. Det ble målt hellingsgrad opp til 1:1 (altså 45°). Den største målte hellingsgraden i feltet Grumantbyen — Bjørndalen er 1:1,1. Hittil er det notert torvdybde på vel 1 m ved Alkhornet, men sannsynligvis er maksimaldybden betydelig større. Ved grundigere undersøkelser ville vi antakelig finne større torvdybder også i feltet Grumantbyen — Bjørndalen enn den som hittil er registrert.

De merkelige torvavsetningene ved Alkhornet og mellom Grumantbyen og utløpet av Bjørndalen er omtalt i artikler i tidsskriftet *Acta Agriculturae Scandinavica* i tidsrommet 1979-1990.

Begge disse bratte myrrealene ligger lett synlige for folk som ferdes i Isfjord-traktene. Tusenvis av mennesker må ha sett de merkverdige skråningene uten å tenke på at de er torvkledde. Det er utvilsomt tatt mange fotografier av det karakteristiske landskapet. F.eks. i boka «Svalbard. En del av Norge» (J. W. Eides forlag, Bergen, 1950) er det på s. 127 gjengitt et bilde av Grumantbyen. Til venstre på fotografiet kan vi se typiske utrasingskanter av torv. På s. 139 er det presentert et bilde tatt mot Alkhornet, men tåke dekker det mest interessante arealet.

Torvkledd jordoverflate ved Alkhornet. På fig. 2 ser vi et lite snitt i torvlaget nær de mørke furene midt på bildet, merker etter små utrasninger. Foto 24. juli 1989.

Et noe erodert myrparti i sørskråningen ved Alkhornet. Foto 24. juli 1989.

På begge stedene blir jordoverflaten tilført noe fuglegjødsel. Lokalklimaet er forholdsvis gunstig. Det blir sannsynligvis noe ekstra innstråling på grunn av refleksjon fra havoverflaten.

Lignende men mindre omfattende torvopphopninger har jeg sett på mange andre steder. F.eks. ligger en karakteristisk torvavleiring i en bratt bakke nær fangsthytta Fredheim ved Sassenfjorden.

Landet med de kalde kyster byr stadig på overraskelser. Saga-uttrykk som Havsbotten, Trollebotten og grønlandske utskjær appellerer til fantasien.

På oppfordring skrev jeg for noen år siden til et norsk tidsskrift en populærvitenskapelig artikkel om disse bratte myrene. Men redaksjonen syntes visst min overskrift var for lite sensasjonspreget og byttet den ut med den meningsløse tittelen «Vertikal myr på Svalbard».

Jeg regnet med at lignende bratte myrer måtte finnes også andre steder i polarstrøk. I 1987 fikk jeg brev fra den kanadiske botanikeren Catherine LaFarge, England, med spørsmål om publikasjoner om torvavsetninger på Svalbard. Hun forklarte at hun hadde funnet en torvavsetning med overflatehelling 34 ° og dybde 4 m på Ellesmereøya.

Det skal bli spennende å se om det snart kommer opplysninger fra andre kanter av verden om funn av slike spesielle landskapstyper.

Summary

Peatland as the steepest ski slope

In 1977 the author discovered a very steep peatland in the neighbourhood of Grumantbyen, Spitsbergen. A similar example was later found near Alkhorneret, at the northern side of the mouth of Isfjorden, Spitsbergen. The greatest measured depth of peat is 3.0 m, and the steepest slope 1 :1. Landscapes of the same curious type are likely to occur at many other places in permafrost regions.

Med kajakk til Nordaustlandet

Dette norske laget bestod av Agnar (32) og Hans-Olaf Berg. De startet fra Longyearbyen 1. juli. Padlingen nordover til Mushamna gikk greit. Planen var å padle rundt Nordaustlandet, men drivisen stengte dem ved Sjuøyane. De la da kursen sørover i Rippfjorden. Her er hva de fortalte til Svalbardposten (5. okt. 1990) om den nesten tre måneder lange padleturen:

— Vi gikk sørover inn Rippfjorden, men isen tvang oss på land før vi kom helt inn i fjorden. For å slippe ismassene besluttet vi å bære utstyr og kajakkene de 40-50 kilometrene over land til Wahlenbergfjorden.

Det ble en hard tørn for de to eventyrene; flytte-sjauen måtte gjøres i fire vendinger. Derfor rigget de til en base, og ringet telt og utstyr inne med snublebuss.

— Da vi kom tilbake etter første turen, så vi spor i snøen etter bjørn. Den hadde snust på bagasjen, men ikke gjort skade. Morgenen etter ble vi vekket av en bamse som utløste blussene og stakk av. Senere på morgenen oppdaget vi en bjørn som lå noen hundre meter unna, og den jaget vi bort før vi gikk en ny etappe med utstyr. Da vi kom tilbake var teltet ødelagt, stengene knekt og kokeutstyret vårt rasert. Bjørnen tuslet vekk da den fikk øye på oss. Den hadde utløst to bluss uten å la seg skremme, forteller Agnar.

De samlet sammen alt av utstyr. Teltet var ubeboelig, så de bygde en slags hytte av drivtømmer, med teltrestene som tak. Bjørnen vendte tilbake, men ble skremt bort med et par skudd.

— Vi sov uforstyrret den natta. Det føltes fortjent, bæringen over land tok mye krefter. På morgensiden satt jeg utenfor «hytta» vår og skrev dagbok. Rent tilfeldig kikket jeg opp, bare for å se bamsen rett i øynene på omkring femti meters hold. Den kom målbevisst rett mot oss, og jeg følte meg sterkt truet. Da bamsen var på tju meters hold skjøt jeg, og etter enda et par skudd var den død, forteller Agnar.

Han vurderte å prøve et skremmeskudd, men lot det være. Avstanden var kort, tiden knapp, og han fryktet for forkiling i geværet.

— Vi hadde lært at bjørnen ute på øyene ikke var til å spøke med. Tidvis skjøt vi skremmeskudd nesten hver dag. Og vi erfarte at du kan treffe bjørn over alt — vi møtte ei binne med unge på en fjelltopp, fire hundre meter over havet på Barentsøya!

Etter bære-etappen på land fortsatte padlingen sørover i Hinlopenstredet, rundt Barentsøya og videre langs Edgeøya. Der ble de overrasket av dårlig vær. Landstigningen var vanskelig, farvannet grunt og dønningene store. Dessuten kom tåka sigende. De valgte å snu nordover, tilbake mot Barentsøya.

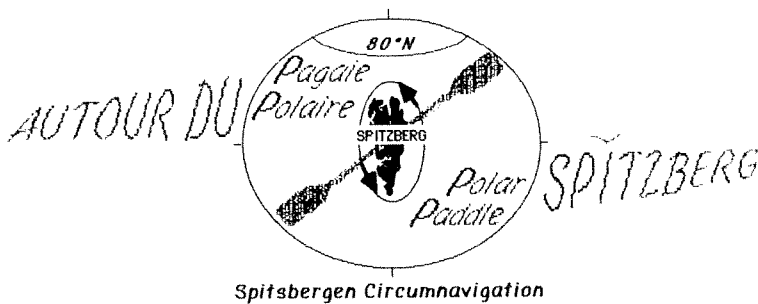
— Vi slo leir fem hundre meter fra kajakkene, for å unngå isbjørntråkket langs strandene. Da vi kom til kajakkene, var begge ødelagt av bjørn. Hans-Olafs var det slått

hull i, min var slått slik at skroget hadde løsnet fra dekket. Vi hadde glassfiber med, og kunne nok ha reparert den ene. Men det hjalp lite, det er ikke plass til to mann i en kajakk. Vi tok situasjonen med fatning, fordi vi visste om et hytte femten kilometers vei unna. Der hadde vi vært innom noen dager i forveien. Vi padlet den ene kajakkerna og gikk til fots, begge deler i flere omganger, før vi var vel installert i hytta, forteller Agnar.

De hadde mat til nesten en måneds forbruk, og slo seg til ro i hytta. To uker ble de, før sysselmannens helikopter dukket opp. Sysselmannen visste at Bodo-guttene befant seg i området, og fant dem altså i beste velgående.

Underlagt Nordens Lover To franskmenns padletur på Svalbard

Av Michel Janssens

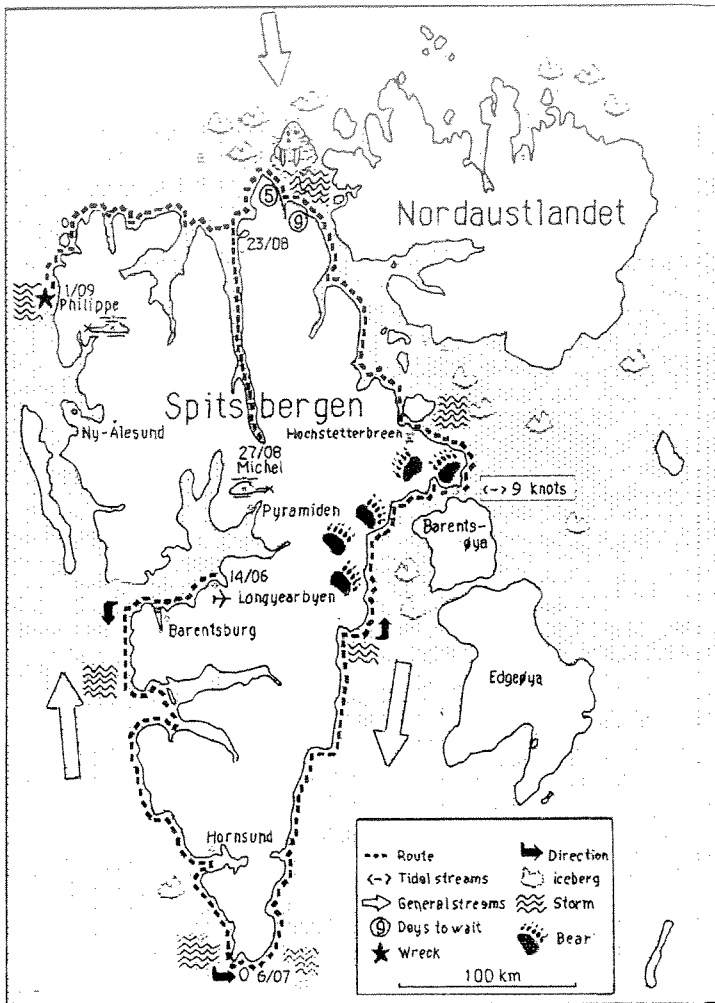

Det var den 42. dagen. Siste kvelden hadde vi fått en frisk bris etter å ha passert Hochstetterbreen. Der morenen sluttet, begynte Bjørnsundet, uten et sted å slå leir. Her måtte vi rydde en plattform for å få plass til teltet med en kajakk på hver side. Om morgenen var det så stormfullt at det var umulig å fortsette. Vinden kom som piskeslag mot vårt ly, skum og sprøyte fikk det til å bli hvitt og vått.

Et av de elektriske alarmsystemene som vernet maten vår, utløste seg. Det var alarmen ved Philippes kajakk. Jeg tenkte: — «Vinden»! Den vaksomme Philippe hadde allerede sett hva det var: — «En bjørn».

Stemningen var fortettet. Alle tre var trengt inn i en felle. Vi to inne i

teltet. Bjørnen altfor nær til å kunne trekke seg tilbake. Den var blitt forstyrret i sin jakt etter mat. Philippe og den ubudne gjesten stirret på hverandre. Philippe brølte alt han orket og kastet ut et signalskudd. Jeg hadde bare tid til å observere at han forsøkte å skremme bjørnen, så hørte jeg kraftig prusting, nesten hvesing, dernest et rop. «Den kommer!» — og så et smell. Disse få sekundene ødela gleden over de flere måneders frydefulle opplevelser padleturen hadde gitt oss. Vi var virkelig nedslåtte over å ha måttet skyte bjørnen.

Philippe Roy (37) og jeg (33) startet fra Longyearbyen den 14. juli 1990 og hadde planlagt å ta sjøveien mot klokken rundt Spitsbergen. Vi valgte å være helt uavhengig av forsyninger underveis. Derfor hadde vi med oss 250 kg utstyr hver, inkludert kajakk og mat for 120 dager. Tyngden og den høye landkallen langs strandene gjorde det ofte vanskelig for oss å komme iland.

Vi tok oss fram langs vestkysten. Det gikk etter programmet til tross for den sterke vinden og de mange grunnene. Da vi kom til sørspissen av øya, ble vi stoppet av kuling i et ugjestmildt landskap. Det var for mye vind til at vi kunne gå rundt Sørkapp, og vi hadde virkelig følelsen av å stifte bekjentskap med den mørke siden av Svalbard. Kysten på østsiden av Spitsbergen besto da faktisk også av en lang rekke svarte fjell og glitrende brefronter som gikk rett ut i sjøen. På det aller vanskeligste stedet var vi så heldige å få opp seilet, og fikk 40 kilometers seilas i medvind.

Så passerte vi store breer som stupte rett i sjøen og begynte å få isbjørn som nærmeste nabo når vi sov. Vi opplevde å få merke av bjørnetenne og bjørneklør både i matkassene og på teltet. Vi holdt imidlertid ut, uten all for store plager, inntil vi fikk besøk av den bjørnen vi måtte skyte. Merkelig nok, og heldigvis, var det den siste vi så.

Vi fattet nytt håp da vi padlet nordover gjennom Hinlopenstretet, og var godt foran timeplanen. Da vi gled forbi Valhallaforona, var bulderet fra breen det eneste som minnet oss om at vi var avhengig av Odins nåde. Dagen etter fikk vi kuling fra nord, som bandt oss til teltet i ni dager. Da vi endelig kunne begynne å padle igjen, var sjøen full av isflak. Istedenfor å skynde oss videre nordover, gjorde vi som alle andre turister ville ha gjort. Vi stoppet for å ta en flokk hvalross i øyesyn. Det resulterte i at vi måtte vente i fem dager like under 80° N på grunn av sterk motvind og is som slo mot hverandre i den opprørte sjøen. Til slutt, da all isen var smadret, dro vi videre og red på bølgene som i en rodeo-oppvising. Dønningene opplevde vi som et kraftig håndtrykk da vi kom frem til sjømerket på Verlegenheten. Østkysten var bak oss.

Det var i slutten av august. Wijdefjorden var en mulig nødutgang for oss. Jeg ga etter for fristelsen, mens Philippe var fast bestemt på å fortsette alene. Han nådde vestkysten, men merket etter kort tid at en ny storm var i anmarsj. Mens han lette etter nødhavn, padlet han på en grunne og ødelagte kajakk. Slik gikk det til at vår 80 dagers lange padletur endte med en helikopter-flukt i september.

Sist sommer padlet Philippe på Grønland og jeg i Alaska. Jeg har en følelse av at vi ikke er ferdige med Spitsbergen ennå.

Med kajakk rundt Spitsbergen

Av Bengt Flygel Nilsfors

Ingenting i livet blir helt som man på forhånd hadde drømt om eller håpet på. Da vi for snart to år siden startet på det, som gjennom et år med planlegging var tenkt å bli den første kajakkturen rundt Spitsbergen, var endel av drømmen allerede blitt en slags utopi. Vi hadde ikke regnet med konkurranse, men da vi en sen julkveld startet fra Longyearbyen var allerede to andre grupper godt igang. Henholdsvis fjorten dager og en måned foran oss.

Det skal ikke legges skjul på at den viktigste drivkraften bak prosjektet var å gjøre noe som ingen andre hadde gjort, og det var ikke lett ved starten å skulle omstille seg mentalt til at turen vår bare skulle være en litt spesiell opplevelsesferie.

Selv om det bare var ferietur hadde vi ikke mye tid til å ligge på latsiden. Vi startet forholdsvis sent på sommeren fordi alle statistikker fortalte at slutten av juli gav mest sjanse for isfritt farvann på nordsiden av øya. Ulempen var høststormene som ville komme mot slutten av august. Allerede tidlig i planleggingen hadde vi derfor sett oss ut «fluktruter» over land fra øst til vest hvis forholdene ble for håpløse.

Vi hadde mat — dvs. frokoster med 4 korn, tørrmelk og nøtter — til å være borte omlag ti uker. Ut fra ideen om å være uavhengig og selvforsynt ble det ikke lagt ut noen depoter langs ruten. Ei rifle og et haglgevær skulle skaffe den nødvendige maten ut over frokosten. Dessuten hadde vi med glassfiber nok til å reparere store skader i alle de fire enkeltkajakkene hvis det skulle bli nødvendig. Alt i alt hadde vi med rundt fire hundre kilo mat og utstyr.

Vår opprinnelige tanke, da vi startet planleggingen av turen, var å padle rundt de to største øyene på Svalbard — Spitsbergen og Nordaustlandet. Etter å ha brukt en vinter til å studere iskart og vindforhold for området rundt Nordaustlandet slo vi dette fra oss. De 270 kilometerne utenfor Austfonna var helt på grensen for hva det er mulig å krysse med enkeltkajakker, og med is i drift ville det være umulig slik vi så det. Vi hadde

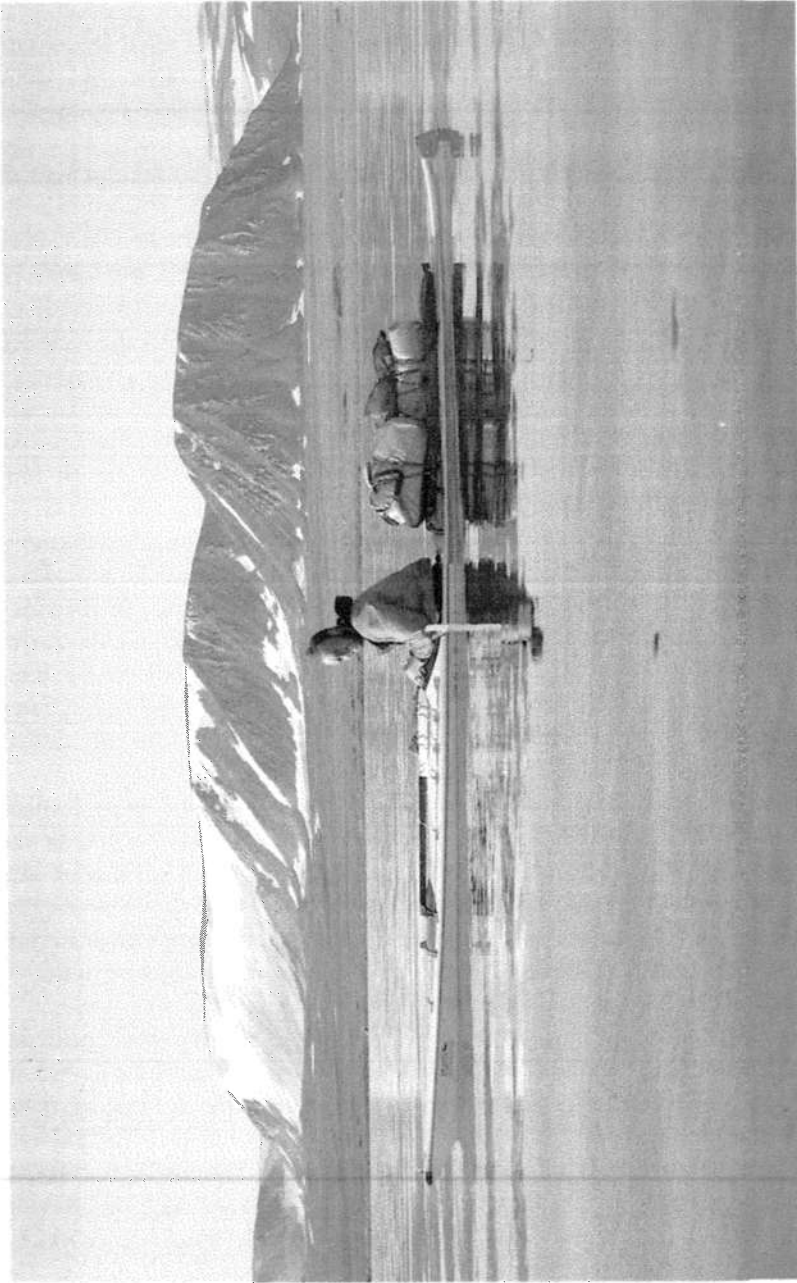
allerede tidlig i planleggingen bestemt oss for at turen skulle gjennomføres helt uten hjelp utenfra. Ingen depoter ble lagt ut, men i tiden før avreise startet diskusjonen om hvorvidt nødpeilesender var å regne som hjelp. Fordi ingen av oss hadde vært spesielt flittige sponsorjegere oppdaget vi nokså sent at turen måtte bli en såkalt lavbudsjett-tur, og med dette endte også diskusjonen for og imot nødpeilesender. Vi hadde ikke penger til luksusutstyr.

Allerede på kaia i Tromsø ble det klart for oss hva det ville si at vi ikke hadde spesielt mye penger å rutte med. En av oss kjente en som kjente en som . . . Slik gikk det til at vi fikk avtale om frakt av utstyr og oss selv til en overkommelig pris, men for oss som ikke var sjøfolk syntes det som om båten ved kaia i Tromsø var klippet rett ut av «Orions belte». Vårt første møte med båten bestod i å lure seg fram til kaikanten for i det minste å få avkrefret mistanken om navnet Sandy Hook. Det fikk vi, men fra Tromsø gikk det hele seks døgn på kryss og tvers i Barentshavet før vi fikk Sørkaplandet i kikkerten.

Vi gikk i land i Longyearbyen. Her fikk vi de siste isobservasjonene for nordsiden av øya. Alle fjordene var fulle av drivis, og vi bestemte oss for å vente noen dager istedet for å ligge fast på nordsiden og spise opp provianten. Vår eneste bekymring var at de to ekspedisjonene som hadde startet stadig kom lengre av sted, mens vi satt på Huset i Longyearbyen og ladet opp. Folk i Longyearbyen, som visste hvilke planer vi hadde, begynte etter noen dager å tro at det hele var en spøk. Ingen sa noe direkte til oss, men til slutt fant også vi det best å komme avsted.

Første dagen kom vi ikke lenger enn Grumantbyen, omlag femten kilometer fra Longyearbyen. Om kvelden spøkte vi med at det faktisk var gangavstand til Huset, men allerede neste dag var vi på nordsiden og helt ute i Isfjordmunningen. Turen startet nordover slik at vi skulle kunne dra nytte av havstrømmene som følger øya i klokkeretningen. Om dette har noen vesentlig praktisk betydning er vanskelig å si, men uansett så hadde vi iallfall ikke noen mental følelse av å ha strømmen imot.

Etter en ukes padling var vi alle fire begynt å komme inn i rutene. Padleformen, som var heller laber de første dagene, ble bedre for hver dag. De tunge kajakkene var nesten blitt en vane. Leiren ble satt opp og revet uten unødige diskusjoner. Bare været minnet lite om at vi befant oss knappe ti grader fra Nordpolen. Det regnet nesten kontinuerlig hele første uken. Med tjukk tåke hengende helt ned på havflata var jaktmulighetene heller små. Derimot gav vårt medbrakte garn oss endel hyggelige avbrytninger i den medbrakte kosten i form av polarrøye.

Kajakkene er fremdeles ganske tungt lastet etter nesten tre uker på tur.

Lengst nord på vestkysten fikk vi den første prøven på hvor god padleformen egentlig var. Den seks mil lange strekningen fra Kapp Mitra til Magdalenefjorden gir ingen landingsmuligheter for kajakkene annet enn i østlig vær. I vestlig bris ble hele strekningen, hvor sju brefronter møter havet, tilbakelagt på knappe åtte timer.

Under planleggingen av turen var det i første rekke drifisen på nord-siden av øya vi fryktet, og i ettertid har vi fått vite at bare noen dager før vi nådde opp til nordkysten lå isen fremdeles langt inn i fjordene. Den uken det tok oss å tilbakelegge nordisen av øya ble det bare observert drifis en eneste gang. Den lå langt ute i horisonten, og dermed hadde vi ingen problemer med å holde tidsplanen på to uker fra Longyearbyen til Verleghuken.

Langs vest- og nordkysten var det endel båttrafikk, og nesten hver dag så eller hørte vi alt fra små gummibåter til store turistskip. Etterhvert var det ikke fritt for at vi ønsket den motoriserte båttrafikken til en langt varmere plass enn Spitsbergen, der vi gled sakte fram i våre lydløse farkoster. Kanskje var det ikke så mye støyen som plaget oss som det at det var utrolig nedpsykende å se gummibåter fly avsted over strekninger som vi selv brukte hele dager på å tilbakelegge. Ved tilbakeblikk i turdagbøkene har jeg senere funnet ut at det faktisk var flere båter å se på strekningen Longyearbyen-Verleghuken enn vi så året før da vi padlet fra Kristiansund til Tromsø.

Fra Verleghuken på 80,2 grader nord dreide vi nå sørøstover og inn i Hinlopenstretet. Allerede første dagen merket vi at det ble kaldere. I dette området hadde vi sett det som sikkert at isen skulle forsinke oss. Is var der ikke. Imidlertid blåste det sterk motvind i flere dager. Istedet for padling ble dagene derfor benyttet til nødvendige reparasjoner og til jakt. Da vinden løyet, ble selkjøttet bundet til kajakkdekket hvor det fikk konstante skylninger av kaldt vann, og vi kunne starte på en ny nasjonalpark uten tenke på manglende forsyninger. Kursen ble satt mot øyene midt i stredet. Her var vi ikke like utsatte for de voldsomme fallvindene fra breene. Mellom små isfjell og med et fantastisk landskap på alle sider følte vi endelig at kajakkene var i sitt rette element der vi sakte nærmet oss østsiden.

Det berømte Heløysundet mellom Spitsbergen og Barentsøya ble padlet i medstrøm og strålende vær. Heller ikke her så vi is, og kajakkene fosses gjennom det omlag ti kilometer lange sundet på tyve minutter. Under lunsjpausen på sørsiden av sundet var det en fornøyd gjeng som kunne slå fast at halve distansen rundt øya var tilbakelagt. Foran oss nå lå den lange og ubeskyttede kyststrekningen ned mot Sørkapp.

Etter å ha padlet halve dagen i tynne ullskjorter brøt plutselig uværet løs over oss. En halv time etter starten på dagens siste etappe kom den første kastevinden ned fra den to mil lange brefronten, og før noen av oss hadde rukket å tenke på påkledningen var sjøen omkring skumhvitt. Istedet for tre timers solskinnsparade ble kryssingen av Ginervabotnen til en seks-timers kald avrivning. Gang på gang brøt bølgene med isvann over tynnkledde padlekropper, og da vi endelig nådde land var det for lengst begynt å sne.

Været de neste dagene tvang oss til å ligge i ro i teltene. De tunge kajakkene måtte surres til steiner, og teltstengene knakk som fyrstikker i den sterke vinden. Etter to dager ble leiren revet og kajakkene sjøsatt i et øyeblikk av liggefeber. Fem timer og femhundre meter lengre fremme fant vi en ny leirplass. Da vinden senere begynte å spakne hadde vi for lengst blitt enige om en ny taktikk.

Østkysten ble padlet ved at vi startet hver gang vinden begynte å løye, og holdt det gående til det begynte å blåse igjen. Langs den åpne og utsatte kysten ble det likevel noen harde landinger. Ved å la kajakkene surfe på de største bølgene kom vi høyt opp på strendene og kunne hoppe ut av cockpiten før neste bølge brøt. En enkel, men noe fuktig måte å lande farkosten på.

I området ved Sørkapp, som regnes for å være et av de mest værharde i farvannene rundt Svalbard, fikk vi til fulle bekreftet kajakkens eminente egenskaper. På den siste etappen mot Sørkapp økte vinden fra sterk bris ved starten på Haketangen til sterk kuling/liten storm utenfor Dumskolten. Selv om vi holdt oss flere kilometer unna den klipperevne og utgrunne kysten brøt sjøen tungt rundt oss på alle kanter. Da vi etter seks timer i kajakken øynet en mulig passasje i brottene satte vi kursen mot land. Våte etter å ha vært like meget under som over vannflaten de siste timene, var vi heldige som fant en hytte like ved landingsplassen. Selv om hytta bare var på fem kvadratmeter, gjorde den nytten der vi satt som fanger i tre døgn i ly for kuling og regn.

Ingen av oss ville risikere flere liggeperioder, og da været stilnet etter de sammenkrøkte dagene i hytten var alle toppmotiverte til å få fart på årene. De siste trehundre kilometrene fra Sørkapp til Longyearbyen ble derfor et kappløp mot neste vindperiode. Etter fem døgn hvor vi knapt tok oss tid til hvile var vi igjen tilbake ved utgangspunktet for turen. Nøyaktig seks uker hadde vi brukt på å padle kajakkt rundt landet med de kalde kyster.

Seks uker var vesentlig kortere tid enn vi på forhånd hadde regnet med. Gjennomsnittlig tilbakela vi omlag femti kilometer de dagene vi padlet,

Tirens fire deltagere foran en gammel fangsthytte mellom Sørkapp og Hornsund. Kajaktene har nettopp blitt reparert og ligger ved bålet for å tørke. Sitende foran Richard og Ivar. Bak bålet Aart og Bengt.

men dagsetappene variete fra en halv til nitti kilometer. Dette var som vi på forhånd hadde regnet med, og det var vel snarere det faktum at vi var heldige med vær og isforhold som gjorde at turen gikk forholdsvis greit. I alt var vi tvunget til landlige bare tolv av de førtito dagene turen varte.

«Speed is safety» er et motto fra klatring på høye fjell, hvor en ved å velge lett utstyr kan klatre fort og ikke utsette seg for farer unødige lenge. At vi baserte oss på jakt istedet for å forsøke å ta med all maten gjorde at vi ikke hadde mer enn rundt hundre kilo utstyr hver, som skulle fraktes rundt øya. Dermed kunne vi holde forholdsvis stor fart og utnytte perioder med fint vær til å tilbakelegge store distanser. En ikke altfor tungt lastet kajakk er dessuten lettere å manøvrere i dårlig vær — f.eks. gjøre eskimorulle med — enn en stor og tung kajakk er. Kajakkene vi brukte er av engelsk fabrikat og var opprinnelig laget for en ekspedisjon som krysset Beringstredet i 1989.

Å padle moderne kajakker i Arktiske farvann er ikke noe nytt fenomen. Likevel var det mange kjennere av forholdene på Svalbard som mente at det å padle rundt Spitsbergen ikke lot seg gjøre. Såfremt ikke myndighetene legger altfor mange restriksjoner på det å la folk med eventyrlyst få forsøke nye ting, vil vi iløpet av kort tid se flere som gjør fantastiske turer i Arktis med lignende farkoster som våre. Nordaustlandet er kanskje det nærmeste. Spitsbergen — Grønland langs iskanten eller turer til Bjørnøya over åpent hav er bare eksempler på hva en kan tenke seg som mulig. De store bragdene er tross alt allerede for lenge siden utført av mennesker som hadde den Arktiske naturen som levebrød. Alt vi kan gjøre er å finne ulike måter å feriere på, og da er iallfall ikke kajakkpadling den mest skadelige hverken for menneskene eller den sårbare naturen.

På turen rundt Spitsbergen deltok:

Ivar Olsen (44) fra Tromsø

Richard Ripmann Hanssen (21) fra Tromsø

Aart Verhage (28) fra Harstad

Bengt Flygel Nilfsors (25) fra Narvik

Terror på Tundraen

Av Scott Haugen

I den lille eskimolandsbyen Point Lay i Alaska var jeg blitt ansatt som lærer bare fem måneder før denne hendelsen som jeg her vil fortelle om. Point Lay ligger 300 km sydvest for Barrow, det nordligste punktet i Alaska. Den har 150 innbyggere. Mellom bebyggelsen i Ishavet ligger en avlang lagune, omtrent 1,5 km bred parallelt med kysten.

Vanligvis ligger drivisen 3-4 km fra kysten tidlig i desember måned, men ikke slik denne vinteren 1990. Kanten av drivisen lå bare 500 meter ut fra land, og isbjørnen som følger drivisen på jakt etter sel kom derfor tidligere på land enn vanlig.

Det er ikke uvanlig å se isbjørn i nærheten av landsbyene her langs kysten av Ishavet, men det er uvanlig at den kommer inn mellom husene.

Den 8. desember kl. 5.00 om morgenen ringte overlæreren og fortalte at politiet ønsket hjelp i en nødsituasjon — en mann var blitt angrepet av en bjørn. Dette forstod jeg måtte være alvorlig, det var helt uvanlig at politiet spurte om hjelp over lokalradioen.

Da overlæreren og jeg gikk ned til politihuset, visste vi ikke at vi passerte en bjørn som lå og spiste på sitt bytte bare 75 meter unna. Politiet i Point Lay består vanligvis av en mann, men nå var de tre på grunn av utskifting av mannskaper. Vi fikk vite at den 18 år gamle Rhoda hadde fortalt at samboeren hennes, Carl 28 år, var blitt angrepet av en isbjørn. Rhoda hadde sammen med Carl gått ut av et hus kl. 4.30. Hun fikk se en bjørn og skrek ut. Så snudde hun og løp tilbake til et hus hvor søsteren hennes bodde. Fra vinduet fikk de se en isbjørn forsvinne rundt et hjørne. Hvorfor Carl ikke løp inn i huset sammen med Rhoda, vet vi ikke, men noen så Carl løpe i motsatt retning, antagelig for å narre bjørnen vekk fra Rhoda.

Det ble øyeblikkelig ringt til politiet som straks satt i gang forberedelse til ettersøking. Jeg gikk sammen med politiet til stedet hvor angrepet hadde funnet sted. Jeg var forbauset over at det hadde hendt midt i veien, midt i landsbyen og mindre enn 15 meter fra døren til det huset Rhoda hadde berget seg inn i.

Ti meter lenger borte skjønte vi at bjørnen hadde stoppet og bitt byttet

Forfatteren fotografert i Point Lay etter en vellykket jakt på caribou (amerikansk villrein).

sitt i hodet. Her så vi blod, hår og små hårtuster som satt fast i den avre vne hodebunnen. Spor i snøen viste tydelig at bjørnen hadde dradd byttet ned seg.

Vi gikk til brannstasjonen, hvor alt var klart til å begynne ettersøkingen. Vi var 7 i alt. Da vi kom til stedet hvor angrepet hadde funnet sted, ble noen stående og se på restene i snøen, og noen gikk opp mot lagunen. Politiet spurte om jeg ville følge sporet med en lommelykt.

Jeg gikk alene etter sporet. Snart så jeg at bjørnen hadde stoppet, sluppet byttet ned i snøen og tatt nytt tak. Sporet førte ned til lagunen. På veien hadde bjørnen skiftet tak enda en gang.

Jeg fortsatte forsiktig fram til kanten som førte ned til lagunen. Jeg fulgte sporet nedover og håpet at batteriene ikke ville slokne i den strenge kulda. Det var -40°C , men ingen vind. Helt ute i lyskjeglen så jeg noe mørkt. Jeg spurte meg selv hva jeg så, og kunne høre mitt eget hjerte banke. Hurtig tok jeg av meg ansiktsmasken så jeg lettere kunne se meg rundt. Det måtte være den angrepne, men jeg var forbauset over ikke å se bjørnen eller gjenskinnet fra øynene dens i lyset fra lommelykten. I det jeg gikk fremover, kom en mann fra nord kjørende på en scooter. I lyset fra scooteren og lommelykten min så vi et menneske ligge i snøen med mye blod rundt seg. Jeg ropte øyeblikkelig tilbake til landsbyen at vi hadde funnet Carl.

Scooteren kjørte frem og parkerte ved siden av Carl. I lyset fra scooteren som ble reflektert mot en snøfonn, fikk jeg se bjørnen. Jeg ropte for å advare kjørerer, men han hørte ikke noe på grunn av motorduren. Dessuten var han opptatt av det han så i snøen.

Nå kom scooter nummer to til. Jeg fikk ham til å snu scooteren slik at det lyste mot bjørnen. Jeg hadde ventet at den enten ville angripe eller flykte. Men den gjorde ingen av delene. Den skjøv seg fremover isen med bakbena, hadde bakenden i været og hodet fremover mellom fremlabbene ned mot isen. Dette er en stilling isbjørnen bruker når den jakter på sel. Den forsøker da å gjemme øynene og den svarte nesen.

Jeg stod ved siden av scooteren 30 meter fra bjørnen. Jeg hevet geværet og håpet inderlig at det ikke ville klikke i kulda. Det gjorde det ikke. Skuddet traff den i bogen og den knakk sammen.

Bjørnen var tilgriset av blod fra hodet bakover til skuldrene. Dette og den underlige oppførselen fikk meg til å tro at det måtte være enda en bjørn i nærheten. Det var så mye blod at det var usannsynlig at alt kom fra offret. Bjørnen kunne ha slåss med en annen bjørn om byttet. Dette sa jeg til scooterkjørerne, og de kjørte straks rundt i sirkler, men fant ingen andre spor.

Noen mente at bjørnen var blitt stukket med kniv. Men ingen ting i sporet tydet på kamp, og dessuten ble det ikke funnet noen kniv.

Etter å ha sett nøye på bjørnen, fant jeg et lite hull i låret og et i rakkene, ikke større enn at en kunne sette inn en blyant. Rundt nakken fant jeg blodmerker som viste at Carl hadde tatt tak med hendene i pelsen på bjørnen. Dette, mente jeg, viste at han ikke var blitt drept med en gang. Fem meter fra stedet hvor Carl lå, fant jeg dessuten spor i snøen som tydet på at han hadde stått oppreist. Dette tydet jeg slik at han var blitt drept mer enn 100 meter før han ble drept. Politiets rapport konkluderte med at Carl var blitt drept med en gang.

Bjørnen hadde dradd klærne av ham. Buksene var snørt sammen om ankene og skjorten surret sammen om hendene over hodet. Det var nesten bare knoklene som var synlige, omtrent alt kjøttet var spist. Det eneste av hår som var igjen, var øyevippene.

Politiet spurte alle som hadde deltatt i ettersøkingen, om de hadde hørt skudd, men bare mitt var blitt hørt. En teori ble satt fram at noen hadde skutt på bjørnen tidligere med et småkalibret gevær siden det ble funnet to små hull i pelsen.

Bjørnen ble fløyet til Barrow og undersøkt. Den var helt utmagret. Til og med fettene rundt hjertet var borte. Det er den siste energireserven som forsvinner. På den tiden av året har bjørnene vanligvis et godt fettlag under skinnen, men alt denne bjørnen hadde på hele kroppen, var omtrent 30 gram fett. Bjørnen var 2,5 meter lang og veide 300 kg. Alderen ble anslått til 6 år.

Jeg snakket med mange autoriteter på området og de mente dette var det første kjente tilfelle i Alaska hvor en isbjørn hadde drept et menneske.

Til tross for at både universiteter, museer og jeg selv ba om å få bjørneskinnet, ble det kuttet i små biter og brent. Det nyttet ikke en gang å spørre om å få hodeskallen eller en klo.

Hvor mange ganger jeg enn forteller denne historien så er det få som kan sette seg inn i hva jeg følte denne mørke, tragiske morgen på tundraen.

FRA POLARFRONTEN

REINJAKT PÅ SVALBARD

Sysselemanden oppgir følgende:

1990: 222 personer fikk fellingsstillatelse, og det ble skutt 110 reinsdyr.

1991: 285 personer fikk fellingsstillatelse, og det ble skutt 155 reinsdyr.

Reinjakta har foregått i Sassen, Colesdalen, Grøndalen og Reindalen.

LITT STATISTIKK FRA SVALBARD

Folkemengden på Svalbard:

	Norsk	Sovjetisk	Polsk	Andre
1985	1368	2549	11	8
1986	1387	2535	10	10
1987	1021	2555	12	7
1988	1055	2579	12	0
1989	1125	2407	12	0
1990	1140	2260	10	0
1991	1040	2151	9	0

Turister til Svalbard

1985	648	1989	936
1986	607	1990	711
1987	561		
1988	998		

Samlet antall passasjerer til og fra Longyearbyen fløyet av SAS, Braathen SA FE, Aeroflot og charterfly.

1987	23 691	1989	19 126
1988	17 750	1990	20 575

PRODUSERT KULL PÅ SVALBARD (i tonn)

	<i>Store Norske</i>	<i>Pyramiden</i>	<i>Barentsburg</i>
1985	507 000	235 000	285 000
1986	436 000	247 000	298 000
1987	399 000	252 000	314 000
1988	264 000	235 000	334 000
1989	318 000	248 000	324 000
1990	303 000	194 800	334 100
1991	318 000	179 094	356 900

Resultatet i 1985 var historisk rekord i Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S.

OVERVINTREDE FANGSTFOLK

Fra sysselmannen og noen av fangerne har vi fått følgende opplysninger: 1990—91.

På Austfjordneset overvintret Atle Midttømme (31) og Brit Furu (25). De fanget på østsiden av Widjefjorden nordover til Ringhorndalen. På Krosspynten satte de opp noen feller i mars. På det meste hadde de cirka 90 feller satt opp etter reven.

Atle som har overvintret i mange år nå, opplevde for første gang å se hvalross. Det var et dyr som lå på isen i fjorden sommeren 1990.

Fangst: 12 hvitrev, 5 storkobber, 40 snadd, 6 rein, 3 ryper og 28 kg dun.

I april var de begge en tur i Loneyarbyen. Atle måtte trekke en tann.

I Fridtjovhamna lå Louis Nilsen og Hans Lund i deler av sesongen. Ingen opplysninger om fangst.

På Kapp Wijk skulle Harald Soleim som nå var 50 år overvintre for 13. gang. Han var kommet godt i gang da han ble utsatt for et alvorlig uhell. I slutten av oktober var han på rypejakt 7—8 km fra hovedstasjonen. Oppe i en bratt fjellside fikk han skutt et par ryper som skled ned i et bratt bekkefar. Da Soleim skulle hente dem, mistet han fotfeste og gjorde flere rundkast ned mot bunden. Han skadet venstre kne og hadde store smerter. Han drog seg fram på armene med den høyre foten under venstre kne for å døyve smertene. To timer tok det å komme de 1,5 km ned til båten. Med store smerter klarte han å ro ut til en større båt han hadde liggende for anker. Ved Kapp Wijk hadde han de samme vanskeligheter med å komme i land. Fra fjæra og 50 meter opp til hytta brukte han en halv time.

Bare en time etter at han hadde fått kontakt med Longyearbyen over radioen ble han hentet av et helikopter. På sykehuset ble det konstatert stygge bruddskader, og han ble sendt videre til Tromsø sykehus.

Den planlagte overvintringen ble det ikke noe av. Grisen, Miss Piggy, som Solheim nylig hadde fått i 50-års gave, og som skulle bli julemat, ble slaktet. Hundene ble fraktet til Longyearbyen. (Det meste etter Aftenposten 3. nov. 1990).

1991—92.

På Austfjordneset overvintret igjen Atle Midttømme, nå alene. Han reiste opp i september og fanget stort sett på samme terreng med 70 feller. Det ble hans dårligste fangstår.

Atle forteller at han så flere hvalross sommeren 1991. To lå på isen og den tredje på land på Bjønnesholmen som ligger vest for Austfjordneset.

I mars hadde han en farlig opplevelse ved Nordbreen som ligger 60 km nord for hovedstasjonen. Han kom ut på tynn og bløt is. I stor fart fikk han snudd hundespannet og klarte å berge seg inn på trygg is etter å ha tråkket gjennom tre ganger. Dette var, forteller han, det farligste han har opplevd på Svalbard i de ti årene han har bodd der.

Fangst: 5 hvitrev, 6 storkobber, 35 snadd, 3 rev, 30 rype og 30 kg dun.

I Mushamna lå Kjell Reidar Hovelsrud og Inger Eide. De fanget i Woodfjorden fra Stjørdalen til Gråhukken og videre innover Widjefjorden til Vatnedalen med bortimot 100 feller. Hovelsrud satte opp en bistasjon ved Steilhukken og benyttet i alt fem bistasjoner. Det var lite rev og rype og det ble hans dårligste fangstår. På øyene var det noen sommer-bjørn som raserte ærfugltreirene og gjorde dunfangsten mindre.

Vinteren var kald med ned til -50°C i februar. I alt observerte han 80 isbjørner fra hytta, men en del var gjengangere.

Hovelsrud forteller at han hadde to dramatiske episoder med isbjørn. Den første var da han kjørte hundespannet inn i en bjørn som sto bak hytta. I tumultene klarte han å løse to av hundene og det reddet situasjonen uten at skade oppsto. Bjørnen slo ikke med labbene. Den bare vred seg rundt da hundene angrep.

Den andre gangen sto han ved hytteveggen og filmet en bjørn som kom. Plutselig senket den hodet og kom hurtig og målbevisst mot han. Da han slapp knappene på kameraet og snudde for å berge seg i hus, kom bjørnen i lange byks. Den tok ham nesten igjen i det han hoppet inn i hytta. Bjørnen kom hoppende etter. De var samtidig i ytterrommet da han fikk skallet inn døra til hytta for å komme i sikkerhet. Bjørnen stoppet i ytterrommet da den fikk lukten av kobbe-kjøttet som var lagret der. Det var nok det som berget ham. Han fikk slengt igjen døra. Bjørnen i forgangen, Hovelsrud i hytta og rifla hengende på veggen ved utgangen. Hadde han stoppet for å ta rifle med seg, hadde bjørnen tatt ham. Omsider fant han frem en annen rifle og amunisjon, satte seg med rifla pekende mot døra og fingeren på avtrekkeren. Døra gikk ikke skikkelig igjen, og den kunne ikke låses. Bjørnen herjet og romsterte i ytterrommet. Etter en time kalte han opp sysselmannen over radioen og forklarte situasjonen.

Bjørnen forsvant ut av hytta etter to timer og Hovelsrud kunne puste lettet ut. En

halv time senere kom helikopteret og forsøkte å jage bjørnen. Den ruslet innidertid bare rolig ut over isen uten å bry seg om helikopteret.

Det så ikke vakkert ut i ytterrommet. Bjørnen hadde revet i filler flere bøtter, en sekk med nødfôr til hundene, spist både en bøtte med gravet røye og kobbekjøtt.

Hovelsrud forteller han trengte denne påminnelsen. Det var blitt for mye av en vane å være omgitt av bjørner som bare var interessert i å stjele maten fra hundene.

Fangst: 21 hvitrev, 15 storkobber, 100 snadd, 6 rein, 5 ryper og 20 kg dun.

I Mosselbukta, på Polheim, overvintret Merete Nypan (28) og Stefan Claes (28). Det var lite rev, og de var hindret av mye dårlig vær. I en periode var de ikke ute av hytta på 14 dager.

I påsken skjedde det en historisk begivenhet på Polheim. Merete og Stefan giftet seg. Via Soleim på Kapp Wijk fikk de ordnet det slik at sysselmannen, forloverne og foreldrene og søsteren til Merete kom med helikopter til Mosselbukta. Vielsen fant sted et par hundre meter fra hytta i flott påskevær og brud og brudgom var iført spekk-klær og selskinnsanorakker. Bryllupsmiddagen ble servert i Polheim og bestod av reinsdyrsteik, rødvin og champagne.

Fangst: ingen opplysninger.

På Akseløya overvintret Louis Nilsen. Han hadde tidligere hatt hovedstasjonen i Fridjovhamna, men flyttet huset over til Akseløya. Dette fordi det gamle huset sto på en morene som seg ut.

Fangst: ingen opplysninger.

I Farmhamna (Forlandsundet) overvintret Hans Lund.

Fangst: ingen opplysninger.

På Kapp Wijk overvintret Harald Soleim. Soleim som året før måtte avbryte overvintringen, var uheldig igjen. Uhellet skjedde da han skulle ut og slå av lysene på snøscooterne. Disse lysene var blitt brukt som landingslys for helikopteret som var kommet med sysselmannen på julebesøk. Da soleim skulle tilbake til hytta snublet han på holkeføret og skadet den ene foten stygt. Han tok seg tilbake til hytta og fikk servert sysselmann Blomdal kaffe. Etter to timer tok helikopteret av uten å ta med seg Soleim som ville se det hele an. Men smertene ble verre, og etter noen dager, den 10. desember, måtte han be om hjelp, og havnet på sykehuset i Longyearbyen. Soleim fortsatte sin fangstvirksomhet etter nyttår.

Fangst: ingen opplysninger.

ISBJØRNHISTORIER

Fire russiske forskere som lå i hytta i Agardhbukta fikk for en tid siden en opplevelse de sikkert kommer til å fortelle videre. Den 27. august banket en bjørn på hyttedøra. Da ingen lukket opp begynte den å bryte seg inn. Russerne ble

engstelige og skjøt et skudd gjennom døra, men så høyt at det ikke ville treffe. Dette skremmeskuddet reagerte bjørnen ikke på, og den fortsatte å arbeide med døra. Russerne skjøt da et skudd til og traff bjørnen som trakk seg et stykke unna. Et varselskudd til og bjørnen trakk noe lengre bort. Russerne var i villrede om hva de skulle gjøre med bjørnen. De lot den leve. Dagen etter fikk de besøk av helikopter, og dette fikk varslet sysselmannen. Han rykket ut til Agardhbukta og bjørnen ble avlivet.

Svalbardposten, 31. aug. 1990

Isbjørn ble oppdaget ved Isdammen i Longyearbyen 14. september 1990. Meldingen om begivenheten spredte seg raskt, og ikke lenge etter var en strøm av biler ute ved Isdammen. Herfra kunne innbyggerne stå og se på at bjørnen ble forfulgt av et helikopter og bedøvet. Etter at ungbjørnen var blitt målt og undersøkt ble den fraktet i et nett under helikopteret ut til Daudmannsodden helt ytterst i Isfjorden.

Svalbardposten, 21. sept. 1990

Ei binne med to års unge dukket opp i mørket på vei inn mot Longyearbyen 10. desember 1990. Sysselmannen dukket opp med scootere for å drive den bort. Men de hadde vanskeligheter da en mengde nysgjerrige hadde hoppet i bilene sine og kjørt ut for å se på.

På veien tilbake fra byen kom bjørnene ned mellom hundegårdene ved Kulaugen. En av hundene var en tur oppe på ryggen av den ene. Bjørnen fikk også noen bitt av hundene. Bjørnene ble drevet innover Adventdalen mot Eskerdalen.

Wenche Myhre, som akkurat da var på besøk, fikk også se dette showet.

Svalbardposten 14. des. 1990

Tre karer som var på tur i Røde Kors-hytta i Reindalen fikk setene på to av scooterne revet opp av en isbjørn som hadde vandret rundt hytta om natten. De tre hadde hørt lyder, men trodde det var folk.

Svalbardposten 1. mars 1991

Ved kveldstid 10. april fikk Longyearbyen besøk av en isbjørn. Den kom ned Longyeardalen og ned i elvefaret og fulgte dette til fjorden uten noen stopp. Mange skuelystne i biler fulgte begivenheten.

Svalbardposten 12. april 1991

De to tyskerne Karin Torp og Bruno Dittrich hadde i juli planlagt en tur med gummibåt fra Longyearbyen til Amsterdamøya. Starten gikk bra, og da de kom til Krossfjorden tok de en tur inn Lilliehøekfjorden for å vente på bedre vær. De slo

opp teltet helt inne ved breen. Etter noen timers søvn kravler Bruno ut av teltet. I det han ser opp, ser han rett inn i fjeset på en isbjørn som står med labbene oppe i båten. Bruno krøp raskt inn i teltet igjen for å finne kameraet, men bjørnen hoppet på sjøen før han fikk tatt noe bilde.

Bjørnen svømte til et lite isfjell, og der la den seg til og observerte hva som foregikk ved teltet. Etter en tid tippet isfjellet rundt, og bjørnen svømte utover fjorden. Nå oppdaget tyskerne at bjørnen hadde stukket hull på gummibåten. De forsøkte å lappe den, men limet holdt ikke. Nå var de så heldige at de hadde enull isoleringstape med seg. Med den fikk de lappet såpass at båten fløt. Bjørnen dukket opp igjen og de måtte sove på skift, men det ble ikke mere nærkontakt.

Været dagen etter var dårlig, men de satte kurs for Ny-Ålesund. Båten var vanskelig å manøvrere da det var lite med luft i den. Etter noen timer kom de frem til nordsiden av Blomstrandbreen, men nå var det stopp. Båten var ikke brukelig lenger. Etter fire dager kom de i kontakt med noen turister og kom seg til Ny-Ålesund.

Svalbardposten 12. juli 1991

Den 26. juli fikk en kar fra Norsk Polarinstittutt som lå i telt i Blåfjorddalen på Egdeøya besøk av en bjørn. Mens han var inne rev bjørnen hull i teltet og viftet søkende rundt med den ene labben. Et skudd stoppet bjørnen fra videre undersøkelser.

Svalbardposten 2. august 1991

I Heleysundet (Barentsøya) hadde et helikopter satt ned et italiensk ektepar og deres norske guide i siste halvpart av august. De fikk virkelig god nærkontakt med isbjørn.

Italieneren våknet ut på natta av at teltduken ble presset mot hodet hans og han kjente blåst. Han trodde teltåpningen var kommet opp så han løftet den ene armen for å kjenne etter. Han får tak i noe uventet loddent, og da han ser opp oppdaget han at han holdt i en bjørnelabb. Blåsten han hadde kjent var pusten fra bjørnen.

Guiden som lå i det andre teltet hørte ropene om hjelp og kom seg raskt ut. Noen skremmeskudd fikk bjørnen til å løpe vekk. Inne i teltet føyk duna fra den ene soveposen rundt fjeset til to forskrekkede italienere.

Bjørnen holdt seg i nærheten av leiren så lenge de var der.

Svalbardposten 30. august 1991

Et scooterfølge som var på vei til Pyramiden oppdaget en stor bjørn som slopte seg fram etter forbena. Det var tydelig at den var syk. Da de kom tilbake til Longyearbyen meldte de fra til sysselmannen. Han sendte straks ut et helikopter, og bjørnen ble funnet langt oppe i fjellsiden ved Minkinfjellet, 20 km øst for Pyramiden. På grunn av været kunne ikke helikopteret gå ned der, men folk på

scootere fant den dagen etter. Da de nærmet seg klarte bjørnen å komme seg opp på alle fire, men det var tydelig at beina var dårlige. Da jegerne var på 50—60 meters hold ga den opp, og satte seg ned og hveste før den fikk skuddet. Det var en stor hann.

Svalbardposten 27. mars 1992

Et scooterfølge på vei fra Longyearbyen til østkysten traff på en stor hannbjørn. Den lå ved en snaddeskrott, men fjernet seg da følget kom nær. Spor omkring tydet på at en annen bjørn hadde fanget snadden, og så var den blitt jaget vekk av den store hannen. Det stemte. Ei binne med to bittesmå unger dukket opp og nærmet seg i store halvsirkler. Omtrent 100 meter fra scooterne satte hun seg ned og diet ungene. Hun var tydelig sulten for brått gikk hun fram til snadden, grep den, fløyttet seg 20 meter lenger vekk og begynte måltidet. Ungene lekte rundt henne. Scooterfølget fikk se dette på nært hold. De var bare 20 meter unna da binna tok snadden.

Svalbardposten 10. april 1992

To turister som kjørte scooter på østkysten fikk se en bjørn og kjørte etter den for å fotografere. De jaget den så hardt at den segnet om etter en stund og lå som livløs i snøen. Et scooterfølge som så opptrinnet anmeldte saken. De to turistene ble ilagt en bot på kr. 8000,- hver.

Svalbardposten 30. april og 26. juni 1992

En fransk gruppe på ni skiløpere som slo leir på Kapp Dufferin (sør i Agardbukta) fikk besøk av en isbjørn. Etter middagen gikk en av deltagerne, en kvinne, ut av teltet. Hun så en bjørn like ved, og trakk seg rolig tilbake. Noen av de andre kom ut av teltet og fyrte av flere signalskudd. Bjørnen reagerte ikke på skuddene, men slo etter kvinnen og laget en flenge i høyre bukseben før den flerret opp buksebaken hennes med tennene. En av karene ga bjørnen et kraftig slag over snuten med en ski. Dette forvirret bjørnen, og den trakk seg tilbake. Den fant en bag og spiste provianten som lå i den.

De franske skiløperne hadde ikke noen mulighet til å trekke seg tilbake og fyrte av flere signalskudd. Bjørnen gikk rundt og snuste. Plutselig senket den hodet, satte opp farten og gikk til angrep, nå igjen mot kvinnen. Skremmeskudd hjalp ikke, og bjørnen måtte skytes på kort hold.

Bjørnen, ei binne, var merket med nr. 19 i pelsen. Rundt halsen bar den en radiosender som forskere ved Norsk Polarinstitutt hadde satt på den året før ved Negribreen (50 km lenger nord). I tillegg var den 25 dager før den ble skutt, blitt merket bare et et par hundre meter fra teltplassen.

Svalbardposten 15. og 22. mai 1992

Ved den polske forskningsstasjonen i Hornsund hadde en bjørn lagt seg til å sove to meter fra trappa til hovedinngangen, etter å ha spist av hundematen. Den lot seg ikke skremme vekk og beskjed ble sendt til sysselmannen. Han sendte straks ned et helikopter som forsøkte å skremme bjørnen på flukt. Den lettet knapt på hodet av alt bråket og den måtte skytes. Det var en meget mager, gammel bjørn.

To uker senere rykket sysselmannen naturvernkonsulenter igjen ut til Hornsund. En enda mere mager gammel bjørn måtte skytes.

Svalbardposten 15. og 29. mai 1992

«NYSGJERRIG» HVALROSS

I Ny-Ålesund skulle avløpsledningen som gikk ut i sjøen renskes opp. To mann arbeidet med dette stående ute i issørpa. Plutselig kommer en stor hvalross svømmende mot dem og dukket opp på kloss hold. Den ene får kastet seg tilsiden og unngikk kollisjon, men den andre ble truffet i låret av den ene løffen til hvalrossen. Begge arbeiderne kom seg raskt på land. Hvalrossen ble liggende ved landkallen en stund før den svømte videre. Dette hendte 26. februar 1992.

Iara Gjertz

AVBRUDT PADLETUR

Tre norske kajakkpadlere startet i slutten av juli 1991 på en tur til nordkysten av Spitsbergen. Fra Longyearbyen gikk turen greit til de kom halvveis mellom Kapp Mitra og Magdalenefjorden. Her fikk den ene av padlerne så vondt i den ene hoften og foten at de valgte å snu sørover igjen. Da de kom til Kapp Mitra hadde padleren så store smerter at han valgte å bli liggende igjen der, mens de to andre reiste videre til Ny-Ålesund for å hente hjelp.

Etter et par dager ble den syke hentet med helikopter og bragt til Longyearbyen sykehus og derfra videre til Norge.

Kilde: Svalbardposten 9. august 1991.

TRAGISK BÅTULYKKE I ISFJORDEN

Den 17 år gamle Stian Daldorff Torgersen omkom 4. juli 1992 i en tragisk båtulykke. Sammen med den 19 år gamle Trond Olsen var han på veg fra Barentsburg til Longyearbyen da gummibåten de kjørte traff forkjært på en bølge. Begge ble slått ut av båten 3—5 km utenfor kysten mellom Hollenderbukta og Kapp Laila. Båten falt ned igjen på rett kjøll med motoren igang. De prøvde å få tak i båten, men mislykkes. I fallet traff motoren Stian i ryggen og skar opp tørrdrakte slik at den tok inn vann. Han ble raskt nedkjølt og utmattet. Trond gjorde det han kunne for å holde ham våken, men Stian misten bevissthet. Trond svømte mot land med Stian, men til slutt var han så utmattet at han ikke klarte å få ham med seg og måtte se vennen synke i havet.

Etter lang tid klarte Trond å nå land ved Russhytta et stykke sør for Kapp Laile. Her fikk han fyr i ovnen og sovnet. Etter noen timer våknet han og gikk mot Kapp Laila, hvor han traff en mann som kjørte ham til Longyearbyen. Sysselmarinen foretok søk med båt og helikopter uten resultat.

Svalbardposten 10. juli 1992

NORSK-RUSSISK SAMARBEID PÅ FRANS JOSEF LAND

16. august - 10. September 1991 deltok norske forskere på en felles Russisk-Norsk-Polsk forskningsekspedisjon til Frans Josef Land. Et av formålene med ekspedisjonen var å opprette en felles forskningsstasjon på øygruppen. Stasjonen er opprettet ved å sette istand noen av bygningene i den nå nedlagte sovjetiske meteorologiske basen i Tichajabuchta (Stillebukta) på Hookerøya i det sørlige sentrale Frans Josef Land. Basen ble opprettet i 1929 og nedlagt i 1963. Fra norsk side deltok Rasmus Hansson og Ian Gjertz (Norsk Polarinstitutt) samt Anne Marie Odasz (Universitetet i Tromsø). Ekspedisjonen og baseopprettelsen skjedde som følge av en samarbeidsavtale inngått i 1991 mellom Norsk Polarinstitutt og Murmansk Marinbiologiske Institutt.

EKSPEDISJONER SOM HAR GJENNOMFØRT OG FORSØKT SEG PÅ TRAVERSERING AV GRØNLANDSISEN ETTER 1988

1990

Nulitak. Den første jenteekspedisjon (norsk)

Marit Sørensen, Ann Martha Pensgård og Katinka Mossin startet fra Angmagssalik med 16 hunder. De ble hentet ned fra breen femti kilometer før fullført tur.

1991

Den Trondhjemske Grønlandsekspedisjon 1991 (norsk)

Asbjørn Mangerud, Morten Ulsnes og Ole-Finn Håndlykken gikk fra Angmagssalik til Søndre Strømfjord.

Sisorartartut 1991 (norsk)

Liv Arnesen, Unni Syversen, Julie Maske og Marita Haugen startet fra Angmagssalik med kurs for Jacobshavn. Da en tredjedel av turen var gjennomført ble de utsatt for uvær og uhell og ble hentet tilbake med helikopter.

Prøven! Norsk-svensk Grønlandsekspedisjon 1991

Per Einar R. Bakke og hans følgesvenner klarte ikke å gjennomføre turen.

AIDA X Greenland 1991 (norsk)

Ekspedisjonen AIDA (Attention, Interest, Desire, Action) bestod av Erik Morterud, Sverre Planke og Lars Ebbesen og startet fra Angmagssalik. Etter en uke på breen fikk Morterud virusbetendelse i leddbåndene i høyre hofte, og alle ble hentet med helikopter.

International Women's Expedition 1991

Lederen, den danske Mie Graversen, og hennes tre kvinnelige deltagere fra Sovjet, USA og Grønland, gjennomførte ikke. De gav opp og ble hentet ned med helikopter.

Grønland på ski (norsk, fransk)

Vegar Ulvang (N) og Pierre Gay-Peret (Fr) gikk fra Isertoq til Søndre Strømfjord. De startet 23. mai og brukte 15 dager på traverseringen av breen.

Norsk Grønlandsekspedisjon 1991

Ivar Erik Tollefsen, Odd Harald Hauge, Morten Lie og Bård Stokken gikk fra Johan Petersens fjord til Søndre Strømfjord. De startet 17. mai og brukte 12 dager og 23 timer på breen. Det er den hurtigste traversering hittil.

Arctic Trail 91 (norsk)

Fra Angmagssalik ble Kjell Langaker og Rolf Arne Nilsen den 21. mars satt ut helt nederst på Hann Gletcher for å gå til Søndre Strømfjord. Fra første dag fikk de vanskeligheter, men til tross for dyp snø og dårlig sikt klarte de å komme opp i 800 meters høyde. I det de holdt på å slå leir den 26. ble en voldsom storm (pitera) kastet over dem. De klarte ikke å få opp teltet, og heller ikke vindsekkene fikk de noe nytte av da det voldsomme vindpresset åpnet glidelåsene. Til slutt fikk den ene krøpet under teltduken som lå flat nedsnedd.

Da det var stor fare for livstruende forfrysninger tilkalte de hjelp. Etter 36 timer løyet vinden og et helikopter berget dem tilbake til Angmagssalik. Nilsen ble lagt inn på sykehus.

1992

Grønland-vinter (norsk, italiensk)

Stein P. Aasheim, Odd Eliassen og den verdensberømte fjellklatreren, italieneren Reinhold Messner startet fra Isertok 17. januar for å gå tvers over innlandsisen. Etter i fem døgn å ha gått 60 kilometer i håpløse vær og føreforhold valgte de å snu.

FALLSKJERMHOPP PÅ NORDPOLEN

Den 15. april og skjærtorsdag 16. april 1992 gjennomførte Olaf Olsen, Bård Mikkelsen og Lasse Aasheim fallskjermhopp over Nordpolen. De reiste ut med fly fra basen Lake Hazen i Canada. Før de vellykkede hoppene hadde de en tur til Nordpolen, men måtte snu på grunn av dårlig vær.

Både den 15. og 16. april var det godt vær med 28-30 minusgrader og hoppene ble gjennomført uten noen vanskeligheter. Skjærtorsdag hadde de et perfekt, 30 sekunders fritt fall fra 8000 fot. Under det frie fallet holdt Aasheim og Mikkelsen et flagg mellom seg mens Olsen fotograferte og filmet begivenheten. Dagen før hadde de gjennomført et lignende hopp, men fikk ikke foldet ut flagget da den ene mistet taket i det.

Hoppingen har vært planlagt siden 1983, men først nå i 1992 lot den seg gjøre. Det kom av at de hadde etablert et samarbeid med Mordre-ekspedisjonen. Flyturen til Nordpolen ble kombinert med å frakte forsyninger ut til denne ekspedisjonen.

Aasheim kom med på dette laget i den helt siste fasen av planleggingen, etter at Jens-Henrik Johnsen omkom under trening til Nordpolhoppet. Hans fallskjerm løste seg ikke ut.

Utdrag av Aftenposten 21. april 1992.

INTERNASJONAL NORDPOL-EKSPEDISJON 1992

Robert Mantell (37, U.S.A.), Richard Weber (Canada) og Mikhail Malakhov (Russland) gikk ut fra Ward Hunt med det mål å gå til Nordpolen og tilbake igjen, uten noen form for hjelp utenfra. De beregnet å rekke tilbake til Canada i juli måned.

Etter å ha kommet 150 km nordover oppsto det samarbeidsproblemer. Dette resulterte i at Mantell skilte lag med de andre og snudde tiltak til Ward Hunt. Han hadde mat for 12 dager, men ikke radio. Avtalen var at han skulle plukkes opp av fly på Ward Hunt etter 12 dager. Flyet fant ham ikke, og redningsaksjon ble satt i gang. Etter 4—5 dager ble han funnet i god behold.

Ekspedisjones videre gang har vi ikke noen opplysninger om.

SPANSK NORDPOL-EKSPEDISJON 1992

Nil Bokigas fra Barcelona var alene og startet fra Ward Hunt noen dager etter Mordre-ekspedisjonen. Han trakk utstyret på en pulk og fikk jevnlig forsyninger fra fly.

Han hadde en meget tøff tur nordover og falt i råker minst to ganger. Bokigas var nære på å nå polen. Han ble plukket opp av et fly mellom 89° og 90° N.

Norsk Polarklubb

Klubben har hatt følgende møter i 1990 og 1991:

1990:

28. februar på Polhøgda, Carl Emil Petersen: Med kajakk fra Store Slavesjø til Gjøahavn. Møtet var også årsmøte og styret ble etter valget: Formann Tore Gjelsvik, styremedlemmer Olav Eggen, Fridtjof Mehlum, Thore Winsnes og Odd Lønø, varamenn Helge Irgens Høeg og Kirsten Sunde Andersen, revisor Otto Salvigsen. Klubben hadde den 31. desember 1989 513 medlemmer.

28. mars på C. A. Larsen-Stiftelsen, Jan Haugland og Olav Orheim: Rapport fra den nye norske stasjonen og den øvrige aktivitet i Antarktis.

19. september på C. A. Larsen-Stiftelsen, misjonær Norval Hegland: Mit liv som «flying missionary» i Nord-Alaska i 30 år.

15. november i Universitetets Aula, Stein P. Aasheim: I Nansens kjølvann oppover Jenisejfloden i Sibir. Møtet var i samarbeid med Det Norske Geografiske Selskap.

Polarboken 1989-90, den 36. i rekken, kom ut i oktober i et opplag på 1100 eksemplarer.

1991:

13. februar på C. A. Larsen-Stiftelsen, Susan Barr: Kulturekspedisjonen til Frans Josef Land.

13. mars på Polhøgda, Børge Ousland: Den Norske Nordpolekspedisjon 1990. Møtet var årsmøte, styret ble gjenvalgt.

18. april i Universitetets Aula, Ralph Høibakk, Hermann Mehren, Simen og Sjur Mødre: Sydpolekspedisjonen 1990-91. Møtet var i samarbeid med Det Norske Geografiske Selskap. Aulaen var helt full, mange kom ikke inn.

6. november på Polhøgda, Magne Skodvin: Basis Nord. Nordøstpassasjen og den tyske sjøstrategi i 1939-40.

27. november i Universitetets Aula: Gjensyn med Austgrønland — 60 år etter Norges okkupasjon. Susan Barr fortalte om den historiske bakgrunn, og Carl Emil Petersen fortalte om en tur i landets fjorder. Møtet var i samarbeid med Det Norske Geografiske Selskap.